

Et lukket paradis?

En studie av hverdagen til norske ungdommer i Spania

Isabel Martha Vartdal

Masteroppgave i sosiologi

Mai 2007

Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Universitet i Oslo

Sammendrag

I denne oppgaven er fokuset rettet mot hverdagen til norsk ungdom som flytter ned sammen med sine foreldre og familie til El Paraíso¹, et turistområdet i Spania. I tillegg til nordmennene er også byen preget av andre tilreisende turister og langtidsbeboere fra andre, spesielt, nord - europeiske land. Jeg hadde ingen klare formening om hva jeg ville møte i Spania, men dro til El Paraíso, med et ønske om at ungdommene selv kunne fortelle meg hva som var spesielt med deres hverdag. Norske ungdommer i Spania er et hittil ganske ukjent felt, og det var åpent hva jeg ville finne og hvilken retning en analyse kunne ta.

Jeg gjorde et 3 måneders feltarbeid, hvor jeg bodde og levde i feltet. Jeg var ved en norsk skole og intervjuet elever ved skolen, i alderen 14-20. I tillegg var jeg en *deltakende observatør* blant elevene og det norske miljøet i El Paraíso. Oppgaven er blitt en empirinær oppgave, hvor det er elevenes egne fortellinger og mine feltobservasjoner, som er den viktigste dokumentasjonen for mine påstander og antagelser.

Jeg så et norsk miljø som lever veldig isolert fra den spanske hverdagen. Det går et usynlig skille gjennom byen mellom spanjolene og de ulike utenlandske miljøene, som ble vel overholdt av begge parter. Etter en stund i El Paraíso, begynte jeg også å se at det gikk et skille, ikke bare mellom spanjoler og nordmenn, men også mellom de norske i El Paraíso, og ”nordmenn i Norge”.

Det usynlige skillet og isolasjonen jeg så i det norske miljøet, fra det spanske samfunnet og virkeligheten utenfor El Paraíso, fikk mine tanker til å gå andre veier enn den typisk ”kulturforskjell” tanken. Jeg fikk en idé om at de norske ungdommenes hverdag kunne minne om hvordan hverdagen i en institusjon er organisert. Der beboerne lever ganske så isolert fra omverden og danner egne sterke fellesskap innad i institusjonen (Goffman 1967). Med Goffman som hovedteoretiker, brukte jeg ulik institusjonsteori for å se hvilke mekanismer fra institusjonssosiologien som kunne hjelpe meg til å finne det jeg ønsket, det særegne ved hverdagen til de norske ungdommene.

¹ Jeg velger av hensyn til anonymitet å videre i oppgaven kalle stedet jeg gjorde mitt feltarbeid for El Paraíso.

Det var tre ord som skilte seg ut i mitt forsøk på å bruke institusjonsteori på de norske ungdommenes hverdag i El Paraíso, det var *midlertidig, lukket og fellesskap*. Det er alle ord som godt karakteriserer en typisk tradisjonell institusjon, og som også er en god karakteristikk på hverdagen til de norske ungdommene i El Paraíso, slik jeg ser det. De lever i en midlertidig hverdag, i et lukket fellesskap sammen med de andre i det norske miljøet. Dette faktumet gjorde også at kulturmøtene jeg trodde jeg skulle få oppleve, ofte uteble. Det var heller andre type kulturmøter som var det interessante, med andre deltakere enn det opplagte. For mange vil det bli vanskelig å skulle flytte tilbake til Norge. De må på ny tilpasse seg et miljø med nye regler og en ny livsstil. Omvendt, var det også for mange av nykommerne en ny opplevelse å møte det norske miljøet i El Paraíso. Der har det blitt utviklet en del-kultur, med egne normer og regler for hvordan livet skal organiseres, som ofte er veldig forskjellig fra hvordan det er i Norge.

Forord

”Hver gang jeg har skrevet fire ord, stryker jeg ut tre.”

(Nicolas Boileau, fransk dikter 1636-1711)

Dette sitatet beskriver meget godt hvordan prosessen til en ferdig oppgave har vært. Det har vært en tung vei å gå, med mange motbakker og avstikkere. Men det er vel også mye motgang som har gjort at jeg har kommet dit jeg er i dag, hvor leverer en oppgave jeg er stolt av. Men det har ikke bare vært tungt. Med på veien har jeg fått mye god støtte og inspirasjon til å fortsette videre. Jeg har lært mye og lest mye, og var så heldig å få tre flotte måneder i Spania.

Støtten jeg har fått har vært uvurderlig og det er noen jeg ønsker å trekke frem. Først vil jeg takke mine informanter og skolen jeg gjorde mitt feltarbeid på. Jeg ble møtt med åpne armer og uten deres ønske til å samarbeide, hadde jeg aldri kunnet gjennomføre mitt feltarbeid, og dermed heller ikke min oppgave. Jeg vil videre takke min biveileder Anne Helset, som har vært med helt fra starten av prosjektet og som alltid har vært engasjert og gitt gode råd og oppmuntring. Takk for at du på så kort varsel i innspurten hadde tid til å lese oppgaven og veilede meg i innspurten. En meget stor takk til min hovedveileder, Marit Haldar, som kom inn i prosjektet i en periode hvor jeg var nær ved å gi opp hele oppgaven. Hadde ikke hun kommet med sine friske tanker og gode ideer og fått meg til å se stoffet med ny øyne, er det nok meget mulig jeg hadde gitt opp.

En stor takk til Mette som var min sidekamerat på lesesalen som alltid har stilt opp og gitt mange gode tips. Takk til medlemmene av Gørben-kollektivet, Marthe og Anita, og andre nære venner, som alltid har oppmuntret meg til å fortsette, og gitt meg tro på at jeg skal klare dette. Tusen takk til Trine som har vært en stor støtte og god å ha gjennom hele prosessen. Til Elena, min kjære søster som alltid har et oppmuntrende ord på lager. Men størst av alt, tusen takk til mine foreldre for at dere alltid har stilt opp for meg og gitt meg mulighetene og sjansen til å gjøre det jeg ønsker. Uten betingelser har dere i alle år støttet meg i mine valg og drømmer. Tusen takk Mamma og Pappa.

Oslo, mai 2007

Isabel Martha Vartdal

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
TEMA OG PROBLEMSTILLING	1
1.1.1 Systematisering av kaos – en masteroppgaves begynnelse	1
1.1.2 Problemstilling	2
1.1.3 Spania – et populært reisemål	3
1.1.4 Institusjonen – en begrepsavklaring	3
1.1.5 Institusjonen El Paraíso – mitt bruk av institusjonsbegrepet	4
1.1.6 Expatriate og TKB-barna	6
1.2 TIDLIGERE FORSKNING PÅ EMNET	6
1.3 MINE VALG AV METODE OG TEORI FOR OPPGAVEN	7
1.3.1 Institusjonsmetaforen – en metodisk vri	7
1.3.2 Metodevalg	8
1.3.3 Goffman - institusjonsteori	8
1.4 SAMFUNNSMESSIG RELEVANS	9
1.5 OPPGAVENS OPPBYGGING	10
2. METODE	11
2.1 INNLEDNING	11
2.1.1 Praktiske forberedelser	11
2.1.2 Møte med feltet – en utfordring	11
2.2 TILGANG/TILLIT TIL FELT OG INFORMANT	12
2.3 ROLLEVALG I FELTET	13
2.4 ETIKK – HENSYN TIL INFORMANTEN	16
2.5 UTVALGET – NORSKE UNGDOMMER I EL PARAÍSO	17
2.6 OBSERVASJON	18
2.6.1 Observasjon i feltet – nærhet og distanse	19
2.6.2 Deltakende observatør	20
2.6.3 Observasjon hos fremmede eller blant sine egne?	20
2.7 INTERVJU MED INFORMANTENE	21
2.7.1 Intervjuguiden	21
2.7.2 Intervjuet	22
2.8 FRA DATA TIL ENDELIG PROBLEMSTILLING	24
2.8.1 Systematisering av materialet	24
2.8.2 Analysen	26
2.9 VALIDITET – ET PROBLEM?	27
3. TEORETISKE PERSPEKTIVER	29
3.1 INNLEDNING	29
3.2 PUSH AND PULL – MOTIVER FOR REISEN	29
3.3 UNG I EN FLERKULTURELL VERDEN	30
3.4 ERWING GOFFMAN - INSTITUSJON OG ADFERD	32
3.4.1 Goffman og den totale institusjonen	33
3.4.2 Rammeanalyse	35
3.4.3 Stigma	36
3.5 DEN NÆRE FREMMEDE	38
3.6 KULTURBEGREPER I EN MANGFOLDIG VERDEN	40
3.6.1 Etnisitet	41
3.6.2 Kulturmøter	42
3.6.3 Kulturkonflikter	43
3.6.4 Kulturbegreper i Institusjonsteorien	44
4. HVERDAGSLIV I “INSTITUSJONEN” EL PARAÍSO	45
4.1 INNLEDNING	45
4.2 FELTBESKRIVELSE	45
4.2.1 En badeby i El Paraíso	45

4.2.2	<i>Den Norske Skolen</i>	46
4.2.3	<i>Informantene – de norske ungdommene</i>	48
4.2.4	<i>Jevnaldrende - informantenes omgangskrets</i>	48
4.2.5	<i>Hverdagen i El Paraíso</i>	52
4.3	“INSTITUSJONEN” EL PARAÍSO.....	53
4.3.1	<i>Institusjonsmetaforen i El Paraíso</i>	53
4.3.2	<i>Avreise – grunner til å forlate Norge</i>	58
4.3.3	<i>Hverdag i institusjonen</i>	61
4.3.4	<i>God Dag og Farvel – relasjoner i institusjonen</i>	65
4.3.5	<i>Tilbake til Norge – veien videre</i>	68
5.	KULTUR I INSTITUSJONEN	72
5.1	INNLEDNING.....	72
5.2	ETNISK IDENTITET OG TILHØRIGHET.....	72
5.2.1	<i>En verden i forandring</i>	72
5.2.2	<i>Hvem er jeg og hva er hjem?</i>	73
5.3	”VI” OG ”DE ANDRE” – ET ETNISK FELLESKAP	75
5.3.1	<i>Avdelingene – Institusjonens grupper</i>	75
5.3.2	<i>Etniske grenser i badebyen</i>	76
5.3.3	<i>Fellesskapet – en trygghet</i>	77
5.4	FLEIP ELLER FAKTA? – STIGMATISERING I BADEBYEN	79
5.4.1	<i>Stereotyper i El Paraíso</i>	79
5.5	KULTURKONFLIKTER	83
5.5.1	<i>Nordmenn vs. Spanjoler – en interesse eller verdikonflikt?</i>	84
5.5.2	<i>Rammekonflikter i El Paraíso</i>	86
5.6	KULTURMØTER	88
5.6.1	<i>Møtet med Spania</i>	89
5.6.2	<i>Et annerledes kulturmøte</i>	92
6.	DET LUKKEDE PARADIS	95
6.1	INNLEDNING.....	95
6.2	EL PARAÍSO – EN INSTITUSJON?	96
6.3	”DRIVHUSUNGDOM” – IDEALTYPEN I EL PARAÍSO	97
6.3.1	<i>Drivhuset – en allegori på ”institusjonen” El Paraíso</i>	97
6.3.2	<i>Tre idealtyper i El Paraíso</i>	98
6.3.3	<i>Idealtypene – tre kategorier, eller en gruppe?</i>	100
6.4	HVA TAR DE MED SEG VIDERE?	101
6.5	ET LUKKET PARADIS?.....	102
	LITTERATURLISTE	104
	VEDLEGG	110

1. Innledning

Tema og Problemstilling

1.1.1 Systematisering av kaos – en masteroppgaves begynnelse

Da jeg bestemte meg for å skrive en masteroppgave i sosiologi, var det to temaer jeg ønsket å skrive om: ungdom og Spania. Gjennom hele studietiden har jeg jobbet med barn og unge og har derfor god kjennskap til dette emnet. Jeg har studert to år i Spania, så dette var også et tema jeg kunne tenke meg for en masteroppgave. Feltarbeid i Spania ville være ideelt. Etter en del tankevirksomhet og flere ideer, bestemte jeg meg for et emne som kombinerte dette meget bra: *Norske ungdommer i Spania og deres hverdag.*

Charterturisme og norske kolonier var nytt territorium for meg. Jeg skulle få oppleve en ny side av landet jeg har besøkt så mange ganger. Mitt feltarbeid ble gjort på et av de mange populære turiststedene. Men av etiske hensyn til mine informanter og gjenkjennelsesfaktoren, kommer jeg ikke til å spesifisere nærmere hvor jeg gjorde mitt feltarbeid. Jeg velger å kalle badebyen jeg var i for "El Paraíso", eller "Paradiset" på norsk.

I sosiologien er "hverdagslivet" et viktig, men ofte usynlig tema innen samfunnsforskning. Den vies liten oppmerksomhet på grunn av dens trivielle form (Gullestad 1989). Men det er det enkle jeg ønsker å skrive om; ungdommenes opplevelse av hverdagen, både i det spanske og det norske miljøet. Da jeg gikk igjennom materialet mitt, var det to stikkord i forhold til temaet, som skilte seg ut; *atskillelse og samhold*. Atskillelse fra spanjolene og Norge, og samhold i det norske miljøet. To sitater beskriver dette på en meget god måte:

*Jeg var jo bare i det norske miljøet. Jeg hadde ikke bruk for å snakke spansk, kunne gå i norske butikker og alt det der(...)Det blir jo litt kjedelig, du får jo ikke opplevd fullt ut å bo i Spania. Jeg var **atskilt** fra det spanske miljøet."*

*(...) man har klart å bygge opp et miljø som gjør at man holder sammen. Du ser jo hver morgen så sitter jo fedrene nede på kafeen og prater og skaper et miljø der, så det er liksom.. ja.. jeg tror egentlig det norske miljøet blir veldig **sammensveiset**.*

De norske ungdommene ser på seg selv som utestengt fra det spanske miljøet, noe som ga meg fornemmelsen av en *usynlig grense* i byen. Samtidig beskriver de et sterkt samhold innad i gruppen som er bygget på felles erfaringer og opplevelser i det norske miljøet. Det som slår meg er, slik som sitatene over viser, hvordan flere av informantene beskriver at de lever i et *lukket* miljø, hvor de egentlig ikke opplever så mye verken av Spania eller den spanske kulturen.

Jeg dro ned for å skrive en kulturoppgave, men under mitt feltarbeid skjønnte jeg fort at det heller var et fravær av de tradisjonelle kulturmøter jeg opplevde. De norske ungdommene hadde for liten kontakt med det spanske miljøet til at kulturkollisjoner kunne bli hovedtema for en oppgave om hverdagen deres, slik jeg så det. Fokuset måtte skiftes og jeg begynte å leke med tanken om hvorvidt teorier om lukkede systemer og sterke kollektiver bedre kan egne seg til å belyse hverdagslivets karakter i El Paraíso. *Institusjonsmetaforen*² var skapt, og en mer presis problemstilling kunne formuleres.

1.1.2 Problemstilling

Med hverdag og ungdom i Spania som tema, velger jeg følgende problemstilling:

”Hva er det spesielle ved hverdagen til norske ungdommer som bor midlertidig i El Paraíso?”

Jeg har tre underspørsmål for å avgrense problemstillingen:

1. Hvordan forholder de norske ungdommene seg til hverandre?
2. Hvordan forholder de norske ungdommene seg til den spanske kulturen og spanjoler?
3. Hvordan forholder de norske ungdommene seg til hjemlandet Norge?

Problemstillingen og underspørsmålene vil bli belyst ved hjelp av Erwing Goffmans teorier; *den totale institusjon* (1967), *rammeanalyse* (Goffman 1974) og *stigmatologi* (Goffman 1975). Dag Albums analyse av pasientkulturen i boken ”Nære fremmede” (1996), vil brukes som mal og inspirasjon til bruken av institusjonsbegrepet. I tillegg vil moderne

² Med *institusjonsmetaforen* mener jeg en sammenlikning av en definert institusjon og El Paraíso der de norske ungdommene bor.

kultursosiologer være viktige bidragsytere til min analyse. Det har blitt en empirinæroppgave, hvor det var materialet som viste vei til teorien (Widerberg 2001:21). Derfor vil den viktigste dokumentasjon for mine påstander og analyse av hverdagen til ungdommene være mitt materiale fra observasjonene og intervjuene.

1.1.3 Spania – et populært reisemål

Nordmenn oppdaget Spania som ferie og rekreasjonsland allerede tidlig på 80 tallet. I begynnelsen var det vanligst at eldre og folk med dårlig helse dro dit for å få en bedre alderdom og en lettere hverdag (Helset 2004:23). Det er vanskelig å vite nøyaktig hvor mange nordmenn som befinner seg i Spania til en hver tid, for det er mange som ikke melder flytting (Fredriksen 2003:11), men gjennom flere undersøkelser, blant annet med hjelp fra de 19 spanske konsulatene, kan vi regne med at det bor mellom 15.000 og 20.000 nordmenn i Spania (Fredriksen 2003:11). I skoleåret 2002/2003 ble det kalkulert med at det bodde ca 1500 nordmenn, som var under 18 år (Halhjem 2004:5). Det er spesielt på sør- og øst- kysten av Spania, i tillegg til Kanariøyene, hvor de populære turiststedene ligger (Fredriksen 2003).

1.1.4 Institusjonen – en begrepsavklaring

I Pål Repstads bok ”Institusjonssosiologi” (Repstad 1988) kan vi lese følgende definisjon av institusjon; ”(...)anstalter der mennesker oppholder seg kortere eller lengre tid for et eller annet formål – eller flere formål samtidig” (Repstad 1988:18). I denne definisjonen ligger det mange flytende grenser. Institusjoner kan være så mangt, for eksempel: sykehus, fengsel, eller internatskoler (Goffman 1967:12). Det finnes ulike abstrakte institusjoner, som for eksempel samfunnsinstitusjoner, som skapes av ulike aktører (Bjartveit, Kjærstad 1996:99). Vi kan også snakke om institusjonaliserte verdier, der ulike verdier kan være satt i system og kan ha en kollektiv innflytelse på mennesker i likhet med de mer tradisjonelle institusjonene (Garsjø 2003:100-101). En institusjon blir resultatet av ethvert individs ønske om orden og mening i tilværelsen (Bjartveit, Kjærstad 1996:99). Er en institusjon dynamisk, kan den få en plass i historien og vokse videre og bli en norm blant mange flere enn de opprinnelige aktørene som var med på å danne den (Bjartveit, Kjærstad 1996:99). Institusjonene er på mange måter en minimodell av samfunnet. Derfor kan man også lære mye om samfunnet ved å studere institusjonen og dens mekanismer nærmere (Garsjø 2003:19).

Institusjonen slik jeg skal bruke ordet, kan sees på som et sosialt system utenfor samfunnet, hvor individer må bo over lengre eller kortere tid (Garsjø 2003:100-110). Det midlertidige tidsperspektivet som kjennetegner institusjon (Repstad 1988:18) vil være meget viktig for de norske ungdommene.

Institusjonalisering er navnet på den prosessen der beboeren på institusjonen lærer seg institusjonens normer og regler. Den er en prosess hvor adferd blir satt i et mønster (Garsjø 2003:101). Goffman mener institusjonens egenskap til å organisere store menneskegrupper gjennom et byråkratisk system er nøkkelen til forklaringen på hva *den totale institusjonen* er (Goffman 1967:13).

1.1.5 Institusjonen El Paraíso – mitt bruk av institusjonsbegrepet

Min tolkning av institusjonsbegrepet vil veksle mellom det fysiske og abstrakte som beskrevet i avsnittet over. Jeg vil se El Paraíso som et midlertidig bosted for nordmenn. Uten fysiske vegger, dører og tak, men med en del av de samme gjenkjennelige mekanismene som i en vanlig institusjon.

Kanskje er El Paraíso og det norske miljøet som skapes der et uttrykk for en ny type institusjon som er kommet som et resultat av samfunnsutviklingen, slik Garsjø snakker om (Garsjø 2003:100-101). Da blir El Paraíso en type samfunnsinstitusjon hvor individer av forskjellige grunner samles midlertidig utenfor sine opprinnelige etniske grenser. Der skapes et behov for organisering av kaos, og de lager sine egne normer og regler som gjør institusjonen funksjonell for sine medlemmer (Bjartveit og Kjærstad 1996: 97-99). Den første assosiasjonen min til en institusjon var det skarpe skillet som jeg opplevde i El Paraíso mellom utlendinger og spanjoler. Goffman, beskriver institusjonen som et sted der mennesker oppholder seg atskilt fra omverden over en kortere eller lengre periode, og hvor det er et skarpt skille mellom klient og personal (Goffman 1967:14).

Slik jeg ser for meg institusjonen El Paraíso, er nordmennene ”beboere” i institusjonen, mens spanjolene innehar rollen som ”personalet”, eller ”administrasjonen³”. Dette kan virke som en veldig bokstavelig sammenlikning, men det viktige er hvordan nordmennene og

³ Goffman (1967) og Album (1996) bruker distinksjonen klient – personal, for å beskrive de to gruppene som står mot hverandre i en institusjon. Jeg vil i stor grad kalle personalet for *administrasjonen*, siden jeg mener det er et mer nøytralt ord, som ikke så lett assosieres til sykehus og pleieinstitusjoner.

spanjolene, i likhet med klientene og personalet til Goffman i meget liten grad har noe med hverandre å gjøre (Goffman 1967:14).

For nordmennene i Spania kan virkeligheten utenfor El Paraíso, virke fjern og skremmende, men også forlokkende, slik samfunnet utenfor en institusjon ofte kan fremstå for den som oppholder seg på en institusjon (Album 1996:).

Et opphold på en institusjon er som regel en frivillig avgjørelse, hvor oppholdet ofte kan være en del av en frivillig rehabilitering eller en behandling. Men det kan også være snakk om tvungen deltakelse der individene ikke selv kan avgjøre hva som er best for dem. Da snakker vi om tvangsinstitusjoner og her er det ofte snakk om psykiatriske sykehus eller fengsel (Garsjø 2003:105). Sammenlikningen til det norske miljøet i El Paraíso ser jeg ved alle dem som flytter sørover som et ledd i en behandling, eller en form for rehabilitering (Helset 2004). Det er en frivillig handling, som de selv ønsker. De norske ungdommene derimot, opplever ofte at foreldrene tar avgjørelsen for dem og nærmest tvinger dem til å være med til Spania. For mange av de norske ungdommene blir det frie valget mer teori enn praksis.

Dette kan være vanskelig for de norske ungdommene å takle. Tilfellene der de unge ikke selv har hatt en avgjørende rolle i beslutningen om å flytte fra Norge, kan i *overført* betydning sammenliknes med en tvangsinnleggelse på en institusjon, hvor individet ikke har noe valg, men ofte etter en stund likevel tilpasser seg sin nye tilværelse (Goffman 1967). Ungdommene i likhet med den innlagte skjønner at kanskje den beste løsningen om de mistrives, er å avfinne seg med situasjonen og gjøre det beste ut av det. Men her stopper også likheten mellom ungdommene og den tvangsinnlagte. Den innlagte er der for å bli bedre av en lidelse, mens det er helt andre mål og ønsker som påvirker de norske ungdommene og deres hverdag. De er helt vanlige ungdommer som ønsker om å bli godtatt i vennegjengen og trives på skolen i El Paraíso.

Et annet begrep innen institusjonsteori som kan relateres til El Paraíso er *institusjonalisering*. Det viser til en formalisering av adferd og levemåte (Garsjø 2003:101). Det kan være aktuelt å snakke om en institusjonalisering av nordmennene i El Paraíso. Det norske miljøet utvikler sine egne normer og regler. Boliger bygges til de nye som kommer og skoler utvides. I Spania dannes ”institusjonen El Paraíso”, med nordmenn som beboere.

1.1.6 Expatriate og TKB-barna

Expatriate og TKB-barn, er to begreper som godt beskriver forskjellen mellom de norske familiene som velger å flytte til Spania og innvandring for eksempel til Norge. Expatriates er mennesker og familier, ofte med god økonomi, som velger å bosette seg i et annet land, på grunn av jobb, forretninger, misjonering, undervisning eller fornøyelse (Cohen 1977:6 gjengitt i Skjerve 2005). TKB-barna, *de tre kulturelle barna*, er barn av diplomater, misjonærer og andre typer expatriates, og har hatt store deler av oppveksten sin utenfor sitt eget hjemland (Pollock og Van Reken 2003⁴). Det midlertidige og frivillige perspektivet på oppholdet er veldig viktig for disse gruppene. Det er ikke sikkert alle vender tilbake, men alle har en ide om at de kanskje skal det (Cohen 1977 gjengitt i Skjerve 2005). Jeg velger videre i oppgaven å kun bruke begrepet TKB-barna, fordi det er ungdommene som er det viktige for min oppgave.

1.2 Tidligere forskning på emnet

Det har vært skrevet mye om fenomenet ”nordmenn i Spania”, men de fleste rapporter og oppgaver har hittil vært om den eldre generasjonen nordmenn som drar.

Britiske Karen O’Reilly, kom i 2000 med boken ” The British on the Costa del Sol”, hvor hun gjennom et lengre feltarbeid ser på årsaker og konsekvenser britene møter ved å flytte til Spania. Hvordan de på mange måter faller mellom to stoler, siden de ikke identifiserer seg med spanjolene, men heller ikke med turistene som kommer til Spania.

Konferanserapporten ”Det norske Spania i Sol og Skygge” (2003), med Brit Marie Hovland og Olaf Aagedal som redaktører, var et resultat av et økt behov for å sette nordmenn og Spania på dagsorden. I kjølvannet av den økende emigreringen til Spania, har det vokste opp et behov for tilrettelegging av tjenester og tilbud for nordmennene i Spania. Det må finnes en

⁴ David Pollock og Ruth E. Van Reken skriver om TKB-barna i boken: ”Hvor er hjemme?”(2003). Dette er en bok som tar for seg utfordringer ved å være et barn eller ungdom på stadig flyttefot med sine foreldre i utlandet. Den prøver å svare på noen av de mange spørsmål rundt dette temaet. Hva gjør dette med et barn og hvilke konsekvenser kan det få og måtte til stadighet flytte på seg, forandre miljø?(Pollock og Van Reken 2003).

plan på hvordan eventuelle problemer skal takles og løses. Til konferansen, som var utgangspunktet for rapporten, var flere foredragsholdere invitert til å holde innlegg om sine opplevelser med nordmenn i Spania. Konferansens mål var å samle kunnskap om hva denne nye utvandringsbølgen byr på av utfordringer (Hovland og Agedal 2003).

I 2004 var Anne Helset prosjektleder for prosjektet ” Norske pensjonister og norske kommuner i Spania”, hvor hun i samarbeid med Marit Lauvli og Hans Christian Sandlie, gjennomførte en levekårsundersøkelse blant norske pensjonister som flytter til Spania. De skulle også kartlegge hvordan norske kommuner bygger ut norske sykehjem i Spania.

Det bidraget som per dags dato har bidratt mest til fokus på barnas situasjon i Spania, er et prosjekt i regi av Diakonhjemmets Høyskole i Oslo hvor en gruppe reiser ned til Spania for å se på forholdene ved de forskjellige norske skolene i Spania (Halhjem 2004). Det resulterer i rapporten; ”Velferd for norske barn i Spania” (2004), som er et forprosjekt ved Diakonhjemmets Høyskole i forbindelse med et større prosjekt om barn og unges oppvekstvilkår i Spania.

1.3 Mine valg av metode og teori for oppgaven

1.3.1 Institusjonsmetaforen – en metodisk vri

En metafor er et språklig uttrykk som brukes for å beskrive noe eller noen ved hjelp av andre ord enn det man pleier (Wikipedia⁵). Institusjonsmetaforen definerte jeg tidligere som min sammenlikning mellom El Paraíso og en tradisjonell institusjon. Sammenlikninger mellom to tilsynelatende helt forskjellige fenomener kan være et nyttig verktøy for en økt kunnskap om et emne. En klassiker i norsk sosiologi, som har inspirert forskere innenfor mange retninger av sosiologien er Sverre Lysgaards (2001) bok ”Arbeiderkollektivet” (Kalleberg, forord til Arbeiderkollektivet, Lysgaard 2001). Den gir oss nyttig kunnskap og teori, fordi vi ser de samme institusjonelle konfliktene og utfordringene i vårt samfunn. Det er fortsatt mange konstellasjoner som består av en underordende majoritet som danner et fellesskap

⁵ Wikipedia: <http://no.wikipedia.org/wiki/Metafor>

mot en overordnet ledelse for å bevare sin helse og verdighet (Kalleberg, forord til Arbeiderkollektivet, Lysgaard 2001). Dette inspirerte Dag Album (1996) til å skrive sin bok om pasientlivet på et sykehus. Album og Goffman er inspirasjon for meg til å se det norske miljøet i El Paraíso som et lukket kollektiv som danner et fellesskap mot det ukjente i El Paraíso.

Garsjø (2003:19) mener institusjonen og dens mekanismer kan være en stor hjelp for å registrere psykologiske og sosiologiske fenomener. Etter mye arbeid med materialet mitt og forskjellige forsøk på å finne analytiske vinklinger, opplever jeg hvordan institusjonsteori hjelper meg til å se El Paraíso i et nytt og interessant lys. Jeg velger derfor å gå videre med dette. Utfordringen blir å bruke dette på en god måte ved ikke å gjøre det til en bokstavig sammenlikning, men heller bruke institusjonens mekanismer for å analysere hverdagen i den imaginære institusjonen "El Paraíso".

1.3.2 Metodevalg

Det viktige for meg var å få kunnskap om miljøet rundt ungdommene. Finne særpreg og spesielle situasjoner som godt karakteriserer deres hverdag. Til dette er kvalitativ metode et meget godt redskap (Repstad 1993:15). Derfor ble det helt naturlig for meg å velge et kvalitativt verktøy for mitt prosjekt. Å dra til Spania og gjøre feltarbeid i badebyen El Paraíso, var eneste måten å få den kunnskapen jeg ønsket om stedet og menneskene der. Under et feltarbeid er det *observasjon* og *intervju* som er de vanligste, og best egnede redskapene for å få informasjon om relasjoner, adferd og personers egen oppfattelse av virkeligheten (Thagaard 1998:12). Intervjuet fanger opp informantens subjektive forståelse av sin egen virkelighet, mens observasjonen danner et godt grunnlag for utformingen av intervjuet. Observasjon gir også et mer objektivt bilde av feltet, siden informantene i mindre grad påvirker informasjonen (Fangen 2004:31). Valget på kvalitativ metode støttes ytterligere ved bruk av min *institusjonsmetafor*, siden Repstad (1988) peker på hvor godt kvalitativ metode får frem ulike mekanismer ved en institusjon.

1.3.3 Goffman - institusjonsteori

Erwing Goffman (1922-1982) og hans ulike teorier om individ og institusjon ble mitt hovedvalg av teori. Goffmans *rammer* (1974) og *stigma* (1975) er meget viktige for hvordan de norske ungdommene lever sine liv og hva de opplever i El Paraíso. Hans bok "Anstalt og

menneske” (1967) har stor relevans for min institusjonshypotese og det er hans beskrivelse av den totale institusjonen jeg har som utgangspunkt for institusjonsbegrepet i resten av oppgaven. I tillegg til Goffman, er Album (1996) viktig som en hjelp og rettleiding til hvordan Goffman kan brukes på moderne institusjoner.

Til tross for at dette ikke er en typisk kulturoppgave, er det selvfølgelig viktig med teori om kulturelle begreper. Et mulig fravær av kulturmøter er ikke det samme som fravær av kultur. Kulturen, den omgir oss og skapes ved relasjoner mellom individer (Stier 2004:25). Derfor er også kultur et viktig tema i en analyse av hverdagen. Til kulturdelen bruker jeg flere moderne kultursosiologer, med vekt på Thomas Hylland Eriksen (1993,1997) og hans beskrivelser av den flerkulturelle verden vi lever i.

1.4 Samfunnsmessig relevans

Et symptom på det moderne samfunnet er den økende globaliseringen hvor hele verden har kommet nærmere som en følge av utviklingen av kommunikasjon og transportmidler. Dette gjør det enklere å bli kjent med nye kulturer (Hylland Eriksen 1997a:7). En konsekvens av dette vil være at mange familier mye enklere kan velge å bo i utlandet over en periode. Dermed vil også mange barn og unge over lengre eller kortere perioder leve i utlandet. Dette fører både med seg utfordringer og muligheter for barna og ungdommene (Pollock og Van Reken 2003).

Den siste tiden har bekymringen økt for hvordan de norske barna og ungdommene klarer seg på skolen og i fritiden. Mange av de norske familiene tar med seg sine hjemlige problemer til Spania, hvor kanskje mulighetene for hjelp er vanskeligere og dette betyr blant annet at familiene risikerer å bli mer overlatt til seg selv og sine problemer (Egedius 2002). Dette kan lett gå utover de yngste i familien. Omsorgsvikt, alkohol, behov for mer spesialhjelp i skolen, og barnevernssaker har alle vært store utfordringer de siste årene (Halhjem 2004 13:14). For å vite hvordan man skal takle de problemer som den nye hverdagen eventuelt kan medføre for de utflyttede barna og ungdommene, mener jeg det er viktig med større kunnskap om hva de selv tenker om situasjonen, noe denne oppgaven kanskje kan være et bidrag til.

1.5 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er foruten innledningskapitlet bygget opp av 5 kapitler:

Metodekapitlet beskriver prosessen jeg går gjennom for å komme frem til det bearbejdede materialet jeg sitter med i dag. Det beskriver mine valg av arbeidsmetoder, hvordan jeg får tilgang til feltet og mine erfaringer fra observasjon og intervju.

Teorikapitlet tar for seg de teoretiske begreper jeg kommer til å bruke i analysen, og vil danne en overgang til de to analysekapitlene.

Kapitlet *Hverdag i institusjonen* presenterer materialet fra mine tre måneder i Spania. Det gjøres en analyse av spesielle sider ved hverdagen til de norske ungdommene på bakgrunn av materialet av problemstillingen.

Kapitlet *Kultur i institusjonen* er en analyse hvor forskjellige kulturbegreper diskuteres i forhold til institusjonsteori og erfaringene fra studiene av de norske ungdommene i El Paraíso.

Det Lukkede Paradis er konklusjonskapitlet som gir en oppsummering av oppgaven.

2. Metode

2.1 Innledning

2.1.1 Praktiske forberedelser

Et feltarbeid krever alltid mye forberedelser og det er mye praktisk som må på plass før man kan begynne. Siden jeg skulle bruke observasjon, var det viktig å finne et sted for feltarbeidet, som på best mulig måte belyste den problemstillingen jeg hadde (Repstad 1988:24). Med kvalitativmetode er det vanskelig å skulle generalisere funnene (Repstad 1988). Likevel antar jeg at mange av tankene og opplevelsene til ungdommene jeg pratet med i El Paraíso også kan være aktuelt i de andre ”norske koloniene” i Spania.

For de som skal gjøre feltarbeid et annet sted enn der man bor, eller i utlandet slik jeg gjorde, er det ekstra arbeid knyttet til det å finne et bosted, og andre praktiske ting i forbindelse med oppholdet. Om nødvendig må det hentes inn tillatelser fra stedene som skal oppsøkes under arbeidet. Før jeg begynte mitt prosjekt visste jeg det var norsk ungdom som bodde i Spania, på de typiske turiststedene, jeg ville studere. Det mest naturlige stedet å komme i kontakt med disse ungdommene og deres hverdag var på en av de norske skolene i Spania. Når stedet var bestemt og skolen jeg ville være ved hadde gitt klarsignal, dro jeg til Spania for å tilbringe 3 måneder der.

2.1.2 Møte med feltet – en utfordring

I tillegg til de praktiske utfordringene et feltarbeid byr på, møtte jeg også utfordringer på det menneskelige plan. Jeg måtte intervju og få tillit hos menneskene jeg skulle møte, noe som ikke alltid er like enkelt. Mange barrierer måtte brytes og jeg lærte mye om meg selv i månedene som forsker i feltet. Som et ledd i prosessen med å vinne tillit hos mine informanter var det viktig å jobbe med mine private holdninger til dem. Nordmenn i Spania er ofte gjenstand for mye medieoppmerksomhet. Det er skrevet mange artikler om hvor dårlig integrert nordmenn som flytter til Spania er og hvilke problemer dette fører med seg, blant annet hvordan de ønsker å lage et ”Lille Norge” i Spania (Beverfjord 2002, Skjerdal 2005). Medienes oppslag representerer godt den skeptiske holdningen blant nordmenn i

Norge til dem som velger å flytte til den spanske kysten. Utfordringen ble å legge til side mine egne holdninger til livet de lever der nede, og heller bruke min kunnskap om Spania til noe positivt. Dette kan gjøres ved å systematisere forkunnskapen, så man er klar over hva man forventer seg. Slik er det lettere å være mer bevisst når du møter feltet (Fangen 2004:44). Jeg leste mange artikler om temaet, og tilegnet meg kunnskap om stedet, for å forberede første møtet med feltet. Etter å ha vært der en liten stund, skjønnte jeg fort at min forforståelse ikke hadde helt rot i virkeligheten, men den var nyttig kunnskap for å møte feltet og forstå det bedre (Fangen 2004:43-45). På grunn av kontrastene mellom virkeligheten og mine antagelser, var det enklere å se feltet slik det egentlig var (Fangen 2004:48).

I dette kapittelet vil jeg forsøke å begrunne mine valg av metoder og diskutere de vanskeligheter og utfordringer jeg møtte i løpet av min tid i Spania og senere, når stoffet skal bearbeides.

2.2 Tilgang/tillit til felt og informant

Det var egentlig da det formelle gikk i orden og min første dag ved skolen var kommet, jeg følte den virkelige utfordringen begynte; bli kjent med og vinne tillit hos informantene. Det var viktig at det praktiske gikk i orden slik at jeg kunne være der den tiden jeg ønsket og ha mulighetene til å foreta både observasjon og intervjuer. Dette forenklet mitt arbeid betraktelig.

Jeg tok på forhånd kontakt med den norske skolen i området og spurte om muligheten til å få intervjuer noen av elevene på det videregående trinnet. Skolen var svært positiv og samarbeidsvillig gjennom hele feltarbeidet. Også elevene var positive til prosjektet fra begynnelsen av. De fleste var under 18 år, derfor ble det viktig at jeg informerte og innhentet tillatelse fra foreldrene. Et informert samtykke skal gi informanten god informasjon om prosjektet og en mulighet til å trekke seg, om det skulle være ønskelig (Kvale 2004:67). På grunn av spørsmålenes form, som ikke var utpreget personlige, bestemte jeg i samråd med veiledere og skolen, at det holdt med et kollektivt samtykke. Dette samtykket fikk jeg i forbindelse med et foreldremøte i begynnelsen av oppholdet, hvor jeg redegjorde for

prosjektet og delte ut et informasjonsskriv⁶ til klassen. Der fikk jeg min første test på om prosjektet holdt. Var det interessant nok? Alle foreldrene virket interessert, så det gikk greit å få tillatelse.

Jeg har jobbet mye med barn og unge ved siden av studier og brukte den erfaringen i min tilnærming til elevene. Jeg har også, som nevnt tidligere, bodd i Spania i forbindelse med tidligere studier. Erfaringer fra denne tiden ble nyttig i mine samtaler med de unge informantene. Det er en viktig egenskap for en intervjuer å ha god kunnskap om emnet det intervjues i (Kvale 2004:91). Ved å fortelle fra min tid i Spania følte jeg at jeg oppnådde aksept og viktig tillit hos informantene. De skjønnte at jeg selv har vært i samme situasjon som dem, ”nordmann i Spania”, utlending i fremmed land. Vi lo av de samme tingene og kjente oss igjen i mange av situasjonene vi hadde opplevd i møte med en fremmed kultur.

2.3 Rollevalg i feltet

En viktig måte å oppnå tillit på, er å være så ærlig man kan mot sine informanter og andre man treffer gjennom sitt arbeid, om en selv og hensiktene med prosjektet (Fangen 2004). Man skal beholde sin integritet, men samtidig er det viktig å tilpasse seg feltet og personene som skal studeres (Fangen 2004:58). Det ble derfor viktig å definere hvilken rolle⁷ jeg skulle ha i mitt samvær med informantene for å få mest mulig ut av oppholdet og få lett tilgang på den informasjonen jeg ønsket.

Dag Album snakker om sitt valg av rolle i forbindelse med sitt feltarbeid på et sykehus (Album 1996:227-228). Der legger han vekt på å ta en rolle som passer hans personlighet, evner og erfaring. Det er også viktig for ham med en rolle som kan fungere optimalt i forhold til hans mål med forskningen (Album 1996:227-228). Min utfordring ble å finne en rolle hvor jeg lettest mulig gled inn i gruppen uten å miste min integritet. Her kom mine erfaringer fra barn og ungdomsarbeid godt med. Lang erfaring med denne gruppen gjorde det kanskje enklere å forstå hvordan man skulle møte dem på deres nivå. Fortalte de om

⁶ Se vedlegg 2 bakerst i oppgaven.

⁷ Aubert definerer roller som; ”(...)summen av de normer som knytter seg til en bestemt oppgave eller stilling. Rollen ligger som en ring av forventninger omkring aktøren” (Aubert 1987:100)

situasjoner som jeg personlig syntes var uakseptabel oppførsel, prøvde jeg heller å lytte enn å komme med dømmende utsagn. Slik ble jeg bedre og bedre kjent med dem. Vi pratet om løst og fast i friminuttene. De fortalte om ting som hadde skjedd i helgen eller sukket over vanskelige prøver og mye lekser. Jeg prøvde også å fortelle litt om meg selv, så de ikke skulle føle at det kun var de som skulle legge ut om sine liv. Men også her er balansegangen viktig. Man må være reflektert over den rollen man har som forsker, ikke slippe seg helt, men alltid reflektere over de handlinger man gjør, sier Repstad (1993:40). For meg betydde det at en vennsrolle måtte være kontrollert. Det var ikke alt jeg kan snakke med dem om. En viss distanse er viktig og noe autoritet måtte jeg beholde for at det skulle virke troverdig, både for elever og lærere. "Bli-kjent" prosessen ble en balanseøvelse mellom ulike roller for å tilpasse seg miljøet (Wadel 1991:45-47).

Min akademikerstatus kunne kanskje være negativ i feltet, fordi man ofte forventer en bestemt adferd etter hvilken status et individ har. (Aase 1997:49). Men jeg fikk aldri inntrykk av at de unge så på meg som "forsker" i negativ forstand. Kanskje unngikk jeg hele problemstillingen ved at 16 åringer som regel ikke har dannet seg et bilde på hva en forsker er. De norske ungdommene hadde tilsynelatende ingen spesielle rolleforventinger til meg. De så på meg som en som kom for å skrive om dem, uten at de tenkte noe mer på dette, eller satte meg i bås av den grunn. Jeg blir etter hvert en del av skolehverdagen deres.

Med noen av elevene gikk praten lettere enn med andre. Der praten gikk lett var det naturlig å velge en vennerolle. I situasjoner hvor jeg følte meg utilpass tok jeg, kanskje ubevisst, en mer seriøs rolle som forskeren på arbeid, der fokuset var fakta og observasjon. Mens jeg nærmest gjemte meg bak forskerrollen når jeg følte meg dum og som en inntrenger, var vennerollen perfekt for å komme tettere innpå elevene og deres hverdag. Slik brukte jeg de forskjellige rollene til min egen fordel, slik Album snakker om roller og hvor viktig det er å velge roller man selv trives med (Album 1996:228). Et godt eksempel på en situasjon hvor vennerollen ble det naturlige valget, var en gang kom jeg gående til skolen og møtte en av elevene. Vi tar følge siste stykket bort. Jeg spør om helgen har vært bra, hun sier først ja, men da jeg skjønnte at det kanskje ikke var hele sannheten, spurte jeg engang til. Da kommer det frem at det har vært noen konflikter blant elevene i løpet av helgen. Det ga en god følelse å oppleve at hun hadde tillit til meg og ønsket å fortelle meg noe som ikke var så lett. Samtidig kom jeg i konflikt da jeg møtte de andre elevene og fikk en helt annen versjon.

Men da var det viktig å bare lytte, for ikke å gå over noen grenser, eller utnytte min posisjon (Fangen 2004:57-58).

Når det gjaldt samtalene jeg hadde utenfor skolen med tilfeldige jeg møtte på stranden eller i byen, tok jeg rollen som student som søkte stoff til sitt prosjekt. Her var det snakk om møter som var tilfeldige og med mennesker jeg antageligvis ikke skulle ha noe mer med å gjøre etter denne ene samtalen. Regien var grei; jeg presenterte meg, fortalte min hensikt ved å ha tatt kontakt og de fortalte det de eventuelt ønsket å dele med meg.

Roller jeg hadde til lærerne var mer student enn venn. Alle godtok at jeg var der, men de færreste snakket noe særlig til meg, med unntak av en som virkelig tok seg av meg og ble en god venn. Fra flere av lærerne følte jeg et visst press på at jeg ikke skulle stille skolen i et dårlig lys. Jeg måtte flere ganger presisere at jeg ikke var her for å snakke om hvordan skolen fungerte, verken negativt eller positivt, men at hensikten var å få et innblikk i de unge sin hverdag her i El Paraíso.

Det var flere ganger jeg følte på kroppen det som kan kalles for en *rollekonflikt*⁸, der jeg kom ut av balanse, og måtte spille flere roller på samme tid. Jeg ble etter hvert venn med en av lærerne på skolen og vi var mye sammen på fritiden. Dermed blir det også naturlig mye snakk om skolen. Ofte var det ting elevene hadde sagt som jeg hadde veldig lyst til å diskutere med han. Jeg visste også at han hadde opplysninger som kunne være interessante for meg og mine egne observasjoner. Men jeg kunne ikke spørre han ut om dette, for det viktigste var å tenke på det etiske aspektet ved mitt prosjekt. Elevene var mine informanter og mitt ansvar. De måtte være sikre på at de kunne snakke med meg om hva det skal være, uten at jeg kom til å gå videre med det til lærerne. Det kan diskuteres om jeg kanskje ikke burde innledet noe vennskap med en lærer, men som ny og alene på et sted var jeg veldig glad for at noen ville vise meg litt rundt. Jeg så det ikke som noe alternativ å avslå, og tenkte det også var en fin måte å bli bedre kjent med feltet og området rundt. Da holdt jeg heller klare linjer på hva jeg kunne og ikke kunne snakke om.

Opplevelsen av rollekonflikt ble også tydelig da jeg en av dagene ble bedt om å passe på elevene mens de hadde en prøve. Plutselig var jeg ikke en venn som hang med dem i

⁸ Rollekonflikt: "(...)samme person har to(eller flere) posisjoner som det knytter seg to (eller flere) motstridende sett av normer til" (Aubert 1987:104). Det blir en konflikt hvor personen må spille flere roller (Aubert 1987:104)

friminuttene, men måtte ta rollen som ”streng lærer”. Jeg nølte litt med å si ja til oppgaven, men siden skolen hadde hjulpet meg så mye og var veldig samarbeidsvillig, ønsket jeg å kunne gjøre noe tilbake for dem. Det ble bare med denne ene gangen og jeg opplevde ikke at relasjonen til elevene ble annerledes etterpå. Dagen etter den nevnte situasjonen var ting som vanlig igjen og jeg var igjen forskeren på besøk.

2.4 Etikk – hensyn til informanten

Som presisert over i forbindelse med valg av roller, er det viktig å huske at det alltid er informanten som skal beskyttes. Før prosjektet skal starte, er det viktig å være klar over eventuelle konsekvenser prosjektet kan ha for den enkelte informant (Kvale 2001:67). For å unngå misforståelser i min bruk av institusjon som en metafor på det miljøet de norske bor i, vil jeg de stedene som direkte referer til El Paraíso som en institusjon, bruke anførselstegn. Slik understreker jeg at dette er en språklig metafor, som ikke må tas bokstavelig. Det er mekanismene i institusjonen jeg er ute etter, ikke en direkte sammenlikning mellom en tradisjonell institusjon og El Paraíso.

Jeg måtte definere hvilken rolle jeg skulle ha i feltet og velge en rolle som kunne aksepteres av meg selv og de andre rundt. Jeg måtte gjøre alt for å unngå en rolle som kunne fører meg opp i forskjellige etiske dilemmaer (Album 1996:227). Det er en moralsk forpliktelse å holde en viss distanse, bli kjent med informantene uten å komme for nær innpå (Kvale 2004:73). Jeg var for eksempel ikke med ungdommene ut på byen. I en situasjon, hvor kanskje alkohol er med i bildet, følte jeg det lett kunne oppstå vanskelige situasjoner. Elevene kunne finne på å si, og gjøre ting de egentlig ikke ønsket, og jeg befinne meg i en situasjon som kunne ødelegge forholdet mellom oss. Det var også vanskelig når elevene baksnakket andre elever mens jeg var der. I slike situasjoner trakk jeg meg litt tilbake og deltok ikke aktivt i samtalen. Men jeg kom heller ikke med dømmende utsagn eller gjorde forsøk på å stoppe samtalen.

Metodelitteraturen understreker at det er viktig å ta vare på informantens privatliv og anonymitet (Fangen 2004:153). Dette blir spesielt viktig for mitt prosjekt siden gjenkjennelsesfaktoren for mine informanter er meget stor. Det er få norske skoler i Spania og få elever på hver skole. Det er veldig viktig å bevare anonymiteten til informantene mine på best mulig måte. Derfor har jeg tatt valget om å bruke sitatene kun som fortellerstemmer

uten noen som helst spesifisering når det gjelder kjønn eller alder. Slik blir det vanskeligere å knytte sitatene direkte til informantene, for å finne ut hvem som har sagt hva. Det er også en fare for at man lett kan kjenne igjen skolen og området. Det har ingen betydning for oppgaven i hvilket turistområde feltarbeidet ble gjort, opplevelsene til ungdommene kan skje alle steder i Spania der norske ungdommer møter spansk kultur og hverdag. Derfor velger jeg å anonymisere stedet ved å gi det et fiktivt navn; "El Paraíso". I de tilfeller hvor jeg beskriver hendelser som er konsekvenser av områdets sosiale eller geografiske status, vil det kun være faktorer som kan gjelde for alle de turistpregete områdene i Spania.

2.5 Utvalget – norske ungdommer i El Paraíso

Da jeg skulle starte på mitt prosjekt var det viktig, allerede i Norge, å bestemme hvem jeg skulle snakke med. Dette på grunn av innhenting av tillatelser, forberedelse av intervjuer og for å avgrense oppgaven. Jeg fant mine intervjuobjekter ved en av de norske skolene i El Paraíso.

Jeg tok kontakt med hadde mail korrespondanse med rektoren på skolen jeg ønsket å være ved, og avtalte å intervju ungdom i aldersgruppen 14-20 år. Slik fikk jeg en fin spredning på alder. Jeg valgte å følge spesielt en klasse. I denne klassen er det flere med lang "fartstid" i Spania, og de nye som begynte i klassen den høsten jeg var der, skulle være der minst et år. Det var 14 elever i klassen, med overtall av jenter. På de lavere trinnene fikk jeg følelsen av at det var noe mer ustabil, med tanke på lengde på oppholdet. Det hender oftere at barn i småskolen slutter midt i skoleåret. Det er viktig med en viss kontinuitet i skolegangen når de blir eldre. Det er ikke like enkelt, rent faglig sett, for elever på høyere klassetrinn å skulle dra til Norge midt i skoleåret.

Det var vanskelig etter noen uker å skulle velge ut dem jeg skulle intervju. Jeg hadde blitt godt kjent med alle i klassen, men det måtte gjøres og jeg valgte etter ønske om spredning i alder og botid i Spania. Utvalget kom til å bestå av 6 intervjupersoner, to gutter og 4 jenter. Deres botid i Spania varierte fra 3 måneder til 9 år. Den yngste var 15 og den eldste 18 år. Felles for dem alle var at de, uavhengig av alder, måtte ta et valg om hvor de skulle fortsette

på skole neste høst, siden det ikke var sikkert om det ble gitt tilbud om påbygging for de videregående klassene. Denne usikkerheten ble et viktig tema under intervjuene⁹.

Alle jeg intervjuet bodde sammen med nær familie. Tre var i Spania helt eller delvis av eget ønske, mens de tre andre var der fordi foreldrene av forskjellige grunner hadde et ønske om å flytte dit. Dette er en interessant forskjell som ser ut til å påvirke hverdagen deres og som jeg kommer tilbake til under analysen.

Under bearbeidelse av stoffet, etter tilbakekomsten til Norge, fant jeg mangler ved mitt materiale og med råd fra veileder valgte jeg å prøve å få til flere intervjuer. Jeg ønsket mer bredde i utvalget, og flere intervjuer kunne bidra til dette. Jeg var heldig og fikk muligheten til å dra til Spania på nytt ca. 4 måneder senere. Denne gangen kun for et kort besøk. Jeg var spent på hvordan jeg ville bli mottatt, men det viste seg å ikke være noe problem. De virket glade for å se meg igjen og det var ikke noe problem å få 4 personer til for intervju. Denne gangen var intervjupersonene i alderen 16-21 år. De bodde alle i Spania med sine foreldre, eller steforeldre. Også her var lengden på tiden de hadde vært der varierende. Det strakk seg fra 8 måneder til 5 år. I denne gruppen var det to som selv har bidratt til avgjørelsen om å dra, mens de to andre fikk beskjed at familien skulle flytte til Spania og hadde ikke noe reelt valg.

2.6 Observasjon

Fangen mener funnene ved observasjon, mulig kan være mer objektiv enn data fra et intervju siden informantene i en observasjonssituasjon vil ha mindre innflytelse på materialet (Fangen 2004:31). Det er ofte anbefalt å begynne med observasjon for å få førstehånds informasjon om feltet før du begynner på eventuelle intervjuer (Repstad 1993:21). Derfor bestemte jeg meg for å begynne feltarbeidet med observasjon. Dette ble et nyttig redskap for meg i min forståelse av den hverdagen de norske ungdommene lever i. Jeg fikk også et innblikk i en hverdag som finnes der de norske ungdommene bor, men som de selv ikke var

⁹ Senere ble det klart at de hadde muligheten til å fortsette i 2.klasse, men siden dette ikke var aktuelt under tiden jeg var der og snakket med dem, vil jeg se bort ifra dette.

deltakere i, *den spanske hverdagen*. Tilgangen til feltet gikk meget greit, men ting var annerledes enn det jeg hadde tenkt meg på forhånd.

2.6.1 Observasjon i feltet – nærhet og distanse

Før jeg begynte mitt feltarbeid, var ønsket å se de norske ungdommene i aksjon i det spanske miljøet, hverdagen utenfor skolen. Dette viste seg imidlertid å være vanskelig. Ungdommene bodde spredt og de fleste måtte ta buss eller kjøres til skolen. Det fantes ingen kafé som var et naturlig møtepunkt for ungdommene etter skolen, dessuten var skoledagene lange og med lang reise vei blir det lite sosialisering i hverdagen for ungdommene. Sosialiseringen skjer i helgene og da som regel ved å gå ut på byen, noe jeg tidligere har begrunnet hvorfor jeg ikke følte det naturlig å være med på. Ungdommene har liten eller ingen kontakt med de lokale ungdomsmiljøene. Derfor ble det eneste alternativet å følge elevene på skolen. I begynnelsen var jeg med i timene til klassen. Det var særlig interessant å følge spansktime, for der fikk jeg se hvilke holdninger og kunnskaper elevene har om landet de bor i. Deltakelse i timene valgte jeg likevel mest for at de skulle bli vant til å ha meg rundt seg, og at de skulle skjønne jeg virkelig var interessert i å bli kjent med dem. På stranden og når jeg vandret rundt i byen, hadde jeg en mer distansert rolle. Jeg deltok ikke selv aktivt i det som skjedde rundt meg¹⁰. Det var en bra kombinasjon, hvor jeg byttet mellom nærhet der det var viktig for kunnskap om feltet og en mer distansert rolle der kunnskapen like godt kunne tilegnes ved ren observasjon uten deltakelse. Men i situasjoner med elevene hvor det var ulike former for oppførsel som for meg som forsker var vanskelig å delta i, gikk jeg fra den aktive posisjonen, til å være en tilskuer. Faren med å være for nær feltet, kan være å miste verdifull kunnskap om det selvfølgelig (Album 1996:241). Wadel, gjør et poeng av hvordan du som forsker på egen kultur bør søke felt, som er ulik det du er vant til. Det kan gjøre det enklere å oppdage det selvfølgelig. Det er med andre ord lettere å observere når du er utenforstående til feltet (Wadel 1991:18-19). Likevel er nærheten viktig for å skape tillit og forståelse for informantens verden (Album 1996:240-243).

¹⁰ Repstad (1993), diskuterer forskjellen mellom aktiv, eller passiv observasjon. Han viser til Per Måseide (1975, gjengitt i Repstad 1993) sine refleksjoner på konsekvenser ved aktiv eller passiv observasjon ved et psykiatrisk sykehus. En passiv holdning kan skape usikkerhet hos informantene, men var han for aktiv kunne dette også tolkes feil og det oppstå en terapeutisk situasjon (Repstad 1993).

Jeg mener jeg hadde en veldig stor fordel når det gjaldt min tilnærming av feltet. Som nevnt i innledning er det et sterkt usynlig skille, slik jeg tolker det, i badebyen. Skillet går mellom ”de utenlandske stedene” og ”de spanske”. Jeg bodde i den spanske delen av byen, men gikk hver dag til skolen og dermed over til den mer utenlandske. Slik beveget jeg meg daglig ut og inn av feltet og fikk den distansen jeg trengte for å observere feltet utenfra, og lettere se det spesielle i det hverdagslige (Wadel 2001:18-19). Siden jeg snakker norsk og er norsk, gled jeg lett inn i det norske miljøet som en deltakende observatør når det var behov for dette. Jeg snakker også spansk og dette brukte jeg for å bevege meg i det spanske området og snakke med spanjoler. Slik fikk jeg sjansen til å se det norske miljøet utenfra og hvordan det fortonet seg fra de lokales vinkel.

2.6.2 Deltakende observatør

Det kan diskuteres i hvilken grad jeg var en fullverdig *deltakende observatør* på skolen hvis jeg bruker Erik Fossåskarets definisjon, der *aktiv deltagelse* er et kriterium (Fossåskaret 1997:26). Jeg hadde nok en mer todelt opplevelse av feltarbeidet mitt, der jeg var både passiv og aktiv i min observasjon (Repstad 1993:35-37), men i følge Fangen er det nettopp denne todeltheten som kjennetegner *deltakende observasjon* (Fangen 2004:29). Det viktige er at deltakelse og observasjon er likt balansert (Fangen 2004:29). Siden jeg observerte mer enn jeg deltok, var det ikke balanse i forholdet, og jeg kunne vel ikke heller ikke etter Fangen sin definisjon betrakte meg som en fullverdig deltakende observatør.

Det beste, i følge Cato Wadel, er om jeg kan være min egen informant og gå helt inn i rollen til de du forsker på (Wadel 1991:62). Men han mener at også de ”nest beste” relasjonene kan være mulige kilder til gode observasjoner. ”Det nest beste kan sies å være å gå inn i en eller annen rolle som er nært knyttet til den rollen en vil studere.” (Wadel 1991:65)

Dette følte jeg ble gjort ved min tilnærming av elevene. Jeg var en venn, uten å gå fullstendig opp i rollen. Jeg hadde en viss distanse til ungdommene og beholdt slik fortsatt min autoritet som forsker.

2.6.3 Observasjon hos fremmede eller blant sine egne?

Det er en lettvinnt løsning å si at jeg forsket på egen kultur, selv om mine informanter var norske som meg og jeg dro nytte av de fordelene det hadde. Jeg kan språket, har en forståelse av feltet og en følelse av tilhørighet med informantene (Wadel 1991:18). Men til

tross for mange likheter var det likevel mye som var annerledes og uvant. Aldersforskjellen til mine informanter bidro til et skille mellom meg og feltet (Paulgaard 1997:77). For meg var oppholdet i Spania på mange måter det å bli kjent med en hverdag i kontrast til min egen hverdag i Norge. Wadel skriver om hvordan man ved feltarbeid i fremmede kulturer ofte får et nytt syn på sin egen kultur. Ved å se sin egen kultur utenfra blir man mer skjerpet og blir flinkere til å stille spørsmål ved det selvfølgelig ved sin egen kultur (Wadel 1991:16). Jeg følte jeg fikk utnyttet dette på flere måter. Jeg var på mange måter en utenforstående i det norske miljøet i Spania, men likevel er det min egen kultur. Jeg gjorde det Wadel mener forenkler feltarbeid i egen kultur: undersøker en del-kultur av min egen kultur (Wadel 1991:19). Det norske miljøet i El Paraíso har utviklet egne normer og regler og har på den måten dannet en del-kultur (Album 1996:23).

Slik ble det enklere for meg å stille spørsmål ved, og se det ”rare” i min egen kultur. Jeg så en kultur i det norske miljøet i Spania med mange likhetstrekk, men like mange ulikheter, sammenliknet med den kulturen jeg er vant med i Norge. Samtidig hadde jeg anledning til å ”gå helt ut” av feltet. Ved å gå 10 minutter i en bestemt retning visste jeg at jeg kom til en spansk sone hvor det er nærmest 100 % sjanser for at jeg ikke kommer til å møte noen av mine informanter eller andre fastboende nordmenn. All denne kunnskapen fra observasjonene både innenfra og utenfra blir viktig når jeg etter to måneder i Spania skal begynne på neste fase i prosjektet, de formelle intervjuene med de norske ungdommene.

2.7 Intervju med informantene

2.7.1 Intervjuguiden

Første steg i en intervjuopprosess er utformingen av intervjuguiden¹¹. Den kan lages på flere måter og på forskjellige tidspunkt i en forskningsopprosess. Thagaard snakker om to forskjellige måter å utforme en intervjuguide og gjennomføre et intervju; *ustrukturert* eller *strukturert* (Thagaard 1998:80). Struktur er ofte bra og tidsbesparende, men stoffet blir mer levende og svarene mer spontane ved en løsere form på intervjuguiden. (Thagaard 1998:80)

¹¹ Se vedlegg 1. sist i oppgaven.

Jeg tror min intervjuguide er noe midt i mellom. Jeg tar utgangspunkt i temaet jeg har med meg til Spania; *hverdagen til de norske ungdommene*. Etter å ha vært der over en lengre tid og først brukt tiden til observasjon, er det lettere for meg å utforme en intervjuguide som kan supplere mine observasjoner (Repstad 1993:20-21). Jeg tar utgangspunkt i hva jeg har sett i løpet av de første månedene i Spania og hva som kommer frem i forskjellige uformelle samtaler med informanter og andre. Det blir en intervjuguide som legger opp til å se nærmere på enkelte temaer som viser seg å være spesielt viktig i hverdagen til de norske ungdommene.

Et kriterium for et godt spørsmål bør være at det fremmer ny kunnskap og er med på å holde en samtale i gang (Thagaard 1998:86-89). I samtale med de norske ungdommene ble det ekstra viktig med enkle og konkrete spørsmål, slik at de skulle føle seg trygge på situasjonen og lett klarer å svare på spørsmålene (Gamst og Schultz Jørgensen 1988:138-141). En enkel intervjuguide gjør det enklere å få til en naturlig flyt i samtalen, slik Jensen mener er viktig for å få til en god intervjusituasjon (Jensen 1991:80). Intervjuguiden ble delt opp i temaer og underspørsmål. Temaene berørte hverdagen til ungdommene: *Skolen, venner, holdninger, kulturforskjeller, familie og fremtid*. Rekkefølgen på temaene kan være avgjørende for intervjusituasjonen og dynamikken i samtalen (Thagaard 1998:86). Jeg fikk erfare hvor vanskelig det til tider kan være å holde flyten i samtalen og ser i ettertid hvor viktig nettopp temaer og strukturen på intervjuguiden er. Mine intervjuer var ikke preget av personlige og utleverende spørsmål. Jeg startet med litt fakta om bakgrunn og hvor lenge de hadde vært i Spania. Jeg fortsatte med mer utdypende spørsmål som ga rom for informanten til å reflektere mer over sin egen situasjon. Slik fikk jeg også en viss stigning på intervjuet, som kan være viktig for å holde samtalen i gang (Thagaard 1998:86). Jeg hadde med alle temaene i alle intervjuene, men lot samtidig informanten styre retningen på samtalen.

2.7.2 Intervjuet

Jeg var i klassen deres en god stund før jeg begynte med intervjuene. Det at ungdommene følte de kjente meg litt hjalp veldig og bidro til en større trygghet under intervjuet. Jeg følte det som en utfordring at de fleste intervjuobjektene mine var så unge. Jeg var redd ungdommene ikke syntes situasjonen var "kul" nok ifølge deres definisjoner, at spørsmålene mine var uinteressante. Da var det ekstra viktig å være en aktiv lytter, for å holde interessen oppe. De norske ungdommene hadde mange gode svar og jeg mener deres situasjon og

opplevelser kanskje har gjort dem mer reflekterte og bevisste på sin situasjon. Men selv om de hadde mange reflekterte svar, var også situasjonen preget av spontanitet og avsporing fra temaet, slik situasjonen ofte er i samtale med barn og unge (Gamst og Schultz Johannesen 1988:139). Raske skifter av tema så jeg egentlig på som en berikelse av materiale. For ofte pratet de om hendelser jeg ikke hadde tenkt på å spørre om, men som absolutt var aktuelle for oppgaven.

I en diskusjon om forforståelse kan man sette spørsmålstegn ved mitt bruk av tidligere erfaringer med Spania. Det kan jo tenkes at jeg ubevisst ville påvirke ungdommene og deres oppfattelse av forskjellige situasjoner med spanjoler ved å dele mine egne opplevelser med dem. Men jeg passet på å ikke bruke disse erfaringene under selve intervjuet hvor målet var å få informantenes egne meninger og oppfatninger. Erfaringene fra Spania ble kun brukt under de uformelle samtalene med ungdommene. I en intervjusituasjon tenker jeg at mine erfaringer kan bli et hinder mer enn en brobygger. Det er mulig at jeg ved et reflektert bruk kanskje kunne ha brukt mine egne erfaringer til å sette ungdommene på egne tanker og starte en tankeprosess hos dem, men dette vil være en hårfin balansegang. Jeg valgte derfor å være på den sikre siden ved å være meget nøytral i mine formelle samtaler med dem, slik det normalt sett¹² er et metodisk ideal å være nøytral i forhold til feltet og det du forsker på (Repstad 1998:30-31).

Som nevnt tidligere, reiste jeg til Spania med en forståelse av hvordan nordmenn i Spania lever. For meg var det i tillegg til hverdagstemaet, interessant å vite mer om hva de unge tenker om alt det som skrives i norske aviser om nordmenn i Spania, og hvordan dette påvirker dem. Hvorfor de trodde det er blitt skrevet så mye negativt om temaet, og er det sant det som skrives? Spørsmålene hadde nok karakter av ledende spørsmål, men det kan forsvares om spørsmålene tilfører intervjuet fremdrift og får samtalen til å gli fremover (Thagaard 1998:89). Ved bruken av ledende spørsmål er det viktig at spørsmålene tar utgangspunkt i informantens perspektiv og fortelling og ikke er et forsøk på å fremme intervjuerens syn (Thagaard 1998:89). Derfor lot jeg det være et åpent spørsmål om det som

¹² Repstad påpeker at det også finnes andre forskningsidealer; innen aksjonsforskning vil nøytralitet være en feil, og målet er å gå aktivt inn i diskusjonen og la forskningen flyte sammen med egne meninger. Aksjonsforskere mener nøytralitet er en illusjon. De ser på tradisjonell forskning som uetisk og mener en forskers mål bør være å oppheve undertrykkelse (Repstad 1988:32-33). I min oppgave er det mest etisk, slik jeg ser det, og følge normal standard ved å være så nøytral som mulig i mitt møte med informanter og felt.

skrives er sant eller ikke. Jeg prøvde å ikke legge noen føring, men det kan selvfølgelig hende jeg ikke helt lyktes med dette. Ved å spørre om hvorfor de tror det skrives så mye negativt om nordmenn i Spania, har jeg kanskje allerede antydnet at jeg tror det er en viss sannhet i det som skrives. Slike mulige feilgrep fra min side ble viktig å ta hensyn til under den fremtidige analyseprosessen.

Jeg brukte båndopptaker under alle intervjuene. Dette for å kunne konsentrere meg bedre om samtalen og være sikker på å ikke miste verdifulle detaljer. Jeg valgte ikke å notere underveis, da jeg personlig følte dette var distraherende. Hadde jeg notert ville jeg ikke ha hatt øyekontakt med de unge, noe som kunne ødelagt intervjusituasjonen og gjort at jeg mistet verdifull informasjon (Repstad 1993:62) Det var ingen som hadde noe i mot båndopptakeren, annet enn at noen synes det var litt uvant i begynnelsen. Alle intervjuene foregikk i skoletiden, på skolen. Det var en del avbrytelser i løpet av intervjuene, friminutt, lærere som ved feiltakelse kom inn i rommet etc. Dette bidro i noen tilfeller til at samtalen stoppet litt opp, men jeg tror ikke dette ble avgjørende for det endelige resultatet.

2.8 Fra data til endelig problemstilling

2.8.1 Systematisering av materialet

Etter tre måneder i feltet dro jeg tilbake til Norge for å begynne på neste fase i forskningsprosessen, bearbeidelsen av datamaterialet. Etter feltarbeidet ble det viktig med en grundig avgrensning og filtrering av stoffet. Det var tid for en kvalitativ vurdering av materialet og feltarbeidet.

Nå var oppgaven å sortere materialet mitt og formulere en endelig problemstilling. Gjennom materialet prøvde jeg å finne ting som skilte seg ut og kunne bidra til en avgrensning av oppgavens tema. Det hadde til tider vært vanskelig å finne stoff og gjøre gode observasjoner under feltarbeidet, men det var ingenting mot prosessen jeg nå skulle i gang med, komme frem til en endelig problemstilling. Metoden jeg brukte er en forenklet utgave av metoden som har fått navnet *Grounded Theory*. Her er hensikten å finne en problemstilling med hjelp fra materialet, ikke ha en spesifikk teori eller hypotese før du begynner datainnsamlingen (Glaser, Barney, Strauss, Anselm 1977). Dette er en metode som har vokst ut i fra den sosiologiske retningen Symbolsk Interaksjonisme (Fangen 2004:19).

Skal man kunne lese noe ut av resultatet til et feltarbeid, er det viktige med gode førstehånds notater og et ryddig materiale. Dette forenkler sorteringsprosessen av materialet som er det første viktige skrittet mot en god analyse (Widerberg 2001:122). Jeg transkriberte alle intervjuene fortløpende og skrev samtidig korte sammendrag fra hvert intervju. Jeg førte også logg med egne tanker om intervjuet og laget en liste over de mest informative sitatene fra hvert intervju. Da jeg kom hjem, før jeg virkelig begynte å sette meg inn i materialet, systematiserte jeg intervjuene etter en empirinær tilnæringsmåte, hvor temaene ble hentet fra det empiriske materialet (Widerberg 2001:127). Dette var temaer som gikk igjen i alle intervjuene og som jeg syntes var interessante; *Ungdom, venner, kultur, kjæresten, familie, spanjoler og nordmenn*. Slik fikk jeg strukturert intervjuene og det ble lettere å finne aktuelle sitater til forskjellige temaer. Det hadde kanskje ikke vært nødvendig med en så grundig systematisering og mange av temaene er utelatt i den endelige analysen, men det satte i gang mange tankeprosesser som hjalp meg videre.

Under hele feltarbeidet skrev jeg feltdagbok, hvor jeg noterte dagens hendelser og skrev ned stikkord fra mine uformelle samtaler. Jeg merket det var viktig å skrive alt ned med en gang, for at ting ikke skulle glemmes. Det vanskelige, men meget viktige, ble å skille det beskrivende fra det fortolkende (Fangen 2004:79). Kanskje noe av det viktigste med et feltarbeid er evnen til å lage beskrivende feltnotater. Notater som tar for seg eksakt hva som skjer og hvordan (Fangen 2004:78). Samtidig bør også feltnotater inneholde stikkord til en begynnende analyse og en fortolkning av råmaterialet. Men dette må ikke sees som den endelige analysen, heller kun som et steg på veien (Fangen 2004:81).

Jeg laget et system for å holde rede på min feltdagbok og for å skille mellom fortolkende og beskrivende notater. Systemet bestod i å skille mellom de forskjellige observasjonene og tankene jeg gjorde meg hver dag. Jeg delte inn alle inntrykkene i følgende kategorier:

1. **MT:** Metodekommentarer, overblikk over dagen, ting som ble sagt etc.
2. **OB:** Observasjon, ren beskrivelse av hendelser i løpet av dagen.
3. **IF:** Informasjon fra informanter gjennom uformelle samtaler.
4. **HUSK:** Ting å huske på i forhold til notatene, videre dager etc.
5. **EVENT:** Kommentarer utover kategoriene.

Dette systemet hjalp meg videre i analyseprosessen og gjorde det lettere å holde orden på fakta, men likevel var analyseprosessen en tung fase, preget av mye usikkerhet over hvordan jeg skulle bruke stoffet videre.

2.8.2 Analysen

Under arbeidet med analysen ble ulike metoder prøvd ut for å finne frem til spennende analysemuligheter av stoffet: *Fargekoder, inndelinger av sitater, nøkkelord og ustrukturert skrivning*. Det var ingenting å si på evnen til å systematisere stoffet, men jeg kom ikke noe nærmere en løsning, eller en analyse. Jeg hadde et mål, men ingen vei dit. Eller var det kanskje slik at jeg hadde mange veier å gå, men ikke et klart mål og at det var dette som skapte problemer? Redningen ble å prate om oppgaven min til andre. Jeg var trøtt av å stille og svare på alle spørsmål selv. Da andre begynte å spørre meg om hvordan livet egentlig var i El Paraíso, klarte jeg for første gang på lenge å distansere meg fra stoffet og stille meg selv det viktigste spørsmålet av alle; *Hva var det spesielle ved hverdagen i El Paraíso?* Jeg hadde vært så opptatt av å skrive en riktig teknisk oppgave at jeg hadde glemt utgangspunktet, det helt enkle, *hverdagen*.

Det kanskje mest spesielle med hverdagen til de norske ungdommene var de utradisjonelle kulturmøtene, ungdommene opplevde. De møtte mennesker fra hele Norge, og trakk heller frem dette som eksotisk og spennende, enn møtet med det spanske. Slik var det blitt et feltarbeid på en del-kultur av den norske kulturen, mer enn et feltarbeid på den norske kulturen integrert i den spanske kulturen. Kulturmøtene jeg opplevde var ganske så annerledes enn det jeg hadde tenkt meg før jeg dro til Spania.

Men det var ikke bare utradisjonelle kulturmøter som var spesielt med det norske miljøet. Det var også et veldig lukket miljø, slik jeg beskriver i innledning av denne oppgaven. Det norske miljøet og måten de lever sine liv på i El Paraíso, har mange av de samme momentene som den totale institusjon til Goffman (1967). Det ble spennende å lete etter mekanismer i det norske miljøet og de norske ungdommenes hverdag som kunne likne på de som vi ser i en institusjonshverdag.

2.9 Validitet – et problem?

I kvalitativ forskning kan objektivitet ofte være et problem, siden det er mennesker vi jobber med og forskeren også bare er et menneske. Det blir et subjekt - subjekt forhold mellom informant og forsker, hvor begge påvirker forskningsprosessen, med sine erfaringer og forforståelser av situasjonen (Thagaard 1998:16). Det var vanskelig å skulle gå inn i feltet uten noen som helst forutinntatthet (Fangen 2004:44).

Intervjusituasjonen kan ofte representere en større utfordring til objektivitet enn observasjon, ved at de alltid gjengir enkelt individers meninger og oppfatninger (Fangen 2004:31). Noe av problemet med intervju er objektiviteten i utsagnene til informantene siden de ofte, bevisst eller ubevisst, vil fortelle fortellingen slik de ønsker at du skal høre den (Thagaard 1998:92). Validitetsproblemet er ekstra aktuelt i samtale med barn (Qvarsell 1988:214), og dermed også i forhold til mine informanter. Selv om de ikke er barn, har de andre måter å uttrykke seg på og reflektere over ting enn en voksen person. De har en annen forståelse av virkeligheten og kan ikke like lett som en voksen, sette situasjoner inn i en større sammenheng, som kan nyansere deres utsagn (Schultz Jørgensen 1988:23). En løsning på dette kan være triangulering av metoden, for eksempel snakke med flere om samme tema, eller bruke andre måter for å få større kunnskap om temaene som blir tatt opp i intervjuene (Qvarsell 1988:215). Jeg brukte observasjon i tillegg til intervju. Denne kunnskapen ga meg bedre forståelse om informantene og hva de fortalte.

Et annet problem er hvordan intervjuene skal tolkes. Dette er ofte avhengig av hvordan de transkriberes. De kan bli utsatt for forfatterens subjektive tolkning og måte og transkribere på (Kvale 2004:141). Jeg valgte å transkribere intervjuene ordrett. Senere, under gjengivelsen av sitatene, utelukket jeg utropsord og andre småord for å gjøre sitatene mer tilgjengelige. Formidlingen av intervjumaterialet blir dermed en avgjørelse forfatteren tar og kan være med å påvirke hvordan leseren kan forstå sitatene. Faren er om forfatteren utelater ting som kan påvirke meningen med sitatene (Kvale 2004:102)

Det brukes forskjellige begreper for kvalitetssikring av observasjonsmaterialet.

Overførbarhet er viktig å ta hensyn til når man skal måle et prosjekts *eksterne validitet*. Det har å gjøre med i hvilken grad de funn du har kan generaliseres og brukes på en større gruppe (Thagaard 1997:184). Her er det beste eksemplet det som er utgangspunktet for min oppgave, hvordan jeg bruker institusjonsteori for å belyse et emne, som egentlig har lite med

den tradisjonelle institusjonen å gjøre. Thagaard (1998:185) og Fangen (2004:213) bruker begge Sverre Lysgaards bok Arbeiderkollektivet (1961) som et eksempel på hvordan en enkelt undersøkelse i ettertid har bidratt til en rekke andre prosjekter. Fra å være et feltarbeid på en fabrikk har det bidratt til en generell teori om et kollektiv fellesskap mot en felles undertrykkelse.

Bekreftbarhet eller *objektivitet* går på hvor vidt dine funn ikke er preget av forskerens egen forutinntatthet eller forforståelse (Fangen 2004:195). Som jeg har nevnt tidligere er nordmenn i Spania ofte referert i ulike medier og det var for meg umulig å skulle dra til Spania uten noen form for forforståelse. Men jeg har prøvd så godt jeg kan og ikke la det påvirke mine informanter eller feltet, men heller brukt dem som en nyttig kunnskap i møte med feltet (Fangen 2004)

Det viktigste kvalitetskravet for en undersøkelse er at du begrunner alle dine valg og selv er klar over negative og positive sider ved ethvert valg du tar og beskriver dette tydelig for leseren (Thagaard 1998:179). Det er dette jeg har prøvd på i dette kapittelet.

3. Teoretiske perspektiver

3.1 Innledning

I dette kapitlet vil jeg prøve å gi en oversikt over den teorien jeg skal bruke i min analyse. Jeg begynner med teoretiske begrep som gir forståelse til selve den handlingen det er å skulle flytte fra et land. Jeg tar utgangspunkt i en kjent teori for motivasjonen til forflytning, *push/pull teorien* (Giddens 2001, O'Reilly 2000). Videre gir jeg en kort beskrivelse av begrepet ungdom, før jeg redegjør for Goffman og hans teorier; *den totale institusjon* (1967), *stigma* (1975) og *rammeanalyse* (1974). Dette er begreper som er nyttig for en analyse hvor institusjonsteori skal brukes.

Deretter vil jeg kort redegjøre for Dag Albus(1996) forståelse av hverdagen på et sykehus. Album bruker Goffman som basis for å forstå hva som skjer på sykehuset. Dette er til stor hjelp og en nyttig veiviser for meg og min bruk av Goffman i forhold til de norske ungdommene og institusjonsmetaforen.

I det siste avsnittet om *kulturelle begrep i en mangfoldig verden* går jeg bort i fra Goffman og vender fokus mot mer moderne kulturelle begreper som et verktøy for å forstå hva som skjer når individer fra forskjellige kulturer skal leve sammen.

3.2 Push and Pull – motiver for reisen

Sted og tilhørighet har fått en ny betydning som følge av den moderne utviklingen. Kulturer og mennesker møtes på en mye hurtigere og mer intens måte enn før (Hylland Eriksen 1997b:16-19). Vi kan si at verden har blitt mindre, men likevel større. Avstandene er kortere og lettere å forsere, men likevel stilles det enkelte individ overfor mange flere valg og et større ansvar enn tidligere (Roth 2005:7). Denne utviklingen er også en grunn til at nordmenn de siste 20 årene har opplevd utvandring nummer to fra Norge, denne gangen ikke til USA, men til varmere strøk og da spesielt Sør-Europa og Spania (Helset 2004:23).

Det er mange forskjellige typer migrasjon: Arbeidsinnvandring, flukt av ulike politiske årsaker og turistmigrasjon (Giddens 2001:260). Disse kategoriene skapes av forskjellige mål og metoder for migreringen (Giddens 2001:260). Det kan feilaktig virke som om alle mennesker har lik mulighet til å forflytte seg som de ønsker. Men faktum er at de fleste ikke har de ressurser som skal til for å reise (Hylland Eriksen og Sørheim 1994:22).

Det er skrevet mye om migrasjon og migrasjonsteori. Jeg velger likevel å begrense meg til å bruke *pull – push teorien*, som er en mye brukt teori for å forklare årsaker til ulike former for migrasjon (Giddens 2001, O'Reilly 2000). *Push/pull* teorien mener jeg beskriver godt de norske ungdommene i El Paraíso og deres motiver for å forlate Norge. *Push* referer til faktorer i hjemlandet som motiverer til å forlate landet. Det kan være krig, nød, fattigdom, politisk forfølgelse, eller mindre katastrofepregete faktorer, som arbeidsforhold og klima. *Pull* derimot, referer til det som trekker folk til et land. Det kan være faktorer som bedre arbeid og boforhold og klima, eller et friere regime og ytringsfrihet (Giddens 2001:260).

O'Reilly (2000:25-26), skriver i sin bok "*The British on the Costa del Sol*", hvordan de tilreisende britene kan deles i to kategorier, de som sier negative ting om livet i England og de som snakker positivt om livet i Spania. De negative sidene ved livet i England, *pushfaktorer*, i kombinasjon med alt det positive i Spania, *pullfaktorer*, bidrar til en sterk motivasjon for å flytte (O'Reilly 2000:25-28). Kritikerne av push and pull teorien mener dette blir en for enkel måte og forklare migrasjon på. De ønsker heller å se migrasjonsflyten som et resultat av en interaksjon mellom prosesser på makro og mikro nivå. Politikk, lover og regler i møtet med individuelle ressurser og kunnskap, vil til sammen gjøre det aktuelle landet attraktivt for immigrantene, eller omvendt, få mennesker til å flytte fra et land (Giddens 2001:260). Jeg vil, til tross for mulige svakheter ved teorien, ta utgangspunkt i push/pull mekanismene for min drøfting hva som får norske ungdommer og deres familier til å reise fra Norge.

3.3 Ung i en flerkulturell verden

Ungdom er et begrep som kan tolkes å på mange måter og defineres ut fra forskjellige kriterier (Heggen og Øia 2005:12). Ser vi det i et biologisk perspektiv, er ungdomstiden en fase i livet hvor individet både fysisk og mentalt går igjennom mange forandringer (Heggen og Øia 2005:12). Men ungdomstiden handler også om identitetsdanning og utvikling av

individet mot en voksen mentalitet (Erikson 1980:119). Siden ungdomstiden sees på som en fase hvor identitetsskapning og mentale forandringer er viktige faktorer, er det lett å skjønne hvorfor denne fasen også karakteriseres som en sårbar tid. Ungdom er ofte mer utsatt for både psykiske lidelser og sosiale problemer (Heggen, Jørgensen og Paulgaard 2003).

De norske ungdommene i Spania utgjør det Hylland Eriksen og Sørnum kaller for en *etnisk minoritet* (Hylland Eriksen og Sørnum 1994:89). En minoritet oppstår kun ved relasjon mellom en eller flere grupper (Hylland Eriksen 1997b:12). I El Paraíso lever nordmennene sammen med mennesker fra mange forskjellige land i tillegg til spanjoler.

Det har skjedd flere steder gjennom historien at minoriteter har måttet underkaste seg den etniske majoriteten i landet de bor i, enten ved politiske vedtak, eller gjennom makt. Men det finnes også en annen type maktbalanse der minoriteten har makten, eller i hvert fall er likestilt med majoriteten (Hylland Eriksen 1997b:13). Dette er nok en bedre beskrivelse av maktforholdet til de norske ungdommene og deres familier som en etnisk minoritet i Spania. Denne makten oppnår de norske familiene spesielt på et økonomisk grunnlag, siden de ofte kommer ned med mye valuta og god utdanning (Helset 2004:50,55). Men likevel opplever ungdommene mange konflikter i hverdagen som skyldes deres status som minoritet i landet de lever i.

Et annet begrep som også meget vel kan brukes på de norske ungdommene i El Paraíso, er *De Trekulturelle Barna*, eller TKB-ere som de forkortes til (Pollock og Van Reken 2003). Det som skiller dem fra sine jevnaldrende er at de vokser opp med flere kulturer tett innpå seg og at de på grunn av dette har andre erfaringer enn sine jevngamle i Norge (Pollock og Van Reken 2003). De bytter bosted, tar mange avskjeder og bruker mye tid på å tilvenne seg nye steder og skikker, noe som ikke alltid er like lett (Pollock og Van Reken 2003). I definisjonen heter det:

Et trekulturelt barn (TKB) er en person som har tilbrakt en vesentlig del av utviklingsårene utenfor foreldrenes kultur. TKB – en har opparbeidet et forhold til alle kulturene uten å ha fullverdig eierskap i noen av dem. (...) vil følelsen av tilhørighet ligge i forholdet til andre mennesker med liknende bakgrunn. ("The TCK Profile" Pollock og Van Reken 2003:27¹³)

¹³ Seminarstoff, Interaction Inc., 1989, 1.

Det har vært rettet kritikk mot å gi én definisjon på denne gruppen, siden det er så mange individer og kulturer involvert. Dr. Useem som har forsket på TKB-barna i mange år, mener tredjekulturen kan sees på som en livsstil mer enn én kultur¹⁴. Hennes definisjon er enkel og generell; "(...)barn som reiser med foreldrene til et nytt samfunn."(Useem 1993 i Pollock og Van Reken 2003:28). En slik vid definisjon av kultur kan forsvares ved at kultur i bunn og grunn er å leve med andre individer (Pollock og Van Reken 2003:29). Det finnes TKB-barn over hele verden i mange varianter, men det som gjør dem til én gruppe og som gjør at mine informanter tilhører denne gruppen, er den viktige felles livserfaringen de deler: "(...) det å ha levd i og mellom forskjellige kulturer"(Pollock og Van Reken 2003:29).

Årsakene er mange til at barn blir TKB-ere (Pollock og Van Reken 2003). Og ofte er det større forandringer i tilværelsen for TKB-ere, enn det de norske ungdommene opplever. Men de generelle trekkene er nyttig for min videre analyse.

3.4 Erwing Goffman - institusjon og adferd

Mitt fokus i dette kapitlet er en teoretiker som har vært bidragsyter til to store retninger innen sosiologen tross deres motsetninger: *Strukturalisme og Symbolsk Interaksjonisme*. Erwing Goffman (1922-1982) har ikke sansen for de store strukturer, men konsentrerer seg heller om de mindre deler i samfunnet (Wallace og Wolf 1999:229). Han kan på mange måter sees som en symbolsk interaksjonist på grunn av fokuset på individets handlende egenskaper. Den senere Goffman, representert særlig ved *rammeanalysen* (1974), beveger seg mot strukturalisme (Wallace og Wolf 1999:229). Men fortsatt er det mikronivået og individene i samhandling med hverandre som er det viktige (Album 1996).

Mange av hans teorier kan brukes for å beskrive hvordan individet handler i ulike situasjoner og reagerer på de andre rundt seg. Jeg vil konsentrere meg om to teorier som jeg ser som spesielt relevante for denne oppgavens problemstilling: *Rammeanalyse* (Goffman 1974) og *stigma* (Goffman 1975). De beskriver godt hva som skjer innad i en institusjon, og er derfor nyttige for å forklare deler av hverdagen til mine informanter.

¹⁴ I følge referanselisten til Pollock og Van Reken (2003), er dette utsagnet hentet fra et personlig brev fra dr.Useem til David C. Pollock i februar 1994.

Også Album bruker blant annet rammeanalyse for å forklare hvordan pasienter lærer seg regler og normer i institusjonen og klarer å handle etter dem (Album 1996). Stigmatisering finner vi i mye institusjonsteori og Garsjø skriver hvordan stigmatisering og det å bli stemplet er en konsekvens av å være pasient på en institusjon (Garsjø 2004:220). Men før jeg går inn på dette, vil jeg forklare nærmere det viktigste bidraget til Goffman når det gjelder institusjonssosiologien, hans teori om *den totale institusjonen*.

3.4.1 Goffman og den totale institusjonen

I 1961 kom den første utgaven av Goffmans bok om den totale institusjonen, "Asylums". Det er et ønske fra Goffman å belyse nærmere klientens eller pasientens situasjon i institusjonen. Boken er delt inn i 4 essays, men det er det første essayet: "Karakteristiske trekk ved den totale institusjon" (Goffman 1967:11 – 95), som er mest aktuell for min oppgave. Der gjør Goffman en generell beskrivelse av tilværelsen i småsamfunnene innad i institusjonene. Goffman starter sin bok med å gi en definisjon på den totale institusjonen og det er også denne definisjonen på en institusjon, som jeg bruker gjennom hele oppgaven;

et opholds- og arbeidssted, hvor et større antal ligestillede individer sammen fører en indelukket formelt administreret tilværelse, afskåret fra samfundet i en længre periode. (Goffman 1967:9)

Goffman ser verdien og nytten i de mange forskjellige typer institusjoner som finnes i samfunnet og mener at for å lære mer om en type er det viktig å bruke kunnskapen om de andre (Goffman 1967:11).

Fellestrekk ved institusjoner er at de krever tid fra medlemmene og gir tilbake en *særegen verden* som medlemmene identifiserer seg med og kjenner igjen institusjonen på. Dette vil være vekslende fra sted til sted og være avhengig av institusjonens funksjon i samfunnet (Goffman 1967:11). Vi kan snakke om en *total institusjon* når de overnevnte trekk er sterke og hvor det dannes både en psykisk og en fysisk barriere mot omverden, for eksempel på en lukket psykiatrisk institusjon hvor pasientene ikke får gå ut fritt (Goffman 1967:11). I en diskusjon om de generelle karakteristikker av en total institusjon er det viktig å huske på at dette kan variere etter hvilken type *total institusjon* det er snakk om (Goffman 1967:12-13). Goffman skiller mellom fem forskjellige kategorier av totale institusjoner:

1. *Institusjoner for de hjelpeløse og fattige*

-
2. *Institusjoner for de som skal ta seg av mennesker ute av stand til å ta vare på seg selv.*
 3. *Institusjoner for å beskytte samfunnet mot farlige mennesker*
 4. *Institusjoner som har en bestemt arbeidsoppgave*
 5. *Institusjoner for tilflukt og religiøse gjøremål*

(Goffman 1967:12)

Denne inndelingen er langt fra fullkommen og den totale institusjonen kan vanskelig generaliseres på alle punkter. Det er heller slik at enhver *total institusjon* har noen trekk ved seg som kan passe til en eller flere av kategoriene over (Goffman 1967:13).

Et av de viktigste trekkene ved den totale institusjonen er hvordan den slår sammen tre viktige aspekter i et hvert menneskes liv: *Hvile, fritid og arbeid* (Goffman 1967:13). I hverdagen utenfor institusjonen skjer dette på forskjellige steder og som regel uten en overstyrende myndighet som styrer alle tre handlingene under ett, slik det skjer i den totale institusjonen.

En annen egenskap ved institusjonen er rutinene rundt de forskjellige gjøremålene. Alt skjer til bestemte klokkeslett og blir bestemt av den styrende myndighet. Goffman ser også disse karakteristikkene utenfor den totale institusjonen, hos for eksempel husmødre og deres rutiner i hjemmet hvor de knapt møter andre mennesker eller i andre rutinepregete situasjoner (Goffman 1967:13-14). Men dette er i større grad preget av frivillighet og det er ingen form for tvang eller fysiske forsøk på å stenge dem inne. Derfor vil de likevel ikke falle inn under den totale institusjon.

I den totale institusjonen er det to tydelige grupper som står mot hverandre; *Klient og personalet*. Disse gruppene har ofte et stigmatisert fiendebilde av hverandre (Goffman 1967:14). Det er lite eller ingen kontakt mellom de to gruppene. Institusjonen er ”total” kun for klientene (Barne og likestillingsdepartementet 2006). Personalet bor imidlertid utenfor institusjonen og har kontakt med omverden (Goffman 1967:14). Vi skal se i analysen hvordan vi kan overføre forholdet mellom klient og personal på en institusjon direkte til de norske ungdommene i El Paraíso, hvor det er liten eller ingen kontakt med de spanske innbyggerne.

3.4.2 Rammeanalyse

Album mener rammer kan sees som definisjonen av en situasjon, det er de som kan forteller oss hva som hender i samhandlingen med andre (Album 1996:204). Det er rammene som gir mening og setter standarden for forskjellig adferd. Derfor ser Album rammer som nyttig i sin analyse av institusjonen og hva som hender mellom pasientene der (Album 1996:22).

Goffman er opptatt av hvordan mennesker oppfatter situasjoner og definerer dem ulikt (Goffman 1974). Ofte kommer vi opp i situasjoner hvor vi ikke skjønner hva som har skjedd før situasjonen nesten er over. Med sin rammeanalyse ønsker han å presentere en metode for å bli klar over hva som skjer rundt en (Goffman 1974:2).

Rammer er et verktøy for å gjøre noe meningsfullt ut av noe meningsløst i følge Goffman(1974:21). De kan være regelstyrt eller ikke og individene være en del av rammene uten å selv være klar over dette (Album 1996:205). Goffman deler rammer inn i forskjellige deler. Den viktigste delen er *primærammene*, som omhandler det nære rundt individet (Goffman 1974:21-39). Dette deler han igjen inn i *naturlige* og *sosiale* rammer, hvor det naturlige står for det spontane, rammer uten regler og uten et gitt utfall og som derfor heller ikke resulterer i sanksjoner (Goffman 1974:22). *Sosiale* rammer kjennetegnes ved at man må ha kunnskap på forhånd for å kunne bruke dem, utfallet er gitt og du bruker intellektet ditt for å velge riktig ramme (Goffman 1974:22). Vi styrer selv rammene og deres overlevelse gjennom kommunikasjon til dem rundt oss.

Ønsker vi å avslutte en ramme, stopper vi å handle. Er ønsket å definere enn bestemt ramme blir det viktig å oppføre seg i tråd med den spesielle rammens regler. Slik gir rammer oss kunnskap om hvordan vi skal oppføre oss i bestemte situasjoner (Album 1996:22-23). Rammene gir oss små utdrag av samfunnet. Det behøver verken være mange mennesker eller være en situasjon over lang tid for at rammen skal bli skapt (Album 1996:210). Det er et bestemt mønster på hvordan rammene fungerer i ulike situasjoner. De hektes sammen og danner til sammen den adferden som kjennetegner de forskjellige kulturene. Dette er et godt argument for hvorfor rammeanalyse kan sammenliknes med en kulturanalyse (Album 1996:210-211). Rammer blir et bidrag til et teoretisk system, der mennesker både er tenkende individer, men også styrt av normer (Album 1996:23).

Et viktig begrep innen rammeanalysen til Goffman er *keying*. Dette vil si å transformere en handling til å bety noe annet, gi den en ny mening (Goffman 1974:43-44). Den viderefører

primærrammene og gir en videre mening til noe som allerede gir en mening. Det typiske eksemplet er to individer som slåss. *Primærrammen* er slossing, slossing for kampens skyld, hvor det er alvor og de ønsker å skade hverandre. Men det kan også tolkes som lekeslossing, som en lek. Da betyr det noe annet selv om rammene viser slossing. Med *keying* kan man svare på spørsmålet "hva er det som skjer" og man har fått definert situasjonen (Goffman 1974:46). Det viktige er da at begge parter i en situasjon tolker den riktig og gjør transformeringen der den skal gjøres. Er de uenige om *keyingen*, kan rammen ødelegges og det kan få store konsekvenser for begge parter. Det er lett å se for seg hvilke konsekvenser det kan få om den ene parten i en sloss-situasjon ser det som alvor og den andre ikke. Eller om noen utenforstående ser to som slåss og tolker det dit hen at det er kun lek, men så viser det seg at de slåss på fullt alvor. Derfor er det viktig at individene er kjent med reglene og kodene for tolkningen av rammene (Album 1996:207).

Goffman gjør et stort poeng av hva usikkerhet, feiltolkning eller feil bruk av en ramme kan føre til (Goffman 1974:301-344). Han mener rammer kan føre til to forskjellige hovedsituasjoner, enten er alle enige om rammen som definerer situasjonen og de kan eksakt si hva som foregår og deres fortolkning av situasjonen er korrekt. I den andre situasjonen er ting annerledes og dette kan føre til fortvilelse hos individene. Det er den type rammer som kan lede til usikkerhet og feiltolkninger, hvor individene ikke enes om hvordan rammene skal være og hva de betyr. (Goffman 1974:301). Han ser for seg individene i gruppen delt i to, hvor de vil ha forskjellig syn på hva som skjer, det vil være usikkerhet i hvordan rammene skal tolkes. Goffman kaller slik adferd for "misframes" (Goffman 1974:308), eller mistolkning av rammer på norsk. Det er interessant å se hvordan feiltolkning av rammer kanskje kan brukes for å forklare hvordan ulike etniske grupper mistolker hverandres koder og hvilke konsekvenser dette har for det enkelte individ i gruppen.

3.4.3 Stigma

Stigma begrepet kommer fra det gamle Hellas og ble brukt for å betegne fysiske tegn som skilte individet fra de andre på en negativ måte (Goffman 1975:13). I senere tid har ordet fått en mer symbolsk betydning som heller referer til skammen enn de rene fysiske kjennetegn (Goffman 1975:13). Goffman mener et kjennetegn ved dagens samfunn er kategoriseringen av individer. De sosiale rammene fører til automatikk i hvordan vi forholder oss til mennesker i forskjellige kategorier (Goffman 1975:14). Vi har det innlært hva som er

naturlig adferd og utseende. Slik vil vi i mange tilfeller kategorisere mennesker allerede etter første møte. Vi tillegger dem en *tilsynelatende sosial identitet* (Goffman 1975:14), som vil være de forventinger og krav vi stiller til individet i den bestemte kategorien. At disse krav stilles, vil faktisk først bli tydelig når vi ser om de blir oppfylt. Dette skjer når individets *faktiske sosiale identitet* (Goffman 1975:14) blir kjent. Dette er de egenskaper og den kategorien individet virkelig tilhører. Det er ofte disse egenskapene ikke stemmer med de antatte og forventete egenskapene (Goffman 1975:14). Kanskje har individet et handikap eller en oppførsel som gjør at det ikke passer inn i den kategorien vi først ville plassere han eller henne i. Individet reduseres fra å være et "normalt" til et svakt menneske, med et stigma hengende over seg (Goffman 1975:14).

Stigmatisering skjer altså ved en uoverensstemmelse mellom den tilsynelatende og den faktiske sosiale identitet, når et individ viser seg å ha egenskaper som negativt skiller det ut fra den kategorien vi ved først hadde plasserte han eller henne (Goffman 1975:14). Dette individet blir dermed stemplet og får kraftig redusert sin status og verdighet. Goffman presiserer at det finnes mange former for misforståelser mellom den tilsynelatende og den faktiske sosiale identiteten (Goffman 1975:15). Det kan også være tilfeller hvor individet forandres i positiv retning, hvor de faktiske egenskapene er bedre enn forventet. Men Goffman bruker begrepet *stigma* for de uønskede egenskaper som ødelegger vår oppfatning av et individ og en ønskelig kategori for dette individet (Goffman 1975:15). Slik er denne teorien fortsatt aktuell i dag, siden vi fortsatt på mange måter behandler mennesker etter stereotype oppfatninger og fortsatt lett setter mennesker i bås. Goffman snakker om tre forskjellige typer av stigma;

1. *Fysiske misdannelser*
 2. *Karaktermessige feil ved personligheten*
 3. *"tribale" stigmata, der rase, nasjon og religion er det gjeldende stigmata.*
- (Goffman 1975:17)

Det er forskjellige former for stigmatisering av individer, men felles for alle tre punktene er at det dreier seg om et individ som:

(...)som besidder en egenskap, der ikke kan undgå at tiltrække opmærksomhed, og som får de af os, der møder ham, til at vende sig bort fra ham og til at se bort fra hans øvrige egenskaber – egenskaber som ellers kunne berettigede ham til et fælleskab med os. (Goffman 1975:17)

I vårt tilfelle vil det være den tredje formen for stigma som er den aktuelle. Nordmenn i Spania blir stigmatisert av, og stigmatiserer selv, spanjoler som en etniske gruppe som er forskjellig fra dem selv. Som vi skal se senere i analysen kan det være at stigmatisering er et utslag av misforståelser. Dette kan gi konsekvenser som er ekskluderende og vanskelige for dem det gjelder. ”Stigmatiserte personer kan risikere å føle seg utestengt og forlatt av samfunnet, men de vil selvfølgelig føle støtte fra andre stigmatiserte, den gruppen de tilhører” (Goffman 1975:34).

Et individ kan tilhøre mange grupper, men Goffman mener det stigmatiserte individets virkelige gruppe er den gruppen som er med på å opprettholde hans eller hennes stigma. Det er gruppen hvor alle medlemmene har samme type stigma som individet.(Goffman 1975:143) Det dannes en fellesfølelse blant dem med samme skjebne, en gruppefølelse som vi også ser mye diskutert i dagens samfunn og som jeg skal komme tilbake til under kulturavsnittet. Denne gruppen kalles for inn-gruppen, og er ofte den som gir råd og retningslinjer for oppførsel og adferd til den stigmatiserte. Men det stigmatiserte individet må også forholde seg til en større gruppe, ut-gruppen, de normale og samfunnets generelle gruppe. Goffman gjengir her råd fra de profesjonelle, hvor de stigmatiserte anbefales å se på seg selv som mennesker og ikke en kategori, og at de normale ikke mener noe vondt med deres ofte nedlatende holdning, men at de ikke vet bedre (Goffman 1975:143 – 155).

Som avslutning mener jeg det er viktig å huske på at denne boken er skrevet for 30 år siden og at kanskje en del av eksemplene, blant annet om homofile, sigøynere og handikappede har ”gått ut på dato”. Likevel er det mange momenter i Goffmans diskusjon om stigma som kan brukes til å forklare hva om skjer når individer støtes ut fra en gruppe eller et samfunn på grunn av spesielle egenskaper som de besitter.

3.5 Den nære fremmede

En norsk sosiolog som bruker institusjonen for å se på menneskelig samhandling er Dag Album. I hans bok ” Nære Fremmede – pasientkultur i sykehus”(Album 1996), beskriver han hverdagen på et sykehus og hvordan pasientene fungerer seg i mellom. Han er inspirert av Lysgaard (2001) og ”Arbeiderkollektivet”, og ønsker å gi et bidrag til forskning på de ”skjulte gruppene” i samfunnet (Album 1996), for hans del, pasientene på et sykehus.

Album innfører begrepet ”nære fremmede”, som en beskrivelse på hvordan pasientene forholder seg til hverandre. De er individer som grunnet forskjellige omstendigheter må bo tett sammen over en tid. Dette gir dem utfordringen hvordan de skal takle en hverdag hvor de andre som er fremmede kommer så nær innpå dem selv (Album 1996). De ser hverandre i meget intime og sårbare situasjoner, men ser det likevel som viktig å opprettholde en viss distanse. Album stiller spørsmål om hvilke strategier pasientene bruker, og hvilke regler de må følge for å bli en del av fellesskapet. Han ser også på hvilket forhold de har til autoriteten på institusjonen, legene og sykepleierne, og hvilket forhold de har til verden utenfor institusjonen. For å prøve å svare på noen av disse spørsmålene og forklare hva som foregår mellom pasientene bruker han Goffman og hans rammeanalyse (Album 1996).

Roller vil også være et viktig moment for Album, som ser roller og rammer som to sider av samme sak (Album 1996:203). Han ser på rammer som situasjoner som oppstår og som pasienten forholder seg til. Det er også forbindelser mellom de forskjellige situasjonene eller rammene. Album nevner striden mellom aktør og strukturperspektivet, eller i rammetilfellet, hvor situasjoner er definert som den grunnleggende enhet (Album 1996:203). For Album blir striden et spørsmål om situasjoner er skapt av individet eller allerede finnes og bare blir brukt av dem (Album 1996:205).

Selv om mye av den sosial identiteten og de forskjellige situasjonene kan tenkes å skapes gjennom forhandlinger, er det vanskelig å tenke seg et samvær uten noen gitte rammer eller regler, altså struktur. Album mener at; ”Samværsformen er sterkt preget av importerte rammer.” (Album 1996:204). Rammeforståelsen åpner for forståelse av individers metoder for å skjønne hvordan regler og normer skal holdes og følges. Kjente symboler er en hjelp til individet for å tolke andres handlinger og gjøre sine egne handlinger forståelige (Album 1996:204). Det er en viktig egenskap å ha god kunnskap om symboler og regler for å kunne følge dem og leve i samhandling med de andre rundt seg. Rammer viderefremmes til nye pasienter og slik blir kunnskap om normer og hvordan situasjoner skal takles, stadig ført videre til nykommerne (Album 1996:203-207).

Album mener *keying*, som er beskrevet i avsnittet under rammer, også finnes i sykehuskorridorene. *Primærrammen* her blir samtalen for å informere om et emne, mens dette transformeres til en måte å holde kontakten på blant pasientene. Adferden er den samme, men motivet for samtalen blir en annen (Album 1996:207-208). Han trekker også

frem roller som en viktig del av pasientenes hverdag. Men for Album er ikke rollene bestemt av normer som er rettet mot individene og knyttet til status (Aubert 1981:99). Dette blir for unøyaktig, fordi Album mener pasienter ikke bare har ulike roller, men at en og samme pasient kan ha forskjellige roller (Album 1996:212). Album definerer rollebegrepet under rammebegrepet, hvor rammen bestemmer hva slags sosiale identiteter som er gyldige og hvem individene er for hverandre i en situasjon (Album 1996:212). Inspirert av interaksjonisten Ralph Turner (1962 gjengitt i Album 1996), tenker Album seg at rollen skifter med rammen. Roller er i likhet med rammer avhengig av andre for å kunne fungere optimalt (Album 1996:217).

Det er med hjelp av disse begrepene Album sier noe om hverdagen til pasientene på sykehuset og hvordan de samhandler med hverandre. Ved måten rammer definerer situasjoner og normer blir videreført, ser Album et uformelt hjelpesystem som hjelper pasientene i hverdagen til å forstå hverandre og klare å leve sammen (Album 1996:221). De mekanismer pasienter bruker for sitt fellesskap og hvordan Album bruker Goffmans (1974) teorier for å beskrive sykehuset og hverdagen der, er interessant å overføre til de norske ungdommenes hverdag i El Paraíso og institusjonsmetaforen. Også i El Paraíso er det mennesker som av forskjellige grunner over en tid må leve tett på hverandre, danne sine egne rammer og tolke dem på rett måte for at de skal kunne fungere, uten at de egentlig kjenner hverandre.

3.6 Kulturbegreper i en mangfoldig verden

Kultur er en viktig del i et hvert individs liv (Gullestad 1994:17). Særlig i et moderne samfunn der mange kulturer lever sammen (Gullestad 1994:13). Derfor vil også forskjellige kulturbegreper være viktig for denne oppgaven. Den norske sosialantropologen Thomas Hylland Eriksen (1997d) gir to ulike definisjoner av kultur:

I: (...)de skikker, verdier og væremåter som overføres, om enn i noe forandret form, fra generasjon til generasjon (Hylland Eriksen 1997e:56).

II: (...)tankemønstre, vanene og erfaringene som menneskene har felles og som gjør at vi forstår hverandre (Hylland Eriksen 1997e:56).

Den første definisjonen (I) tar utgangspunkt i historien, mens den andre definisjonen (II), mener kultur lever gjennom kommunikasjon og utelater det historiske perspektivet. Slik kan

”vi - tilhørighet” på grunnlag av samme kultur tolkes på forskjellige måter. Det kan tolkes historisk, hvor du føler tilhørighet med din oldefar fordi kulturen har gått i arv, eller kultur kan forstås som kommunikasjon. Med et kommunikasjonsperspektiv på kultur kan det argumenteres for at man har mer til felles med en på jobben, selv om han eller hun kommer fra et annet land, enn med en av dine slektninger (Hylland Eriksen 1997e:55-62). Kultur er ikke en ting du har, men noe som binder mennesker sammen, eller driver dem fra hverandre, alt etter hvor god kommunikasjonen er (Hylland Eriksen 1997e, Hylland Eriksen og Sørheim 1994). Det gir rom for spennende spørsmål om det er arv eller miljø som skaper tilhørighet og en etnisk identitet. Denne tvetydigheten i kulturforståelsen er aktuelt for de norske ungdommene i El Paraíso, og deres følelse av identitet og tilhørighet. Det er særlig tre kulturbegrep jeg ser som relevante for de norske ungdommene sin hverdag i El Paraíso; *etnisitet, kulturmøte og kulturkonflikt*.

3.6.1 Etnisitet

Etnisitet er som kulturbegrepet et mangfoldig begrep som det er vanskelig å gi en entydig definisjon av. Når relasjonen styres av kulturelle forskjeller, vi kan snakke om *etnisitet* (Hylland Eriksen 1993:12). Generelt sett kan det sies å omhandle en inndeling mellom ”vi” og ”de andre” som bygger på forskjeller i kultur og opprinnelse (Olsson 2000a:7). Etnisitet skapes gjennom relasjoner mellom grupper som ser hverandre som forskjellige (Hylland Eriksen 1993:12). Gjennom gruppedannelse på grunnlag av nettopp disse forskjellene dannes en følelse av *etnisk tilhørighet* for det enkelte individ (Olsson 2000a:7).

Det er en tydelig forbindelse mellom individets personlige *jeg, de andre og miljø*, mener den svenske sosiologen Per Gustafson, når det er snakk om hva som gir et sted mening og følelse av tilhørighet for individer (Gustafson 2002:9¹⁵). Et bosted har mening for et individ, hvis individet har bodd der lenge og det er mange følelser involvert. Stedet blir en form for definisjon på individets selv (Gustafson 2002:9¹⁶). Han heller mot definisjon II (Hylland Eriksen 1997e:56) av kultur, som gjengitt over, der miljø er viktigere enn arv for en felles etnisk identitet og tilhørighet.

¹⁵ Sidehenvisningen viser til den opprinnelige utgivelsen av Per Gustafson artikkel. Se litteraturlisten for korrekt referanse

¹⁶ Sidehenvisningen viser til den opprinnelige utgivelsen av Per Gustafson artikkel. Se litteraturlisten for korrekt referanse

Etniske identiteter skapes gjennom møter mellom forskjellige etniske grupper. Det vil være de etniske relasjonene i et samfunn som vil definere hva som skal ligge til grunn for de forskjellige etniske identitetene (Billy Ehn 1993:67). Den *etniske identiteten* er en del av den sammensatte identiteten til et hvert menneske. Den viser til opphavet til individet, og gir individet en følelse tilhørighet (Hylland Eriksen 1997d:38). Det er når vi reiser utenlands vi på alvor får vekket vår etniske identitet og nasjonale følelse, hevder Brottveit, Hovland og Aagedal, i boken ”Slik blir nordmenn norske” (2004:200). I Norge har vi ikke det samme behovet for å vise hvor vi kommer fra og hvem vi hører til (Brottveit, Hovland, Aagedal 2004:200).

Etnisk identitet sees ofte i et konstruktivistisk perspektiv, som noe foranderlig og dynamisk (Prieur 2004:132). Den som presenterte identitetsbegrepet slik vi kjenner det i dag, var sosialpsykologen Erik Erikson (Erikson 1980). Han avviste at identitet kunne være noe medfødt. For Erikson kan identitet aldri representere noe statisk eller uforanderlig (Erikson 1980:109). Med et konstruktivistisk syn på identitet, som betyr at identitet er noe som skapes underveis, vil også den etniske identiteten kunne sees på som noe foranderlig (Prieur 2004), og Gustafson vil få støtte for sin teori om hvordan tilhørighet dannes like mye av miljø som arv (Gustafson 2002a).

En grunn til et slikt syn er den økende globalisering og bedre muligheter for å forflytte seg fra land til land (Olsson 2000b:13). Det blir helt nødvendig å omdefinere etnisitet og tilhørighet, når individene forflytter seg så fort og så ofte. Det er et slikt samfunn de norske ungdommene i El Paraíso lever i.

3.6.2 Kulturmøter

Jonas Stier definerer kulturmøte som; ” (...) möten mellan människor vars kulturer skiljer sig åt i något bestämt avseende.” (Stier 2004:13). Det er et møte mellom mennesker som til tross for å ha mye felles, skiller seg fra hverandre på det Stier kaller for *kulturmønstre*. Etter den definisjonen blir kulturmøtene ekstra synlige i de tilfeller der individenes adferd og handlinger ikke er samkjørte. Et møte mellom to mennesker kan måles like mye i kommunikasjon som i kultur. Kulturen sees som det som gjør kommunikasjon mulig (Hylland Eriksen og Sørheim 1994:48-49). Det er begrenset til tid og sted og kan skje både frivillig eller med tvang. Det kan skje gjennom reiser, men også i din egen stue (Stier 2004:25). Hylland Eriksen og Sørheim (1994:49), poengterer at kulturmøter i et flerkulturelt

samfunn, alltid er møter mellom mennesker, ikke kulturer. Mennesket er produktet av forskjellige kulturer, men i selve møtet er det menneskene som møtes. God kommunikasjon avhenger av om de har samme bakgrunn eller ikke. Dårlig kommunikasjon og kulturforskjeller bidrar ofte til misforståelser og konflikter når mennesker møtes (Hylland Eriksen 1997e:59-60).

Kulturmøtet kan også defineres som; "(...) sociala situationer där individer, grupper eller samhällan samspekar med en kultur." (Stier 2004:25). I denne definisjonen får Stier (2004) ikke bare med seg møtet med andre kulturer, men også med sin egen kultur. Etniske nordmenn er ikke kulturelt like på alle plan (Gullestad 1989:88), og vi ser dermed hvordan kulturmøter også er aktuelt blant etnisk like grupper, og deres del-kulturer.

Som jeg innledet kulturavsnittet med, er kulturbegrepet mangfoldig og derfor blir også spørsmålene rundt det vanskelig å gi konkrete svar på. Det finnes både for og motargumenter på om landet Norge og etniske nordmenn har én, eller flere kulturer. Men sikkert er det at Norge er kulturelt mangfoldig, både innad og på tvers av de etniske grensene (Hylland Eriksen 1997c:29), og at kulturmøter like gjerne kan skje mellom nordmenn, som mellom nordmenn og personer med en annen etnisitet, i eller utenfor Norge.

3.6.3 Kulturkonflikter

I kjølvannet av kulturmøter og etnisitet vil det naturlig nok ofte oppstå konflikter når mennesker med forskjellige verdier og livsstiler møtes. Konflikt kan brukes på flere måter, men i sosiologien er det konflikter mellom individer, roller eller systemer som er det interessante (Aubert 1981:192). Konflikt oppstår ved uenighet mellom to eller flere individer eller parter i et sosialt system, konsekvensen er ønske om å skade eller oppnå det den andre har. Aubert skiller mellom to typer; *interessekonflikten*, som har sitt utspring i ulik fordeling av ressurser, og *verdikonflikten*, hvor det er forskjellig oppfattelse av verdier som er grunnlaget for uenigheten (Aubert 1981:192). Vi vil senere se at begge typer kan være aktuelle når vi snakker om konfliktene som oppstår mellom de forskjellige grupperingene i El Paraíso.

Den kjente forskeren Donald Horowitz mener etniske konflikter kan sees som en del av selve moderniseringsprosessen i samfunnet (Horowitz 1995:96). Han taler for at det ikke er kulturforskjeller, men kampen om knappe ressurser, som kjennetegner en etnisk konflikt i et

moderne samfunn (Horowitz 1995:106). Hylland Eriksen siterer Horowitz(1995) i sin bok *Flerkulturell forståelse*, men tilbakeviser Horowitzs påstand om at ethvert multietnisk samfunn er konfliktfylt og viser en kamp om knappe ressurser (Hylland Eriksen 1997b:10). Konflikter i multietniske samfunn er sammensatte og kan ikke så lett generaliseres (Hylland Eriksen 1997b:10). Det er dessuten ikke alltid kulturforskjeller og kulturelle konflikter følger de etniske grenser. Det kan være sterke kulturforskjeller og motsetninger blant mennesker med samme etniske bakgrunn, men fra forskjellige samfunnsklasser, eller fra forskjellige regioner. Et typisk eksempel er forskjeller mellom by og land (Hylland Eriksen 1997e:57).

3.6.4 Kulturbegreper i Institusjonsteorien

Jeg har tidligere argumentert for at jeg ikke ønsker å skrive en kulturanalyse, men i stedet legge fokuset på institusjonssosiologi og Goffman for å forstå hverdagen til ungdommene. Rammer beskriver jeg som et godt redskap på å forstå samhandlingen mellom individene i institusjonen. Likevel trenger jeg kulturbegrepet for å få en helhetlig analyse av hverdagen til de unge informantene. Rammer og kulturbegrepet mener jeg utfyller hverandre og kan derfor fint kombineres i en analyse. Kanskje den viktigste forskjellen i bruken av rammebegrepet vs. kulturbegrepet er nivået på analysen og det er også her de utfyller hverandre. Rammer er først og fremst sosiologi på mikronivå (Album 1996:23), mens kultur veldig ofte brukes på makronivå for å forklare strukturer og mønstre i et samfunn, det er et mer generelt begrep enn rammer, slik jeg forstår kulturbegrepet. Jeg velger derfor å bruke rammer for å forklare situasjonen til elevene, mens kulturbegrepene bruker jeg for å sette det i en større sammenheng, generaliserer hendelsene jeg har beskrevet.

4. Hverdagsliv i “institusjonen” El Paraíso

4.1 Innledning

Alle mennesker har et hverdagsliv, både ’vanlige mennesker, elitepersoner, kvinner og menn, barn og voksne’. (Gullestad 1989:17)

Et innblikk i hverdagen til ungdommene er et meget viktig utgangspunkt for den videre forståelse av mine unge informanter og deres situasjon i El Paraíso. Hva de gjør kan gi en god forståelse av hvem de er og hvorfor de gjør det. Marianne Gullestad skriver i sin bok ”Kultur og hverdagsliv”, hvordan hverdagen består av flere dimensjoner, både det nære og det fremmede (Gullestad 1989:18). Dette blir interessant å se i forhold til ungdommene. De merker godt den fremmede dimensjonen av hverdagslivet som nykommer og utlending. Samtidig blir det fremmede også det nære og hverdagen deres, slik Album (1996) beskriver i sin analyse av pasient livet.

I dette kapittelet vil jeg presentere byen jeg bor i, skolen jeg er på og menneskene jeg møter. Jeg vil gi en beskrivelse av feltet der jeg henter mitt stoff og hverdagen jeg opplever.

4.2 Feltbeskrivelse

4.2.1 En badeby i El Paraíso

Stedet jeg bodde i tre måneder, er en mellomstor badeby i området El Paraíso. Byen har mange små gater og koselige kafeer. Tog - stasjonen er det naturlige midtpunktet i sentrum av byen. Flere kjøpesentre finnes i utkanten. Hybelen jeg leier viser seg å ligge i et område av El Paraíso, der det nesten ikke finnes norske fastboende eller turister. Har du vært litt rundt i Spania ser du fort at denne badebyen er tilrettelagt for flere enn landets innfødte. Du hører summing av alle slags språk i gatene og på barene. Bussjåførene, i et land hvor engelsk ellers er lite utbredt, sier holdeplassnavnene på engelsk. De spanske servitørene sier ”hei” og spør hva du vil ha på svensk og norsk.

Det er en by hvor jeg opplever skarpe skiller mellom innbyggerne. Det er gater i byen hvor det kun ferdes spanjoler. Hovedgatene er forbeholdt turismen og de mange utenlandske innbyggerne. Det er sjelden, om aldri, at utlendinger beveger seg utenfor sitt område og for eksempel går på kafé i det spanske området. Litt utenfor byen finnes flere tettsteder hvor det kun bor utlendinger, så kalte "urbanizaciones"¹⁷. Her lever de sine liv ganske så atskilt fra sentrum og lokalbefolkning. De har egne butikker og ofte en strand like i nærheten. Flere av ungdommene som bor i "urbanizaciones", må pendle til byen for å gå på skolen eller treffe venner.

Særlig langs stranden, men også innover i byen er det vanlig at menyer står både på tysk og engelsk, ja til og med på svensk og norsk. Mens jeg bodde der pågikk det en politisk debatt i aviser og medier, nettopp om disse skiltene. Ordføreren i byen krevde at alle restauranter skulle ha menyene på spansk, så spanjolene ikke skal føle seg fremmedgjort i sin egen by. Men langs strandpromenaden er det fortsatt engelske, svenske og danske skilt som dominerer og i gatene er det skilt som "Den skandinaviske legen", "Dansk Eiendomsfirma", og ikke minst "Den Norske Skolen", der jeg skulle ha mitt tilholdssted de neste 3 månedene.

4.2.2 Den Norske Skolen

"Den Norske Skolen" ligger litt utenfor sentrum av byen, i en liten sidegate, ca. 5 minutter unna stranden. Litt nedenfor skolen ligger det en norsk drevet kafé¹⁸. Her møtes de norske foreldrene og andre nordmenn til en kaffe og prat. Dette er et viktig møtested, særlig for småbarnsforeldrene som må hente og bringe barna. Kafeen er det perfekte ventested med kort vei for barna når de er ferdig på skolen. Norske aviser og blader selges i en kiosk ved siden av, så lesestoffet er også sikret.

Den Norske Skolen er en middels stor skole, drevet privat med støtte fra staten¹⁹. Skolen tilbyr undervisning både for grunnskole og videregående. For å få et visst skille mellom de

¹⁷ Urbanizacion: spansk ord for de nye tettstedene med utlendinger, brukes også som ord blant de norske.

¹⁸ Den var norsk drevet da jeg var der, men da jeg kom tilbake noen måneder senere var det blitt en spansk kafé.

¹⁹ **3.2.3.1 Skoler og undervisning i utlandet:**

I skoleåret 1994-95 var det godkjent med rett til statstilskudd 28 norske, private grunnskoler i utlandet og fem videregående skoler, i alt 33 godkjente skoler. Seks grunnskoler og en videregående skole hadde ikke elever dette skoleåret og mottok følgelig heller ikke tilskudd. Til sammen gikk det vel 660 elever ved skolene, 572 i grunnskolene og 90 i de videregående. Alle

eldste og yngste elevene, har de som går på videregående en egen fløy med egen uteplass. Dette gir de eldste elevene følelsen av å ha noe for seg selv. Veldig atskilt er det likevel ikke, siden alt ligger i samme bygning.

Når du kommer inn i inngangshallen på skolen møter du de første tegnene på at dette er en norsk skole i utlandet. På oppslagstavlen henger det forskjellige opplysninger om aktiviteter for nordmenn som bor i badebyen. Det henger notiser om utleie av leiligheter, spanskkurs og andre relevante ting i forhold til det å være norsk i Spania.

I andre etasje ligger lærerværelset og flere klasserom. Det er stor rift om å jobbe som lærer på de forskjellige norske skolene i Spania (Mauren 2004), så rektoren legger vekt på at det kun er de dyktigste lærerne som jobber her. Blant lærerne er det et lite overtall av kvinner. I staben er det også to spanjoler. De jobber som spanskklærere for alle trinn. Skolen har tilbud om spanskundervisning allerede fra 1. klasse på barneskolen. Dette er et tiltak fra skolens side for å integrere elever mer i den spanske kulturen og miljøet.

Det som kanskje mest skiller denne skolen fra en tradisjonell norsk skole, er skolegården som egentlig er en takterrasse. Her spiller store gutter på 16 år basket mellom de minste på 6 – 7 år, som løper rundt og leker ”sisten”. Morgenmøtet for lærerne blir holdt i en del av takterrassen / skolegården, som er avgjerdet med noen palmer. Her gjelder ingen røykelov, og mange av lærerne røyker i pausene. Barna gjør ikke noe større notis av dette. De respekterer også rimelig bra at bak palmene er det ”voksenplass”. Elevene i videregående får lov til å gå utenfor skolen i pausene. Skal de røyke, må dette skje et sted de ikke kan sees fra skolen, noe som ergret elevene.

Skolen er annerledes med tanke på hvordan skoler er bygget og drevet i Norge, men den er heller ikke lik en spansk skole, og innslagene av spanjoler og spansk kultur var få. Bortsett fra de to spanske lærerinnene og den palmedekkete takterrassen, er det lite spansk atmosfære

videregående og åtte av grunnskolene som det var drift ved, lå i Europa. De øvrige lå i Afrika, Latin-Amerika og Asia. Skolene i Europa eies og drives av selveiende selskaper, mens skolene utenfor Europa som det var drift ved, alle, unntatt én, ble drevet av misjonsselskaper. Det var ingen norske skoler i Nord-Amerika.”

Kilde: Kunnskapsdepartementet: (<http://www.regjeringen.no/nm/dep/kd/Dokument/NOU-ar/1997/NOU-1997-16/4.html?id=140931>).

over skolen. Den eneste spanjolen, utenom lærerinnene, jeg ser på skolen i løpet av de tre månedene jeg er der, er en vedlikeholdsarbeider og en annen som leverer vannbeholdere.

4.2.3 Informantene – de norske ungdommene

Jeg var spent på det første møte med mine informanter. Hvordan ville de ta meg i mot og hvordan kom de til å være? Ville jeg møte mye problemer? Møter jeg ungdommer som er i Spania på grunn av trygdede foreldre med alkoholproblemer eller i andre vanskeligheter? Det var min noe ensidige kunnskap om El Paraíso, kun basert på hva jeg hadde sett i media, som tillot meg å stille slike spørsmål. Jeg skjønnte i midlertidig fort at dette er ganske vanlige ungdommer med nedturer og oppturer som ungdommer flest. De bor her med sine familier. Flere av dem har skilte foreldre, og bor med en av foreldrene og eventuelt en stemor eller stefar. Mange har søsken og annen familie som går på samme skole. De kler seg som ungdommer flest og kunne like gjerne ha sittet ved en skolepult i Norge. De er opptatt av venner, kjæreste, musikk, og hva som skjer i helgen.

4.2.4 Jevnaldrende - informantenes omgangskrets

Her er det veldig lett å bli kjent med nye folk, jeg kjenner jo folk overalt (...)når jeg først kom meg inn i miljøet her, så skled det videre over til spanske venner, så finske, svenske, kjenner sikkert 1000 folk.

Det er veldig forskjell på informantene og hvor stor omgangskrets de har. Dette avhenger nok også litt av hvor lenge de har bodd i Spania. Noen kjenner folk overalt, mens andre har en relativt liten omgangskrets, som kanskje kun består av klassekamerater på den norske skolen. Informantene bor veldig spredt og har lange skoledager, så det er vanskelig å få til sosiale treff etter skolen på vanlige dager. Omgangskretsen i tillegg til familien, består av venner fra skolen og andre utenlandske ungdommer. MSN²⁰ kontakt med vennene i Norge er også viktig for de norske ungdommene. Derimot er det veldig få av mine informanter som har spanjoler i sin omgangskrets. Men siden det er noen som har det og de på en eller annen måte vil møte på dem på byen eller andre steder, vil jeg også se spanjolene som en del av de norske ungdommenes omgangskrets. Slik jeg ser det kan vi dele de jevnaldrende til informantene i 4 kategorier: *Klassen, utlendinger, spanjoler og venner i Norge.*

²⁰ MSN, er et chatteprogram på internett, som gjør det enkelt å holde kontakt med mennesker verden over. Dette var veldig populært blant elevene på den norske skolen.

Klassen

Klassene på de øverste trinnene er preget av store forskjeller blant elevene, både i geografi og alder. Dette gjør det til en annerledes klasse enn det mange er vant til fra Norge, både på godt og vondt. For de fleste er det de andre i klassen som er den viktigste omgangskretsen i Spania. Det er klassekameratene de tilbringer mest tid sammen med. Men miljøet er lite, det er få i klassen og de bor veldig spredt. Derfor blir aktivitetene utenom skolen begrenset. For mange er dette en vanskelig overgang fra hva de var vant til fra Norge, og flere av informantene uttrykker misnøye over dette:

”Det er annerledes fordi at det er mindre venner som er sammen etter skolen og sånt(...)her er det sånn, alle drar hjem hvert til sitt og gjør ingen ting etter skolen”.

Nå er det viktig å presisere at de elevene som ser miljøet på den norske skolen som lite, kommer fra større steder i Norge og sammenlikner klassen i El Paraíso med store videregående skoler fra der de kommer fra i Norge. Det kan godt være at ungdom som kommer fra et lite sted i Norge kanskje vil være mer kjent med små miljøer og ikke tenke så mye over dette. Likeledes kan denne gruppen også være mer vant til store avstander både til skoler, venner og fritidsaktiviteter. Men også her vil spredningen i alder og geografi nok være annerledes enn hva han eller hun er vant til fra Norge.

At miljøet er lite og dette tærer på forholdet merker jeg når jeg kommer tilbake noen måneder senere. Da er tonen krassere mellom elevene og klassen delt opp i flere klikker. Stemningen er annerledes og elevene har fått merke de mulige ulempene ved et lite miljø.

Jeg savner og ha mange, det blir liksom veldig lite miljø også, på en måte. Så jeg savner å ha mye å velge mellom på en måte, venner og sånt.

Det er vanskelig å velge bort noen eller gjemme seg unna, slik denne informanten sukker over. Derfor søker mange også venner utenfor klassemiljøet, men de holder seg fortsatt som regel unna lokalbefolkningen.

Utlendinger

Mange av informantene har venner blant andre utenlandske ungdommer som bor i El Paraíso. Det er som oftest, tyskere, engelskmenn, svensker eller dansker. Venner de har fått

enten ved at de bor i samme ”urbanizacion²¹” eller fordi de har gått på samme skole. Flere av de norske ungdommene har gått på engelsk eller en annen internasjonal skole før de kom til den norske skolen. Det er venner fra denne tiden som ofte utgjør de norske ungdommenes utenlandske venner.

Ja, det er... det er sånn, du må nesten gå ut å bli kjent med folk, du må gå på stranden og (...) hvis du vil ha en... bli kjent med nye folk og sånt, så går du på den stranden med ungdommer, så det er veldig greit.

Vennskap med andre utenlandske miljøer blir også til ved at de treffer dem ute, eller de introduseres gjennom venner de allerede har. Ungdommene møtes gjerne på stranden eller ute på de diskotekene hvor utlendingene holder til, fortsatt langt unna lokalbefolkningen.

Spanjoler

For det er få av de unge informantene som har lokale ungdommer i sin omgangskrets. Når jeg spør en av informantene om hun har spanske venner svarer hun kjapt at det er hun ikke interessert i.

Å kjenne flere spanjoler? Nei egentlig ikke. Det er sånn, hvis du har spanske venner, eller hvis du har spansk kjæreste for eksempel, så sier alle ' Å herregud hun har spansk kjæreste'.

Språket er nok et hinder for dette vennskapet, men også holdningene de norske ungdommene har til spanjolene øker avstanden mellom dem. Av dette sitatet ser vi hvor viktig holdningen til de andre i den norske gruppen er. Sitatet viser hvordan negative holdninger fra vennene hindrer dem i å ta kontakt med spanjoler, de er redd for utestenging fra venneflokk. Men det er ikke bare de norske medelevenes holdninger som forhindrer ungdommene til å ta kontakt med de spanske jevnaldrende. De norske ungdommene opplever også negative holdninger fra de spanske ungdommene, som blant annet ser på de norske og andre tilflyttende utlendinger²² som rike og bortskjemte. Slik holder de seg på hver sin side av *den usynlige grensen* jeg mener går mellom det spanske og utenlandske miljøet i El Paraíso. De norske og spanske går ut på forskjellige steder til forskjellige tider, og ikke minst går de på forskjellige skoler. De færreste av de norske ungdommene har gått, eller har noe ønske om å

²¹ Urbanizacion: spansk ord for de nye tettstedene med utlendinger, brukes også som ord blant de norske.

²² Det er i hovedsak snakk om utlendinger fra Vest og Nord Europa.

gå på en spansk skole. Det spanske skolesystemet går for å være veldig annerledes enn det norske og overgangen er derfor vanskelig.

Jeg har hørt veldig mye rart fra forskjellige folk om spanske skoler, som sier det er veldig vanskelig, klart man lærer jo språket, men man lærer ikke så mye fag, for det er veldig tunge fag, fordi de setter høye grenser. Det var en i fjor og hun var 18 år, hun hadde gått på spansk skole i to år, og hun måtte gå i 10 klasse. Fordi hun klarte ikke en eksamen, måtte hun gå hele året om igjen.

Mange av informantene har hørt mye rykter om hvor tøft det er på spansk skole og kunne aldri tenke seg å gå der. Flere av foreldrene jeg prater med nevner også ulikhetene mellom skolesystemene, som grunn for at de velger å sende barna på norsk skole. Selvfølgelig er det noen unntak, noen av elevene har kontakt med spansk ungdom, enten som kjæreste eller venn. Men de er i mindretall på den norske skolen og i det norske miljøet.

Venner i Norge

Vennene i Norge har forskjellig betydning for de norske ungdommene i El Paraíso, etter hvor lenge den enkelte har bodd i Spania.

Har mistet kontakt med alle vennene mine i Norge... jeg flyttet jo fra dem ganske tidlig (...)Det hadde jo vært greit å ha noen å komme hjem til, som jeg kan være sammen med når jeg er i Norge..., men jeg hadde ikke villet bytte dem ut med de vennene jeg har her nå.

Blant de ungdommene som har bodd her lengst, er det flere som har mistet mye av kontakten med vennene hjemme i Norge. Kanskje har de noen å være sammen med når de er på besøk i Norge, men det er vennene i Spania som er deres nærmeste nå. Men det finnes også ungdom som har bodd lenge i Spania, men fortsatt har god kontakt med miljøet hjemme og føler at alt er som før når de besøker Norge. Det avhenger nok ofte av hvor mye kontakt foreldrene deres har med Norge, og hvor ofte de norske ungdommene er tilbake i Norge på besøk.

For nykommeren er det fortsatt vennene i Norge som er det viktigste i vennsksapsrelasjonene. De har ofte kontakt med dem. Datamaskinene og internett var veldig populært blant ungdommene i friminuttene.

Jeg har mye kontakt med min bestevenninne i Norge, vi sender mail nesten hver eneste dag og ringer og sånn, så jeg føler at jeg har veldig god kontakt med henne, og det hjelper synes jeg. Så, selv om jeg ikke har noen veldig gode venninner i klassen, så plager det meg ikke så veldig.

Denne informanten skal bare være der for en begrenset periode og det blir ekstra viktig å holde god kontakt med Norge og vennene der. De ser på dem som fortsatt sine nærmeste venner. Også for de ungdommene som ikke finner seg helt til rette i Spania, er kontakten med Norge og vennene et viktig holdepunkt i hverdagen.

4.2.5 Hverdagen i El Paraíso

Hverdagen til de norske ungdommene og deres familier leves for det meste sammen med og med hjelp fra andre nordmenn. De har sine egne steder, skoler og sine egne leiligheter i leilighetskomplekser med kun andre nordmenn eller utlendinger. Må de trekke en tann har nordmennene norsk tannlege i nærheten. Brekker de et ben står det en norsk lege parat. Blir de lei av Dagsrevyen kan de lett skru på parabolen for å rekke nyhetene på TV2. Blir Aftenposten for kjedelig, selges det både VG og Se og Hør i den lokale kiosken.

Ukedagene brukes til skole og lekser. I helgene er de enten ute på byen, ser en film eller slapper av hjemme. De går nesten aldri på kino. Et problem er at nesten alle filmene er dubbet til spansk. En gang i blant drar noen av elevene inn til en av de større byene for å shoppe, men ellers så reiser de lite i helgene. Flere av dem har blitt lei av å gå på stranden, så det er heller ikke et alternativ lenger. Søndagene går som oftest med til lekser. Under mitt opphold får sjømannkirken i gang et tilbud med film og mat i deres lokaler på lørdager. Men interessen dabbet fort av og det er få av ungdommene som drar dit. Et par av informantene snakker bra spansk, men de fleste er på nybegynner nivå. Når de går ut er det hovedsakelig på skandinaviske eller engelske barer og diskoteker og kun på fredager. Lørdagene er ”spanjolenes ute dag”, og da er de norske ungdommene inne eller andre steder.

4.3 “Institusjonen” El Paraíso

Etter å ha presentert materialet og feltet vil jeg nå, før jeg går videre, forklare nærmere hvordan jeg mener vi kan bruke *institusjonsmetaforen*, i El Paraíso og det norske miljøet mine informanter er en del av. Jeg vil ta for meg det jeg ser som de viktigste elementene i en institusjon etter definisjonen på *den totale institusjonen* til Goffman (1967).

4.3.1 Institusjonsmetaforen i El Paraíso

En lukket verden

Det finnes mange typer institusjoner både åpne, og den typen som stenger beboerne fysisk ute fra omverden (Goffman 1967:11). Det er denne siste typen som er den mest interessante for min oppgave, og som jeg bruker i min sammenlikning. Denne typen institusjon styrer alle dagens gjøremål for individet, og hindrer normal sosial kontakt med omverden ved hjelp av fysiske skiller (Goffman 1967:13). Institusjonen styrer over de tre viktige deler av et sosialt menneskes liv: *Arbeid, hvile og fritid* (Goffman 1967:13). Dette total perspektivet er kanskje et av de viktigste likhetstrekkene mellom El Paraíso og definisjonen på den totale institusjonen. En overstyrende institusjon, er den type institusjon Goffman ser som den *autentiske totale institusjonen* (Goffman 1967:12). En slik institusjon er også et trygt sted å være, der rutineene gjelder for alle, og man spiser, sover og arbeider på samme sted (Goffman 1967:13-18). Et fellesskap dannes blant institusjonens beboere (Album 1996). Her begynner likheten mellom institusjonen og El Paraíso.

Klient og administrasjon – institusjonens deltakere

Skjelettet til institusjonen og det som gjør at den består, er institusjonens deltakere. Goffman deler deltakerne i to grupper, *klient og administrasjon*²³ (Goffman 1967:14). Klientene og administrasjonen har lite med hverandre å gjøre. Klientene bor som regel på institusjonen, mens administrasjonen bor utenfor institusjonen og er bare på institusjonen når de skal passe på og veilede klientene (Goffman 1967:14). Administrasjonen har derfor en naturlig kontakt med omverden, mens klientenes interaksjon med omverden er mye mer begrenset (Goffman 1967:14).

²³ Jeg velger å bruke ”administrasjon”, i stedet for personal (Goffman 1967:14).

I El Paraíso ser vi dette skillet mellom spanjolene og utlendingene. Det er lite eller ingen kontakt mellom dem selv om de har med hverandre å gjøre daglig. Det som regel andre norske, som allerede bor der, som viser nykommere rundt, og ikke spanjolene. Det kan nok være at norske nykommere trenger veiledning av spansk administrasjon for ulike bo og byggetillatelser, eventuelle sosiale tjenester og forskjellige registreringer. Men det er støtten fra de andre i det norske miljøet som er det viktigste, og det blir også en hjelp til å takle møtet med den spanske administrasjonen. Ofte hører jeg både foreldre og elever uttrykke ergrelse og frustrasjon over hvor vanskelig kommunikasjonen med spanjolene er.

Ja, det er veldig tungvint, sånn system, med alt. Skulle bare få dem til å skrive at jeg har hatt tannregulering her, for å få tilbake penger fra Norge. Men det var nesten helt umulig å få dem til å skrive at jeg har hatt regulering fra det og det året, til det og det året, og hvor mye det kostet.. Vi måtte innom 5 forskjellige kontorer, det var skikkelig pes med spansk.

De snakker bokstavelig talt ikke samme språk og kløften mellom de ulike gruppene i El Paraíso er nok enda større og vanskeligere enn på en vanlig institusjon.

Goffman skriver videre om sine klienter at de ”føler seg mindreverdige, svage, skyldige og hjemfaldne til velfortjente bebrejdelser” (Goffman 1967:14). Det kan virke sterkt å skulle si dette om de norske ungdommene i El Paraíso. Men under samtaler med dem er det likevel flere som gir uttrykk for at de ofte er utrygge. De føler seg stemplet av spanjolene.

(...)så var vi ute og gikk en kveld og da var det en spansk jentegjeng som kom og gjorde grimaser og lot som de kastet opp og dyttet oss litt og sånt da, fordi vi var utlendinger da, eller turister eller hva.. jeg vet ikke helt hva de trodde vi var jeg.

Flere beskriver hendelser som gjør dem utrygge og kan få dem til å føle seg både mindreverdige og svake. De forteller om episoder hvor de blir trakassert av spanske ungdommer, slik en klient kan føle seg trakassert og misforstått på grunn av hans eller hennes underlegne stilling i institusjonen (Goffman 1967:19-22). På grunn av slike opplevelser og den kollektive utryggheten de føler, er fellesskapsfølelsen sterk og viktig for klientene i institusjonen El Paraíso. Det dannes et sterkt fellesskap og informantene føler det er ”vi”, mot ”de andre”, spanjolene. Det er nesten slik at de få som søker mot ”de andre” og har venner på tvers av grensene, blir støtt ut og sett ned på.

Avdelingene

De fleste institusjonene Goffman (1967) beskriver består av ulike avdelinger hvor klientene lever mer eller mindre atskilt og er plassert etter type lidelse eller grunn for å være på institusjonen. Det norske miljøet i El Paraíso kan, slik jeg ser det, illustreres som en ”avdeling” på ”institusjonen” El Paraíso. Hver avdeling består av de forskjellige utenlandske miljøene som er etablert der. Det danner seg miljøer og regler innenfor hver avdeling (Album 1996).

(...)når jeg kom hit i fjor så forundrer det meg å finne en kamerat av meg som bare pekte på en jente borte i baren og sa “hun er 12 år”, og jeg sa “12 år?!” Så folk begynner å gå ut ganske tidlig her nede. Men hun var engelsk, og det er selvfølgelig forskjell mellom det engelske, norske og spanske miljøet.

Særlig engelskmennene, som utgjør en stor gruppe i El Paraíso, ser nordmennene som annerledes fra dem selv. Men i forhold til spanjolene ser utlendingene seg som en ensartet gruppe, og forskjellene dem i mellom blir mindre.

Mortifikasjonsprosessen – et brutalt møte med institusjonen

Goffman (1967) beskriver hvor vanskelig det er for nykommere når de ankommer institusjonen og må gjennom mortifikasjonsprosessen²⁴.

Modtagelsesproceduren kan karakteriseres som det at legge noget af og tage noget på (...) den første fasen omfatter naturligvis en berøvelse af personlige ejendele, hvilket er betydningsfuldt, fordi mennesker følelsesmæssigt lægger noget af sig selv i deres ejendele. (Goffman 1967:22)

Pasienten i møte med institusjonen vil møte mange krenkelser av egen integritet (Goffman 1967:19). Klær og personlige eiendeler blir tatt fra dem. De stenges bokstavelig talt ute fra virkeligheten og han eller hun kan oppleve et rolletap ved å bli tatt i fra sin identitet (Goffman 1967:19). Goffmans beskrivelser er sterke, men likevel kan noen av momentene også sees i informantenes møte med El Paraíso.

²⁴ I den danske utgaven (Goffman 1967) av ”Asylum” (1961), brukes ikke direkte ordet *mortifikasjon*, men avsnittet inneholder det samme, en beskrivelse av hvilke krenkelser individet opplever i sitt møte med institusjonene (Goffman 1967: 19-33). Jeg velger å kalle denne prosessen for mortifikasjonsprosessen, slik Garsjø (2003) referer prosessen til Goffmans bok (Goffman 1961 i Garsjø 2003: 174-175).

(...)for der vi bor der har vi ingen av våre ting, for vi eier egentlig ingen ting her, og da føler jeg egentlig ikke at det er så veldig hjemme at jeg bruker andre ting og sånt (...).

Mange av informantene flytter inn i leide eller lånte hus. Det er begrenset hva de har kunnet ta med seg av eiendeler fra Norge og det er mange regler de må forholde seg til. De må finne seg til rette i en ny rolle i et nytt miljø. De får rollen som institusjonsbeboer, som skal være mest mulig lik de andre beboerne (Goffman 1967:175). De norske ungdommene og deres familier kan sies å bli institusjonalisert på samme måte som man kan snakke om institusjonalisering på et sykehus (Garsjø 2003:101).

Samhold og samhandling

Album (1996) skriver mye om samhold og samvær mellom pasientene. Hvordan tilhørigheten til de andre pasientene gjør at fremmede mennesker føler et fellesskap og en nærhet til hverandre, til tross for at de egentlig er helt fremmede for hverandre. Han bruker begrepet "nære fremmede" (Album 1996:29-41) for å beskrive det spesielle forholdet pasientene får til hverandre.

Når mennesker blir lagt inn på sykehus, møter de sjelden folk de kjenner fra før. De kommer blant fremmede. (...) Det gir også grunnlag for å kjenne en vi-følelse overfor de andre pasientene. Den fullstendig fremmede (...) vil være en vi ikke visste noe om i det hele tatt. (...) Sammenliknet med en slik tenkt ekstremt ukjent, er ikke pasientene så fremmed for hverandre. De vet noe viktig, når de vet at de andre også er pasienter.

(Album 1996:29-30)

På samme måte er også de norske ungdommene fremmede for hverandre, men samtidig er de nødt til å forholde seg til de andre i miljøet.

I et såpass lite miljø for du mye lettere kontakt.. det er jo fordi de fleste er i samme situasjon som deg. Du kommer ikke inn alene inn i en ny klasse (...) jeg var ny i fjor, og da tok jo alle imot meg, nå er det lissom jeg som skal ta imot alle andre.

Det er gjennom de andre de lærer normene og reglene for å kunne fungere i fellesskapet. Informantene gir inntrykk av at de er flinke til å inkludere nye elever og at det går automatisk i opplæringsprosessen. I samhandlingen med de andre norske ungdommene danner informantene en buffer mot det felles ukjente. De føler en "vi-følelse" bare ved å være en del av et større fellesskap (Album 1996:82) som skolen og det norske miljøet er. Det

er ikke så sikkert den samme følelsen av fellesskap ville komme så fort i en klassesituasjon i Norge, hvor forholdene er annerledes og elevene ikke er en del av en etnisk minoritet. Men i El Paraíso er elevene en gruppe som til tross for forskjellig alder og hjemkommune i Norge, har det felles at de er på et fremmed sted i et fremmed land. Og de har også en annen viktig ting til felles, det som skiller TKB-barna (Pollock og Van Reken 2003) fra andre typer innvandrere, de fleste vet at en eller gang må de reise hjem.

Den skremmende virkeligheten

En dag tar de fleste institusjonsopphold slutt og pasienten må dra hjem. Ofte er det en lettelse å få dra hjem, det er et tegn på at man er frisk og sterk nok til å forlate institusjonen. Men til tross for at de fleste gleder seg og ser frem til dagen de kan dra, kan de i alvorets øyeblikk bli rammet av usikkerhet og frykt for det å skulle forlate det trygge (Goffman 1967:57). De må forlate faste regler og holdepunkter i hverdagen for å vende tilbake til en virkelighet hvor de er mye mer overlatt til seg selv og sitt (Goffman 1967:58-59).

Norge og virkeligheten utenfor institusjonen El Paraíso kan virke både forlokkende og skremmende på samme tid. Det er Norge de har reist fra og som de gruer seg å komme tilbake til. ”Nei, i Norge så er jeg veldig rastløs. Klarer ikke, får klaustrofobi i Norge. Det er så innestengt og kaldt, da mener jeg folket”, sier en av informantene når jeg spør henne om hun kunne tenke seg å reise tilbake. Denne usikkerheten for å forlate institusjonen og det trygge er det mange av ungdommene som føler når de tenker på hvordan det vil være å vende tilbake til Norge. Selv om tiden ofte er kortere på et institusjonsopphold, enn tiden de norske ungdommene er i El Paraíso, byr tilbakereisen på mange av de samme utfordringene. Da de kom til Spania måtte de tilpasse seg nye regler og normer. Etter en tid må de nok en gang forlate venner og kjente. De er nødt til å forlate den nye tilværelsen som nå har blitt det kjente å trygge. De norske ungdommene må reise fra et lite og tett miljø, med en fellesskapsfølelse som de kanskje ikke vil finne i Norge, og må finne tilbake til roller som kanskje er forandret eller tatt fra dem, for å bruke Goffmans (1967:19-22) forklaring av hva som skjer i møtet med institusjonen. Men det kan godt hende de etter en tid i Norge, likevel vil vende seg til den nye situasjonen og fort finne seg til rette med nye vaner og regler. Goffman skriver at dette ofte skjer for klientene som slipper ut fra institusjonen (Goffman 1967:58). Jeg har ingen empiri for hvordan det faktisk er for ungdommene å vende tilbake til Norge så jeg vil ikke gjøre noen flere antagelser i den retningen.

Med utgangspunkt i institusjonsmetaforen vil jeg nå se på forskjellige utfordringer ved hverdagen til de norske ungdommene i El Paraíso.

4.3.2 Avreise – grunner til å forlate Norge

Det kan være mange grunner til at de ønsker å forlate et hjemsted. For informantene og deres familier var det helse og arbeid som var hovedgrunnene, men det var også andre årsaker. Et par av familiene dro av eventyrlyst, og et ønske om at familien skulle oppleve noe annet. Foreldrene hadde da fått permisjon fra jobber og lagt alt til rette for et opphold i Spania. For denne typen migrasjon var det mest vanlig med et opphold på et skoleår. En annen hadde reist på grunn av dårlig miljø på den skolen hun gikk på i Norge. Hun og familien ønsket å komme litt bort fra Norge.

I rapporten til Halhjem (2004) om velferd for norske barn i Spania, trekker han frem tre hovedgrunner for at folk velger å dra; *helse, ulike typer av sosial problemer og arbeid*. Det særlig er helse og arbeid jeg ser som årsak til at de norske ungdommene og deres familier har kommet til El Paraíso.

Arbeid og helse

Flere av informantene har nære familiemedlemmer med ulike sykdommer som gjør det nødvendig å bo i Spania, eller i hvert fall vil gjøre hverdagen lettere for den syke.

Min bror han er syk, eller han har sånn ledde sykdom, så han, det var veldig bra for han å komme ned her. Jeg ble spurt om jeg ville være med, måtte tenke litt på det først.

Informantene har stor forståelse for behovet om å reise til Spania, selv om det ikke for noen av informantene er egen sykdom som er årsaken. De forteller hvordan de har sett at familiemedlemmer har blitt mye bedre etter kort tid i Spania, og gleder seg over dette. En av informantene kunne velge å bli igjen i Norge, men valgte å bli med til Spania fordi broren var syk og måtte flytte dit. Andre har foreldre som har muligheten til å jobbe i Spania, eller hvor jobben deres i Norge lett kan kombineres med pendling til Spania. "(...)pappa jobber i Nordsjøen, så for han spiller det ingen rolle hvor han bor her, fordi han får sponset alt for å komme seg dit han skal", forteller en av informantene. Opplysningene jeg får av ungdommene stemmer bra overens med forskjellige rapporter om nordmenns utflytting til

Spania (Helset 2004, Halhjem 2004), hvor arbeid og helse trekkes frem blant de viktigste faktorene for valget om å flytte til Spania.

Push and pull

Jeg vil bruke push/pull teorien (Giddens 2001:260) for å forklare nærmere hvordan ulike faktorer kan få mennesker til å flytte på seg. Hvilke faktorer i hjemlandet presser på (*push*) for å få individet til å forlate et sted, og hvilke nye faktorer på det nye stedet (*pull*) tiltrekker seg individet (Giddens 2001:260).

I avsnittet over mener jeg arbeid og helse kan sees på som de to viktigste grunnene for emigrering til Spania fra Norge. Forandring i arbeidssituasjon vil være en typisk pushfaktor, en grunn for å reise, mens en helsesituasjon kan være både *push* og *pull*. Sykdom kan gjøre det helt nødvendig å reise. Samtidig lokker El Paraíso med sol, varme og gode badetemperaturer.

(...)det beste er vel klimaet, jaja, det er vel det beste, (...)Også er det andre kulturer, sånn at du møter andre folk fra andre land. Du blir kjent med utrolig mange nye mennesker. Så, så det er jo veldig bra. Og du lærer språk.

Når ungdommene og deres familier er installert i byen finner de kanskje enda flere positive ting ved det å flytte til Spania. Grunner som de kan formidle videre og som kan påvirke andre som tenker på å flytte dit. El Paraíso kan tilby mange goder som motiverer nordmenn til å dra. Strand, varme, billig mat og drikke er deler av El Paraíso sitt lukrative tilbud.

Goffman snakker om hvordan institusjonen tilbyr medlemmene en spesiell verden med egne normer og regler (Goffman 1967:11). El Paraíso sitt tilbud og hvordan det blir lagt til rette for at det skal dannes norske og andre miljøer, mener jeg kan sammenliknes med denne særegne verden til Goffman (Goffman 1967:11). Institusjonen El Paraíso tilbyr sine medlemmer hus å bo i, skoler de kan gå på og muligheten til å starte egne kafeer og butikker. Blir de syke eller trenger hjelp på annen måte er mange norske tjenester etablert langs kysten. Det finnes både sjømannskirke og sykehjem på flere av stedene. Slik blir El Paraíso sin tilrettelegging og den spesielle verden de tilbyr en *pullfaktor* for avgjørelsen om å dra. Samtidig kan ulik forhold i Norge hjelpe familiene til å ta den endelige avgjørelsen om å dra, og fungere som *pushfaktorer*.

Tvungen frivillighet?

I migrasjonsteori, skilles det ofte mellom frivillig og tvungen migrasjon (Fuglerud 2001:29), etter hva som er årsaken til at man må forlate sitt hjemland. Frivillig migrasjon viser til alle dem som flytter på grunn av økonomi, eventyrlyst, klima, studier etc. Det er ikke livsviktig, men et ønske fra individet selv. Tvungen migrasjon viser til de som ikke har noe valg. Årsakene kan være sult, krig, forfølgelse, naturkatastrofer, eller andre mer alvorlige årsaker (Fuglerud 2001:29-30).

Jeg ville ikke i det hele tatt reise, men mamma hadde astma og det var bedre å flytte til Spania enn å være i Norge.

(...)jeg egentlig ikke så veldig lyst til å dra, når pappa pakket ned og sånn, men jeg hadde jo sagt at jeg ville være med, så jeg kunne jo ikke trekke meg.

I følge disse sitatene har ikke ungdommene noe innflytelse på avgjørelsen om å forlate Norge, og push/pull faktorene var lite til stede blant ungdommene i flytteprosessen. Dette er viktig å tenke på når vi diskuterer push/pull teorien. Situasjonen og motivasjonen kan oppleves veldig forskjellig innad i familien. Årsakene for tvungen migrasjon ikke er like alvorlige for ungdommene, som for mennesker på flukt fra krig og nød. Men følelsen av tvang er likevel til stede og kan ha konsekvenser for oppholdet til ungdommene, og i hvilken grad de finner seg til rette i sitt nye miljø. Kanskje nettopp det at de flyttet av grunner som ikke var livsviktige kan ha hatt negativ innvirkning på hvordan de trives på det nye stedet. Det var ingen nødvendighet for ungdommene å flytte, men likevel hadde de ikke noe valg. Kanskje hadde det vært lettere for ungdommene å flytte om det hadde vært mer nødvendig enn det ungdommene fikk følelsen av at det var.

Nei jeg ville, ikke reise i det hele tatt. Det var helt ille, jeg ville ikke i det hele tatt. Jeg hadde akkurat begynt på videregående i Norge, jeg hadde fått meg nye venner.. og jeg ville ikke dra fra familie og andre gamle venner. Jeg tok det veldig tungt i begynnelsen.. de tre første månedene pratet jeg ikke eller noen ting da jeg begynte på den nye skolen, var kjemperedd.. og ja.. det var helt nytt for meg.

Det ungdommene opplever har mange likheter med den følelse av tvang som kan oppleves på institusjoner hvor man heller ikke har noe innflytelse på om, og hvor lenge man må være der. Jeg tenker på institusjoner som psykiatriske sykehus eller fengsler (Goffman 1967). Det kan være vanskelig å motivere innsatte i et fengsel, eller å få en tvangsinnlagt pasient til å trives og se på oppholdet som noe positivt. Da er det enklere å oppmuntre pasienter eller andre typer institusjonsbeboere, som har valgt oppholdet selv. Slik vil også

tvangsperspektivet i avgjørelsen om å dra til Spania, kunne gi konsekvenser videre for ungdommene og hvordan de vil trives i det nye miljøet.

Det er naturlig at man er mer motivert for å tilpasse seg et sted man selv har valgt å komme. En av informantene jeg snakket med ønsket selv å reise til Spania for å komme litt bort fra miljøet hjemme i Norge. Informanten forteller hvordan hun begynte å pugge spanske gloser og lese om Spania lenge før de dro nedover.

Jeg pugget spanske gloser da, det var det eneste jeg holdt på med, spanske tall og allting. Så det var bare språket jeg holdt på å lese litt for meg selv.

Hun har det veldig bra i Spania, ”det er så lett å trives her”, sier hun, og orker ikke tenke på hvor trist det vil bli å reise tilbake. Hun har ikke gått på spansk skole, men ser mye på spansk TV og er aktiv i forskjellige fritidsaktiviteter sammen med andre spanjoler, og mener selv at det er en viktig grunn til at hun har lært språket. ”Ja det har hjulpet å gå på riding tror jeg, der måtte jeg jo snakke litt spansk”, sier hun. Hun har ingen spanske venner, men har likevel en motivasjon jeg ikke merket hos så mange av de andre, til å lære seg språket og tilpasse seg det spanske livet i Spania. Jeg tror en viktig grunn for at hun trives så godt i Spania og ønsker å gjøre oppholdet så bra som mulig, er hennes årsak for å reise til Spania: Et dårlig miljø i Norge, og det at hun selv var delaktig i avgjørelsen om å dra.

Jeg ville reise bort, ja det var på grunn av det dårlige miljøet der. Det var så lite og tett (...) her det jo omtrent like mange folk her som der jeg kom fra, men her er det mye mer åpent, og alle blir venner med alle, veldig fort.

Vi ser *pushfaktoren* i aksjon; det er det dårlige miljøet i Norge som bidrar til avgjørelsen om å flytte fra Norge. Hun ønsker å reise, få nye venner, komme til et nytt sted og oppleve noe nytt. Hennes foreldre har muligheten til å jobbe fra Spania og sammen tar de en avgjørelse om å reise. Hennes hverdag fortøner seg nok ganske annerledes de første ukene og månedene i Spania, enn for dem som kanskje overhodet ikke vil forlate venner og skole hjemme i Norge.

4.3.3 Hverdag i institusjonen

Usikkerhet

Alle som kommer til et nytt sted møter utfordringen med å tilpasse seg det nye stedets normer og regler. Du møter ukjente mennesker som du skal prøve å få en relasjon til, du må

orientere deg om hva som er akseptert eller ikke blant de andre som allerede er der (Pollock og Van Reken 2003:78).

I begynnelsen var det veldig uvant, alle vennene dine er hjemme og du får en helt ny hverdag, ny type skole, nye mennesker, annerledes klima, andre ting å gjøre (...)

Pollock og Van Reken (2003:59) beskriver denne fasen som en *overgangsfase*.

Overgangsfasen er en av fem faser²⁵, som Pollock og Van Reken (2003:55-63) mener karakteriserer prosessen man går igjennom ved en flyttesituasjon. Overgangsfasen begynner idet vi drar fra et sted, men slutter ikke før vi finner oss til rette på det nye stedet. Denne fasen kan karakteriseres med et ord; *kaos* (Pollock og Van Reken 2003:59-61). Det er mye nytt som skal utforskes, nye mennesker som skal møtes og nye steder som du skal bli kjent med (Pollock og Van Reken 2003:59-61).

Så det jeg savner med Norge er kanskje sikkerheten? Ikke at, nei.. man er jo ikke direkte usikker når man bor her sånn, men man er ikke veldig trygg på seg selv, når man går rundt omkring.

Overgangsfasen er en tung periode for mange, hvor forventinger kanskje ikke oppfylles og alt de har forlatt virker så langt unna. Det er en fase hvor selvtilliten settes hardt på prøve og ofte taper for usikkerhet og redsel (Pollock og Van Reken 2003:59-61). De kan virke interessante som nykommere, men denne interessen forsvinner ofte fort (Pollock og Van Reken 2003:59-61). Det er ikke bare i Spania ungdommene mister statusen som ”spennende nykommere”, også hjemme i Norge svekkes interessen overfor de som har flyttet;

Altså, det første året var det en flom av folk som kom, alle skulle besøke oss. Så har det bare blitt mindre og mindre, nå har vi ikke hatt besøk på lenge, på et år tror jeg.

Flere forteller at de den første tiden hadde besøk i et sett, men for de som har vært en stund har nok dette avtatt, og en konsekvens kan være tap av kontakt med hjemland og familie der.

²⁵ Pollock og Van Rekens fem faser: 1. Etablert fase, 2 Oppbruddsfasen, 3. Overgangsfasen, 4. Ankomstfasen, 5. Nyetableringsfasen (Pollock og Van Reken 2003:56).

En ny hverdag – to nye kulturer

Etter at det første kaoset har lagt seg, trer nykommerne inn i *ankomst og nyetableringsfasen*. Disse to fasene begynner når individet bestemmer seg for å tilpasse seg det nye stedet, og nå må få finne ulike måter å gjøre seg kjent med miljøet (Pollock og Van Reken:61-63). Det er to typer hverdager de må bli kjent med og forholde seg til; både *den spanske hverdagen* og *den norske hverdagen i Spania*.

Ungdommene har mange tanker om den spanske hverdagen og hva som skiller denne fra det de er vant til. De legger vekt på hvor forskjellige tankemåter spanjoler og nordmenn har, og hvor mye strengere regler spanjolene har enn det de er vant til, i hvert fall slik de oppfatter det.

(...)menneskene her i Spania er jo veldig preget av det katolske, så det er jo ikke så fritt som det er i Norge. Det er fortsatt sånn der at konen alltid skal styre hjemme, mens mannen er på jobb og skal komme til dekket bord, selv om vi er i 2004. At det fortsatt er en del sånn, i Norge er det mye friere, egentlig.

Og inne i spanske familier bor det jo mormor, bestefar, morfar, barn på 7 - 8 til 2 år, så hele familien bor inne i en bitteliten leilighet og sånn. Det bor jo kjempetranget(....).

Det er med blandet beundring, informanten forteller om hvordan spanske ungdommer og deres familier lever mye tettere og familiene ofte er mye større²⁶. En av informantene mener religionen og de spanske boforholdene er en grunn til at hun ikke har spanske venner. De spanske foreldrene slipper ikke inn utenlandske jenter i følge denne informanten.

Det er vanskelig for de norske jentene å bli godtatt av det spanske miljøet og da kanskje spesielt av de spanske jentene:

(...)spanske jenter, de synes vi tar guttene deres fordi vi blir ropt etter på gaten, så jeg har ikke så spesielt mye til overs for spanske jenter. Jeg har ikke fått noen spanske jentevenner her nede. Absolutt ikke, jeg tør ikke prøve engang (latter). Jeg ser på dem at de ikke vil bli kjent.

De forteller om sjalusi og hvordan de føler de spanske jentene har lagt dem for hat. ”De tror jo vi tar guttene deres”, sier en av informantene. Dette kan gjør det vanskeligere for de norske jentene å skulle bli en del av den nye hverdagen (Pollock og Van Reken 2003).

De norske informantene ser med skepsis på hvordan de spanske foreldrene er mye strengere når det gjelder det meste. De er opptatt av at spanjolene har en annen religion og andre verdier og skikker.

Nordmenn er jo kristne og spanjoler er katolikker, og spanjoler tenker veldig katolsk, mens nordmenn egentlig ikke tenker så mye på religionen sin(...)for eksempel spanjoler, de har ikke sex før de er gift nesten. Og de godtar ikke abort og forskjellig sånt.

Det er nok en del av disse forskjellene de norske ungdommene aldri helt fullt ut vil godta, og som bidrar til at de aldri helt vil bli en del av den spanske hverdagen. Det kan være vanskelig å komme med norske skikker og leve det tradisjonelle norske livet i Spania. For barna kan det være frustrerende at de ikke får leke så fritt her som det de pleier i Norge, siden de norske foreldrene oppfatter signalene og også gir sine egne barn strengere innetider. Rent konstruksjonsmessig er ikke uteplassene laget slik at barn skal leke der alene. De ligger ofte like ved store trafikkerte veier, og avstandene er så store at det ikke bare er å sende barna ut. Det er også lavere aldersgrense på alkoholsalg og inngang til diskotekene, så det er nok mange av foreldrene som er strengere her enn de ville vært i Norge, når det gjelder å være sent ute på kvelden. Det blir et tydelig skille mellom hverdagen i Norge og Spania, som kan føre til et stort savn av livet utenfor ”institusjonen” i Spania.

Men for mange av informantene er det ikke bare spanske skikker og regler som byr på problemer i den første tiden. Det kan være like vanskelig å forholde seg til nordmennene og det norske miljøet i El Paraíso. Også i dette miljøet, er mye veldig annerledes enn det man er vant til hjemmefra.

Det er annerledes fordi at det er mindre venner som er sammen etter skolen og sånt (...)mens i Norge, dra hjem, gjorde lekser og dro til venner eller de kom til meg og så fant vi på ting sammen. Mens her er det sånn, alle drar hjem hvert til sitt og gjør ingen ting.

Det er tøft for flere av informantene å finne sin plass i de norske miljøet og en rolle de er komfortabel med, som ikke kommer i konflikt med den rollen de tar med seg til El Paraíso. Det å ikke finne seg til rette i det norske miljøet, tror jeg på mange møter kan ha større konsekvenser enn ikke å etablere seg i det spanske. Igjen blir fellesskapsfølelsen blant

²⁶ Dette er et inntrykk ungdommene sitter med, virkeligheten er nok noe mer nyansert.

klientene i institusjonen en viktig faktor (Album 1996:81-94). Det kan være vanskelig å føle noe fellesskap med et miljø man ikke klarer å identifisere seg med. Nykommerne vil føle seg utstøtt av sine egne, og det kan være tøft. Det blir vanskelig ikke å ha noen å støtte seg til i møtet med det felles ukjente, det spanske og lokalbefolkningen i El Paraíso.

Noen vil kanskje aldri helt finne seg til rette i sin nye hverdag, verken i det spanske eller norske miljøet i El Paraíso. For dem kan det være en blandet opplevelse være i El Paraíso, og de lengter ofte tilbake til Norge.

4.3.4 God Dag og Farvel – relasjoner i institusjonen

Siden TKB-ere ofte takler høy mobilitet ved å definere tilhørighet ut fra mellommenneskelige forhold i stedet for ut fra geografi, vil mange TKB-ere gå lenger enn andre for å holde forhold ved like(...)dessverre kan den samme mobiliteten også forårsake at forhold til andre mennesker blir en kilde til mange konflikter og mye sorg. (Pollock og Van Reken 2003:103)

Vennskap og relasjoner med andre er kanskje det viktigste holdepunktet i løpet av ungdomsfasen (Coterell 1996:1). Det viktige er å få venner og beholde dem, være inkludert og tilhøre en gruppe. De bruker derfor mye tid på å nå disse målene. Gruppen og den trygghet den kan gi, er et meget viktig sosialt element i de unges liv (Coterell 1996:1). For informantene i El Paraíso er også vennskap og relasjoner et meget viktig element i deres hverdag, både på godt og vondt. De knytter sterke bånd på grunn av felles opplevelser og får en sterk gruppefølelse som følge av at de er en minoritet i et fremmed land. Samtidig må de gang på gang ta avskjed med venner og kjære. Denne realiteten kan sette spor for resten av livet og måten de forholder seg i relasjoner til andre mennesker (Pollock og Van Reken 2003:13).

Vennskap

Vennskap i El Paraíso har andre forutsetninger enn vennskap i Norge. Miljøet er lite og valgmulighetene få, noe som til tider er frustrerende og kan skape gnissinger i venneflokkene. Samværet er lagt opp veldig annerledes enn de fleste informantene er vant til fra Norge. Det er ikke aktiviteter etter skoletid i samme grad, og lange avstander gjør det vanskelig å finne på ting på hverdagene. Dette kan gjøre det vanskelig for ungdommene å få nære og gode venner, som Coterell (1996) mener er så viktig for ungdommer.

Men mine informanter opplever kanskje, til tross for lite aktivitet etter skolen, en gruppefølelse som er sterkere enn hjemme i Norge. Som en etnisk minoritet vil de ha behov for å beskytte den ”usynlige grensen”, grensen mot det spanske samfunnet. Det er gjort funn som viser at ungdommer som tilhører til en etnisk minoritet oftere enn andre vil føle et ekstra sterkt bånd innad i gruppen (Coterell 1996:42). En av informantene sier:

(...)fått veldig mange gode venner her som jeg kommer til å savne når jeg drar. Fordi det vennskapet jeg har med mine nære venner her, det blir helt annerledes fordi man opplever forskjellige ting sammen som ingen av partene er vant til før. Man blir kjent på en helt annen måte enn det man gjøre hjemme da. Og jeg kommer til å savne det veldig (...).

De trekker frem hvor mange felles opplevelser og erfaringer de har med vennene de har fått i El Paraíso, og hvor viktig det har vært i vennsapsprosessen. De føler de har noe felles med vennene her, som kanskje kan være vanskelig å finne igjen tilbake i Norge. Selv om miljøet i klassen har vært lite, har det vært desto mer spredt med tanke på geografi og alder.

(...)så jeg kjenner jo folk over hele landet nå. Så jeg kan dra til Mo i Rana og besøke venner der lissom(...)har mer respekt for andre siden folk kommer fra alt fra Tromsø til Stavanger, så da respekterer man at folk er annerledes.

Dette faktum mener i hvert fall informantene selv, bidrar til toleranse og godt vennskap. De møter mennesker de ellers aldri ville ha møtt eller hatt noe til felles med. Men i kraft av å være i noenlunde samme situasjon finner de hverandre og danner vennsapsbånd på dette grunnlaget. I egenskap av å være en del av ”institusjonen” El Paraíso blir det dannet et kollektiv innad i ”avdelingen”, skapt på felles referanser til omverden og deres egen situasjon(Album 1996).

Avskjed

Høy mobilitet og mange utskiftninger i vennekretsen, er et av de viktigste kjennetegnene til ungdommenes relasjoner i ”institusjonen” El Paraíso. Det er mange nye bekjentskap og tunge avskjeder, kombinert med nære vennskap. De norske ungdommene er i en sårbar fase og gjennom sosiale relasjoner skal de utvikle en egen identitet (Frønes 1994). Ved mange skifter kan denne prosessen svekkes. Avskjeder og utskiftninger av venner, minner mye om hvordan Pollock og Van Reken skriver om de tre kulturelle barna, TKB-barnas forhold til menneskene rundt seg:

TKB-ene eller de rundt dem er alltid i ferd med å komme eller å dra. Menneskene som omgir dem skiftes ofte ut, og de fysiske omgivelsene blir også jevnlig byttet ut (Pollock og Van Reken 2003:29).

De beskriver hvordan TKB-barna i kraft av sin stadige mobilitet har en tendens til å knytte mange og flyktige bånd. TKB-barna vet at det er slik det fungerer, og at de selv også må dra en dag. Ulempen ved mange vennskap kan være at de lett blir overfladiske og det er vanskelig å skulle holde kontakten også etter avskjeden (Pollock og van Reken 2003:103-104). Tankene om flyktige vennskap møter jeg også blant mine informanter:

Når du møter nye folk her så vet du, ok.. de kommer til å være her så og så lang tid også kommer jeg ikke til å se dem igjen

Denne informanten forteller om grunnlaget for vennskap i El Paraíso, slik hun oppfatter det. Hun ser egentlig ikke noe grunn til å inngå nære vennskap når hun vet det kun er midlertidig. For henne blir det viktigere å holde kontakt med vennene hun har i Norge. Dette er nok mest typisk for de ungdommene som ikke har vært her så lenge, og som har en bestemt tidsramme på hvor lenge de skal være her. Blant de ungdommene som har bodd i Spania i lang tid, er det vanligere med nære vennskap i det nye miljøet, det er ofte kun her, og ikke i Norge, de har sine nære venner. Men de som har vært her lenge har også måtte ta farvel mange ganger:

Jeg har fått tre bestevenninner her. I 9 klasse flyttet bestevenninnen min som jeg hadde gjennom 8 og 9. Så det var sånn, i 10 klasse var jeg ikke helt sikker på hvordan jeg skulle leve livet videre uten, jeg var helt deppa frem til jul, og orket ikke venner eller noen ting.

Et sosialt liv er viktig for å kunne fungere på det nye stedet over lengre tid. Men for de som har vært her lenge blir det også utallige farvel med nye bekjentskaper. De ser mange komme å dra, noe som ikke alltid er like lett. For de som drar som ungdom fra Norge, er det også for flere av dem veldig tøft å ta avskjed med Norge og vennene der. En av informantene sier at ”det er det tøffeste jeg har vært med på, det å skulle forlate alle der hjemme”.

Flere beskriver det som en nedtur som de gruer seg til å oppleve på nytt når de engang må ta farvel med Spania og alle vennene de har fått her. Pollock og Van Reken snakker om en ”uforløst sorg” som et bilde på hva mange av TKB-barna går igjennom (Pollock og Van Reken 2003:127). Dette kan også godt beskrive hva mange av de norske ungdommene opplever, slik jeg oppfatter det. Det er kanskje ikke fullt ut akseptert at mennesker som har fått sjansen til å reise ut og se så mye av verden kan ha noe å sørge over. Men TKB-barna opplever kanskje flere tap og separasjoner enn de fleste andre på deres alder (Pollock og Van

Reken 2003:128-129) Det kan være veldig tungt å måtte forlate eller bli forlatt av venner, gang på gang, eller dra fra et sted du blitt glad i og hvor du føler deg trygg (Pollock og van Reken 2003:130). I en slik situasjon blir det ekstra viktig med den egenskapen Pollock og Van Reken nettopp trekker frem hos TKB-barna, evnen til å takle hyppige skifter og mange omveltninger (Pollock og Van Reken 2003:77-78)

4.3.5 Tilbake til Norge – veien videre

De norske ungdommene strever med å oppnå trygghet i sin nye tilværelse i El Paraíso. I tidligere sitater har vi sett hvordan de ofte føler seg utrygge på gaten, de skjønner ikke helt spanjolenes handlinger eller tankemåter. De bruker mye tid og krefter på å bli trygge. De trenger også tid til å bli en del av det norske miljøet og den kulturen som er skapt der, som ofte er veldig annerledes enn det de er vant til.

Men kanskje enda verre enn å venne seg til det nye miljøet, er vissheten om at de mest sannsynlig må reise tilbake til Norge en eller annen gang. Det midlertidige aspektet er et viktig kjennetegn på TKB-barna og deres familier (Pollock og Van Reken 2003:29), og gjør at de norske ungdommene beskrives godt med TKB begrepet. Det er vanskelig å vite, uten å vite helt sikkert når (Pollock og Van Reken 2003:29). Dette føler jeg gjør ungdommene rastløse og det er ikke alltid like enkelt for dem å slappe helt av. Når de endelig føler seg trygge og har vent seg til sin nye tilværelse, kan oppholdet være slutt og de må vende tilbake til Norge.

Både for ungdom og voksne kan stadige skifte av bosted og miljø ha betydning. Forskjellen er at de voksne i større grad allerede har funnet sin plass og identitet i samfunnet, mens for de unge kommer flyttingen til et fremmed sted i en periode hvor de fortsatt er på leting etter en egen identitet og en plass i samfunnet (Pollock og Van Reken 2003:33). Det er mye nytt de voksne også må venne seg til i forbindelse med et utenlandsopphold, men barn og unge har ikke i samme grad utviklet sin personlige og kulturelle identitet (Pollock og Van Reken 2003). For en jente på 12 som drar til Spania kan hennes Norge være mye mer forandret når hun vender tilbake som 18 åring, enn for hennes foreldre. Venner har kanskje blitt borte eller begynt på nye skoler. Slik Pollock og Van Reken (2003) beskriver det, er det mye lettere for en voksen å skulle vende tilbake til sin gamle identitet, enn for barna som fortsatt er i en prosess hvor identiteten skal skapes. De har ingenting kjent og fast å vende tilbake til (Pollock og Van Reken 2003:33).

Jeg gruer meg ganske mye til å reise tilbake til Norge, for det blir, altså, det jeg er redd for i Norge, at det er veldig annerledes miljø, at jeg ikke blir godtatt og sånn.

Å dra tilbake til Norge blir kanskje det samme som det har vært her. Jeg kommer til å få en kraftig nedtur først, eller kanskje enda mer enn det jeg fikk her, da jeg kom til Spania (...)tanken på en slik nedtur orker jeg ikke.

Slik beskriver to av informantene som har vært lengst i Spania, hvordan det vil være å måtte dra tilbake til Norge. Den første informanten er veldig redd for ikke å bli godtatt i det nye miljøet i Norge. Den andre er livredd for å oppleve det samme som han opplevde da han kom til Spania. Han har vært så lenge i Spania at dette er hjemmet hans nå, det er her han bor og har vennene sine. Han vet at et av alternativene er å dra hjem for å fullføre videregående, men håper det skal ordne seg slik at han heller kan fortsette på en av de andre norske skolene i Spania.

Hva venter de norske ungdommene i Norge?

De norske ungdommene risikerer å bli ”usynlige innvandrere” når de vender tilbake til Norge (Pollock og Van Reken 2003:185). Erik Olsson skriver hvordan eksilflyktninger opplever det som meget vanskelig å skulle vende tilbake til hjemlandet sitt. De opplever ekskludering og en opprettholdelse av en sosial grense, denne gangen er det mot sitt eget folk, men nå med de tilbakevendte som minoriteten (Olsson 1997 gjengitt i Olsson 2000b:14-15). De norske ungdommene vil ikke skille seg ut verken språkmessig eller utseendemessig fra andre nordmenn i Norge, men likevel vil de føle seg både fremmede og annerledes fordi de har vært så lenge borte (Pollock og Van Reken 2003:185). De må forlate den ”særskilte verden” (Goffman 1967:11), som de en gang i tiden søkte mot. Klientene gleder seg til å slippe ut, men når de først er ute er det lett å stille seg spørsmålet om de kommer til å klare seg ute i den virkelige verden (Goffman 1967:57-60). For de norske ungdommene er det Norge som er det fremmede nå. De må gjennom en ny *overgangsfase* når de kommer til Norge (Pollock og Van Reken 2003:59)

Å vende tilbake til Norge vil være vanskeligere og mindre ønsket, blant dem som har bodd lenge i Spania. Hverdagen utenfor El Paraíso forandrer seg hele tiden, slik samfunnet generelt er i konstant forandring (Hylland Eriksen 1997b). Ungdommene opplever at venner har forandret seg, fått nye venner eller kanskje ikke er bor på hjemstedet lenger: ”(...)den gjengen jeg har i Norge, den er litt sånn fjortis da (...)”. Det er flere av informantene som

føler de hadde vokst fra vennene sine bare etter å ha vært i Spania noen måneder. De har hatt helt andre opplevelser og erfaringer enn vennene de forlot. Den rollen de hadde da de dro fra Norge er kanskje blitt tatt av en annen i venneflokken, eller eksisterer ikke lenger. De må på nytt kjempe for å oppnå status og en plass i venneflokken.

Valgets kvaler

Forlate, eller bli lenger i Spania er et moment alle de norske ungdommene må ta stilling til. Da intervjuene ble gjort, kunne skolen kun tilby grunnkurs I. for allmenne fag. Etter at jeg hadde reist tilbake til Norge, fikk jeg vite at skolen hadde utvidet sitt tilbud til også å gjelde forskjellige påbygningsfag. Likevel vet elevene at de før tredje klasse må ha bestemt hvor avsluttende eksamen skal gjennomføres. De kan velge å ta det som privatist, eventuelt gå på en internasjonal skole eller en av de andre norske skolene i Spania som tilbyr siste året. For de fleste er alternativet å dra tilbake til Norge og fullføre skole der. Enten reiser de tilbake med foreldrene sine, ellers så må de reise alene og bo hos andre slektninger eller ordne seg på annen måte.

Hm, nei... jeg må velge i år, om jeg skal hjem eller ikke..., men jeg vet ikke (...)hvor gøy er det lissom, svart og kaldt (...)kommer til å få en kraftig nedtur først (...)bare tanken på den nedturen har ikke jeg så lyst til, for komme hjem, også bor mamma og pappa her... også må jeg klare meg alene på skolen, bo sammen med søsteren min, og hvor gøy er det?

På spørsmålet om hva de kommer til å velge er svarene avhengig av hvilke muligheter de har, og hvor lenge de allerede hadde vært i Spania. Et par av elevene er klar over at de kun har dratt til Spania for et år og da er det lettere å tenke på hjemreisen siden det har vært meningen helt fra begynnelsen. Usikkerheten er større hos dem som har flere valg og som har foreldre som fortsatt skal bo i Spania. Informanten i sitatet over, har bodd i Spania nesten halve livet. Nå må han plutselig ta et valg om hva han skal gjøre videre. Foreldrene har faste jobber i Spania, så for dem er det ikke aktuelt å reise tilbake til Norge igjen. Han har flere venner og søsken som tidligere har reist tilbake til Norge med blandede erfaringer.

(...)broren min sier "ikke dra til Norge, det er så kjipt der", og vennene mine som bor der synes det er skikkelig drittland, ingenting å finne på, kaldt.

Slike uttalelser bidrar til enda større usikkerhet og gjøre det enda vanskeligere å treffe en beslutning. Mange av ungdommene blir satt i en annen posisjon nå enn da de flyttet til

Spania. De hadde ikke noe valg da de flyttet fra Norge, nå må de velge om de skal flytte hjem.

5. Kultur i Institusjonen

5.1 Innledning

I dette kapittelet vil jeg fortsatt se El Paraíso som en ”institusjon”. Ved hjelp av moderne kulturbegrep som *etnisitet*, *kulturmøter* og *kulturkonflikter*, som jeg har definert i teorikapittelet, vil jeg nå se nærmere på hva som skjer når mennesker med forskjellig bakgrunn og kultur må dele hverdagen med hverandre. Jeg vil forsøke å komme nærmere et svar på mitt spørsmål om hvordan de norske ungdommene forholder seg til hverandre, til spanjoler og til hjemlandet Norge. Hvordan opplever de å være en etnisk minoritet, hvordan danner de fellesskapet seg i mellom og hva gir dette dem? Oppstår det konflikter i institusjonen El Paraíso? Og hvilke typer konflikter kan det være? Jeg vil se på ulike kulturmøter de norske ungdommene opplever i Spania.

Når jeg spør informantene mine om hva som er det beste ved å bo i Spania er de fleste opptatt av å trekke frem hvordan de lærer nye kulturer å kjenne og hvor lyst de får til å reise videre rundt i verden å oppleve enda mer. Kun en av informantene tar det i seg og retter til ”halveis å kjenne en ny kultur”. For i hvilken grad blir egentlig mine informanter kjent med en ny kultur?

5.2 Etnisk identitet og tilhørighet

5.2.1 En verden i forandring

Verden har blitt et mer globalt sted å være. Dette har ført til en omdefinering av tilhørighet til steder (Hylland Eriksen og Sørnum 1994:22). Det er ikke lenger fysiske grenser, eller fødested som automatisk definerer hjem og tilhørighet for et individ (Harman 1988 gjengitt i Breivik 1997). Individene skaper i stor grad sin tilhørighet ut ifra menneskene de har rundt seg, mer enn geografi (Pollock og Van Reken 2003:103). Hvis stedet hører hjemme i individenes personlige historie, kan også stedet bli definert som hjemme, selv om individet egentlig ikke har noen bånd til stedet annet en fysisk tilstedeværelse (Savage, Bagnall og Longhurst 2005:31). Dette er trekk som er typisk for TKB-barna og for mine

informanter. De er nødt til å skape et hjem ut i fra hvor de er og ikke alltid hvem de er, hvis vi tenker på etnisk bakgrunn.

Utviklingen i verden har ført med seg et kulturelt mangfold som gjør det vanlig for barn og ungdom å vokse opp med mange kulturer tett innpå seg (Fuglerud 2004:16-18). Utfordringen for TKB-barna er at de forflytter seg fra sted til sted. De må ta farvel med det trygge gang på gang, og TKB-barna blir ”de fremmede” og minoriteten på hvert nytt sted de kommer (Pollock og Van Reken 2003). Dannelse av en egen tilhørighet under de forutsetninger de har, vil kanskje bli ekstra viktig for disse ungdommene som til stadighet er på reise (Pollock og Van Reken 2003).

De norske ungdommene vil på mange måter falle mellom to stoler og kan få samme problemer, som vi ser innvandrerbarn og unge sliter med her i Norge, med identitet og tilhørighet (Prieur 2004). Det har vokst frem et nytt identitetsbegrep med bakgrunn i innvandrere som lever en hverdag med to kulturer, og som kan passe godt til de norske ungdommene (Prieur 2004:151). Det kalles for *bindestreksidentiteter* (Hylland Eriksen 1997d:50). De norske ungdommene har god kontakt med sin barndomskultur, snakker språket og har minner og familie i Norge. Samtidig så har de tilpasset seg sin nye tilværelse (Hylland Eriksen 1997d:50). Forskjellen mellom norske ungdommer og innvandrerungdom for eksempel i Norge, er at de norske i større grad beholder sin væremåte og kultur når de forlater huset i El Paraíso. Innvandrerungdom som lever i to kulturer, går ofte mer i ett med den nye kulturen de lever i, når de er borte fra hjemmet (Hylland Eriksen 1997d:50). Det er en større kontrast for dem mellom hjemme og ute, enn det er for de norske ungdommene i El Paraíso.

5.2.2 Hvem er jeg og hva er hjem?

Å ta styring over eget liv, slik det vil bli å skulle utforme en selvidentitet gjennom sine handlinger og relasjoner, kan utgjøre en risiko for individet mener Giddens(2004:25-26,91). Vilråene til *den ontologiske sikkerheten*, som er med på å skape en selvstendig identitet, svekkes ved ustabile rammer rundt tilværelsen (Giddens 2004:50-62). En flytteprosess kan bidra til denne ustabilitet. En svekket ontologisk sikkerhet kan forsinke og komplisere den meget viktige identitetsprosessen barn og ungdom går igjennom på vei mot å bli voksen (Giddens 2004:57-58). Da jeg spurte en av informantene om han identifiserte seg som spansk eller norsk, ler han godt og tenker seg om en stund før han svarer:

Eh, nei jeg vet ikke jeg, har ikke peiling. Jeg tror jeg, jeg tror jeg er spansk? Men det er vanskelig å si, for jeg ikke spansk heller, det er litt vanskelig å svare på det spørsmålet der.

Problemet for mine informanter er at flere av dem føler en slags tilhørighet til begge steder, men på samme tid kanskje egentlig ikke til noen av dem. Denne informanten kom til Spania mens han gikk på barneskolen, og husker ikke noe annet enn Spania. Men han er likevel ikke hundre prosent sikker i sitt svar, for han er jo også norsk, har familie og venner i Norge, så han synes det er et vanskelig spørsmål å svare på. Denne tvilen gjør dem usikre på sin *etniske identitet*²⁷, hva skal de definerer seg selv som, nordmann eller spanjol? En av de andre informantene, som også har bodd lenge i Spania, er heller ikke helt sikker på hva hun skal svare, men hun er nok enda sikrere på at hun føler seg mer spansk enn norsk.

Jeg er veldig glad for at jeg bor her, for jeg føler meg mer spansk enn norsk (...) men det er jo ikke bare bra jeg mister jo litt av det norske.. jeg føler meg jo ikke særlig norsk lenger, egentlig. Det er jo bare at familien min er norsk.

Noe av grunnen til at hun identifiserer seg mer med Spania og det spanske tror jeg er at hun har så lite til overs for Norge. Hun har ingen venner igjen der, og ”trives rett og slett ikke i Norge”, som hun sier. Likevel er det ikke en ubetinget glede jeg fornemmer over det faktumet hun selv konstaterer, at hun er mest spansk. Hun snakker om å ”miste det norske”. Hun har nevøer og annen familie hjemme i Norge hun ikke får følge opp. Hun savner både norsk mat og norsk natur. Det kommer også frem hvordan hun, selv om hun har sine nærmeste venner i Spania, likevel savner å ha noen når hun er hjemme i Norge på ferie. Her ser vi noe av den ”uforløst sorg” Pollock og Van Reken (2003:128) snakker om, i forbindelse med TKB-barnas relasjoner og livet i utlandet.

Men ikke alle informantene som har vært lenge i Spania føler det slik som de to ovenfor. En av informantene er meget tydelig på at hjem, det er Norge. Uansett hvor lenge han har bodd i Spania. Han ser på tilhørighet som noe som er knyttet til et sted, mer enn der han hadde sine sosiale relasjoner (Gustafson 2002b:668²⁸) Han vil tilbake til Norge, selv om vennene og nærmeste familie er i Spania:

²⁷ Den *etniske identiteten* er en del av den sammensatte identiteten til et hvert menneske. Den viser til opphavet til individet, og gir individet en følelse tilhørighet (Hylland Eriksen 1997c:38).

²⁸ Sidehenvisning til den opprinnelige utgivelsen i *Environment and Behavior*. 33(5).se litteraturlisten for komplett referanse.

Men fordi jeg er norsk og tenker norsk på en måte, så blir jo Norge alltid et hjem uansett. Akkurat nå er jeg klar for å dra tilbake Norge, jeg har hatt det veldig fint her, men jeg trenger å komme meg inn i det norske miljøet igjen, siden jeg er norsk.

En annen av informantene som har vært kort tid i Spania, og bare skal være der ett år, er veldig sikker på at hjemme er Norge:

Jeg vet ikke, de som har bodd her lenge savner nok ikke Norge så veldig, men jeg savner Norge veldig.

Hun har veldig hjemlengsel til venner og familie i Norge, til tross for at hun trives bra i Spania. Hun kan ikke språket, skjønner ikke kodene i den norsk-spanske hverdagen og er ny i det norske miljøet. Hjem for henne er der hun kommer fra, selv om hun har mange av sine nærmeste i Spania. For henne holder ikke tesen om det moderne tilhørighetsbegrepet, som tilskriver tilhørighetsfølelsen til individet og det sosiale nettverket, og ikke stedet (Gustafson 2002b). Det er ikke nok for henne å kunne skape et hjem kun ved relasjoner, hun savner tingene og rutinene hjemme i Norge.

5.3 ”Vi” og ”de andre” – et etnisk fellesskap

5.3.1 Avdelingene – Institusjonens grupper

I de fleste situasjoner i vår hverdag handler vi som deltakere i en gruppe. Det er som regel gruppen som angir normer og regler individene handler etter, og *gruppen* som sosiologisk fenomen egner seg derfor godt for å forklare den enkeltes holdninger og adferd (Repstad 1988:66). En gruppe kan sees som et kollektiv, dannet på premisser fra deltakerne selv (Jenkins 1997:55). I motsetning til en kategori, er gruppen definert innenfra, og gruppens medlemmer vil definere seg selv ut i fra ”de andre” (Jenkins 1997:80-81).

En *etnisk gruppe* vil ha felles forfedre og dele de andre i gruppens verdier, kultur, språk og religion (Fenton 2003:14). Den etniske gruppen dannes ved i interaksjon med de andre, og det er de etniske grensene som viser hvor skillet går og forskjellene er (Hylland Eriksen 1993:38). Når jeg spør om informantene synes det er noen forskjeller mellom dem selv og spanjolene, sier en av dem at: ”Det er utolig stor kulturforskjell, det er sånn sykt nesten(....)”Det er tydelig et kulturelt skille mellom den norske og spanske kulturen slik de norske ungdommene oppfatter det. Den etniske gruppen ”norske ungdommer i Spania”, har

klare formeninger om hva som er forskjellig mellom dem og de spanske jevnaldrende ungdommene.

De norske ungdommene danner en gruppe på grunnlag av sin status som utlending. Spanjolene utgjør ”de andre”, siden de representerer den gruppen de norske ungdommene føler seg mest fremmedgjort fra i El Paraíso. Det kan også tenkes at ”de andre” er andre utlendinger, som svensker, dansker eller engelskmenn. Disse vil i likhet med spanjolene ha en annen etnisk bakgrunn og på mange måter være veldig forskjellige fra de norske ungdommene. Men det er en viktig forskjell: Engelskmenn, svensker og dansker er *utlendinger* på lik linje med de norske ungdommene og dermed en del av minoriteten i El Paraíso. De har den samme fellesnevneren som den norske gruppen og kan på mange måter sees som en del av det institusjonelle fellesskapet med fellesnevneren; *utlending*. Fordi hovedpoenget i denne oppgaven er de norske ungdommenes opplevelse av å være i Spania, vil jeg likevel se bort i fra mulig koblinger med de andre utlendingene og vil definere ”vi” som nordmenn, og spanjolene blir ”de andre”.

Spørsmålet blir hvordan gruppen kan brukes av individet for å definere sin egen etniske identitet, danne etniske grenser og skape trygghet og tilhørighet for medlemmene av gruppen?

5.3.2 Etniske grenser i badebyen

Den kulturelle formidlingen kan sies å skje i gruppene. Det er der man blir bevisst på hvor man hører til og hvem som er ens likesinnede (Stier 2004:93). Hva en etnisk grense innebærer er vanskelig å definere. Men et kriterium for dannelsen av etniske grenser og etniske grupper er at de kulturelle forskjellene påvirker interaksjonen mellom individene (Hylland Eriksen 1993:38-39). I El Paraíso mener jeg det finnes mange forskjellige etniske grenser alt etter hva man har som utgangspunkt. De norske ungdommene som en homogen etnisk gruppe danner etniske grenser mellom seg selv og de spanske ungdommene, ved å definere seg selv som veldig annerledes fra dem (Hylland Eriksen 1993:11-12). Etniske grenser er i seg selv et sosialt produkt av interaksjon mellom ulike etniske grupper (Hylland Eriksen 1993:38).

Det finnes en etnisk grense trukket opp mellom de norske ungdommene og de andre utenlandske miljøene, som mange av de norske omtalte som meget forskjellige fra dem selv

og hva de var vant til. Men, som jeg allerede har nevnt, kommer jeg ikke til å gå videre med dette, da disse skillene likevel ikke er langt nær så tydelige som mellom det spanske og norske miljøet.

Etniske grenser trenger ikke bare å trekkes opp mellom forskjellige nasjonaliteter. Forskjellene kan også være store innad i samme etniske folkeslag, hvor det dannes forskjellig del-kulturer. Jeg mener vi kan se en dannelse av en del-kultur i det norske miljøet i El Paraíso, i forhold til den nasjonale kulturen i Norge. I El Paraíso har nordmenn dannet sine egne normer og regler, med andre referanser og påvirkninger enn nordmenn i Norge. Gullestad, peker på hvor vanskelig det kan være for mennesker med en ulike livsstil enn det typiske norske å finne seg til rette i samfunnet, fordi Norge blir sett på som et land med små forskjeller mellom folk (Gullestad 1989:88). Det blir ikke sett med blide øyne på om man skiller seg ut (Gullestad 1989:88). Denne skepsisen opplever de norske ungdommene i El Paraíso på kroppen, siden de er en del av et miljø som har gjort dette, skilt seg ut og laget sin egen livsstil. De norske ungdommene gir uttrykk for at de på mange måter føler seg annerledes enn sine jevnaldrende i Norge, og flere gir uttrykk for at Norge og de skikker og vaner som er vanlige der, er fremmede og til og med skremmende for dem.

I Norge var lissom alt så innesperret, eller.. jeg vet ikke(...)Spania er et ganske fritt land, siden jeg flyttet hit da jeg var så ung, at jeg fikk friheten mens jeg var så ung. (...)de er mer hyggelige, mer åpen. Nordmenn er ganske kald og frossen... her sitter du og venter på bussen, og det kommer en til, så er det lett å begynne å snakke med den personen.

Ungdommene tegner et bilde av Norge som et kaldt land, mens Spania og deres hverdag er preget av varme og åpenhet. De norske ungdommene har dermed, kanskje ubevisst, trukket en grense mellom dem selv og nordmenn i Norge, i det de definerer seg selv som annerledes enn gruppen "nordmenn i Norge". Del-kulturen i El Paraíso snakker frem "et vi", ikke bare ved å gjøre spanjolene til "de andre", men også *det norske* de har forlatt snakkes frem som noe som er annerledes og fremmed. Ved å stenge seg inne, stenger de norske i El Paraíso seg selv ute, slik jeg ser det.

5.3.3 Fellesskapet – en trygghet

At man er sterkest alene, er en oppfatning som ikke holder stand i det norske Spania. (Stier 2004:93) mener det ligger i menneskets natur å tilhøre en gruppe og han mener ensomhet er noe de færreste ønsker. "Alle er sammen hele tiden, vi går ut sammen, vi.. gjør alt sammen

(...)”, sier en av informantene når hun skal fortelle hva hun synes er så bra med miljøet på skolen. Hun føler seg trygg når hun er sammen med de andre.

Fellesskapet og tryggheten ved å tilhøre en gruppe er viktig for mine informanter, slik vi har sett i forbindelse med dannelse av etnisk identitet og tilhørighet. Det blir ikke bare en sosial happening, men også en bevisst trygghet for mine informanter. Med bakgrunn i flere lite hyggelige opplevelser med spanjoler gir de inntrykk av at de føler seg mye tryggere når de går sammen flere nordmenn. De går aldri alene hjem fra byen etc. Vi har allerede sett hvilken betydning fellesskapet har, blant de norske ungdommene og andre nordmenn. Fellesskapet fungerer som en klagemur, en borg og kunnskapsbase i hverdagen deres. Det fungerer som en buffer mot det fremmede. Erfaring og kunnskap, kanskje spesielt da i forhold til spanjoler, utveksles og brukes for alt det er verdt, til å takle hverdagen og de utfordringene de møter.

Det ikke bare i relasjon til andre etniske grupper at fellesskapet til gruppen blir en viktig trygghet og støtte. Også i møtet med nordmenn fra Norge, føler jeg at mange av de norske ungdommene og deres familier i El Paraíso definerer seg som en egen gruppe og søker trygghet og forståelse hos hverandre. Mens gruppen fungerer som en direkte trygghet for fysiske uønskede hendelser fra spanjoler, har gruppen kanskje en mer moralsk og psykologisk støttefunksjon i møtet med den ofte vanskelige virkeligheten i Norge.

Men, slik selve oppholdet til de norske ungdommene har institusjonens midlertidige karakter, er også fellesskapet en midlertidig tilstand for de norske ungdommene. Album snakker om det midlertidige fellesskapet når han diskuterer den ”vi-følelsen” som dannes på en institusjon (Album 1996:84). Det er et fellesskap basert på at de alle vet at de en eller annen gang skal forlate fellesskapet, de har vært fremmede og vil på nytt bli fremmede fra hverandre når de forlater institusjonen (Album 1996:84).

Etter å ha vært her en stund så har lært meg å si ha det til folk hele tiden ikke sant, for de kommer et år også drar de igjen, kanskje allerede året etter, så da blir det bare sånn.

Denne informanten forteller om avskjeden som etter hvert har blitt til mange. Han synes det har vært tungt å si ha det til gode venner, men det er noe han etter hvert har vent seg til mener han. Fellesskapet i El Paraíso er sterkt og kan være en trygghet for mange, men det

kan også representere noe overfladisk, noe man ikke helt tørr å satse på, siden det har det midlertidig aspektet.

5.4 Fleip eller fakta? – stigmatisering i badebyen

5.4.1 Stereotypier i El Paraíso

Det er ofte en høy risiko for å bli utsatt for stigmatisering hvis man bor på en institusjon (Garsjø 2003:220) Mange av institusjonene har som formål å ta seg av individer som har falt utenfor samfunnet av forskjellige grunner (Garsjø 2003). Men det er ikke bare klientene i en institusjon som opplever å bli stigmatisert. Det oppstår ofte en gjensidig fiendtlig stereotyp holdning mellom klient og administrasjon (Goffman 1967:14). Også mellom nordmennene og spanjolene finner vi denne fiendtlige holdning. Vi ser hvordan begge grupper tar i bruk fordommer for å stemple hverandre. Det er når fordommer og antagelser om den andre gruppen blir en del av den ”kulturelle kunnskapen” om gruppen, vi kan snakke om etniske stereotypier (Hylland Eriksen 1993:22). I vårt tilfelle, føler ikke nordmennene, seg direkte mindreverdige og svake, og spanjolene neppe så høyt på strå, slik Goffman (1967:14) beskriver hvordan forholdet mellom gruppene i institusjonen er preget av administrasjonens overlegne holdning til klientene. Det er heller en omvendt holdning i El Paraíso, der spanjolene ser utlendingene som overlegne og blærete. Men like fullt brukes fordommer til å karakterisere ”de andre”, og forårsaker enda større splid mellom gruppene.

”En innpåsliten fattigmann” – nordmenn karakteriserer spanjoler

Når jeg spør en av informantene, som tidligere har sagt klart fra at hun ikke ønsker å få spanske venner, om hvorfor hun ikke ønsker dette, har hun følgende svar:

Fordi at mange spanjoler er sånn, sigøynere og sånt, de stjeler jo og røyker hasj hele tiden, og sitter overalt og bare doper seg ned.

Og det er ikke bare fra henne jeg får dette inntrykket. Flere av ungdommene snakker om steder langs stranden hvor de vet det selges stoff. De synes det er ekkelt og tørr ikke gå forbi der alene på kveldene.

Som i Norge, er det også i det spanske samfunnet mennesker fra alle lag, fra de helt fattige til de ekstremt rike. Men i motsetning til Norge er forskjellene i Spania mye større og mer

synlige. Når de norske ungdommene kommer til Spania hvor skillene mellom fattig og rik er større enn de er vant til og narkotika mye mer tilgjengelig, gjør dette naturlig nok sterkt inntrykk på dem. Det kan være lett å glemme at dette ikke gjelder alle spanjoler. Det er vanskelig for de norske ungdommene å se barn tigge på gatene, eller se skurene langs jernbanelinjene hvor det bor mennesker. De norske ungdommene er også sjokkert over hvor synlig narkotikasalg foregår, og hvor unge brukerne er. Disse inntrykkene kan føre til en holdning om at vi nordmenn jevnt over er rikere og bedre stilt enn spanjoler. Flere av ungdommene gir uttrykk for at velstand er noe som er mer vanlig for oss enn for spanjoler flest:

Vi er jo vant til å ha det litt bedre, litt sånn mer velstand. Vant til å ha mye klær og handle og sånn, det er jo ikke så mange spanjoler som har så mye råd til det.

Det utvikles en stereotypi som de norske ungdommene tenker på når de snakker om spanjoler flest, og som de har med seg i sitt møte med spanjolene.

De norske ungdommene ser ikke bare på spanjoler som fattige, de har også ganske krasse meninger om hvordan deres jevngamle spanjoler, og da særlige guttene, oppfører seg mot dem.

Spanjoler, når de får jeg utenlandsk kjæreste, tenker de bare på sex. Det er det eneste de tenker på da, og de er veldig sånn, jeg vet ikke jeg.

Det er som regel lav status å ha venner eller være kjæreste med en spanjol, men det er kanskje ekstra ille for en utenlandsk jente å være sammen med en spanjol. Hun blir ofte sett på billig, siden holdningene er at det eneste spanske gutter tenker på er sex. En av guttene jeg prater med, synes selv det ikke hadde vært ille med en spansk kjæreste, "(...) synes ikke det er lav status jeg å ha spansk kjæreste". Men han er fullt klar over hvordan oppfatning i vennegjengen er på dette temaet. Flere av de norske ungdommene føler at spanske gutter er desperate etter å få seg utenlandsk kjæreste og det går rykter om at de spanske guttene bare tenker på sex når de har fått seg kjæreste. De norske ungdommene tror spanske gutter oppfører seg slik fordi det i Spania er strengere regler og mer strikte holdninger når det gjelder kjæresten, sex og hva ungdom kan få lov til å gjøre. "De blir jo helt desperate" som en av ungdommene uttrykker det. Vi ser her meget tydelig hvordan enkelte hendelser kan føre til stigmatisering av en hel gruppe (Goffman 1975:14-17). Innad i den norske gruppen

går ryktene. Det synes å være en tendens til at hendelser blir en ”fjær blir til ti høns historier”.

Vi får stereotypier som nordmennene bruker for å karakterisere spanjolene. Disse oppfatningene lager et unaturlig stort skille mellom gruppene, som gjør det vanskelig for den andre gruppen å motbevise påstandene. Når holdningene holder gruppene fra hverandre blir det vanskelig å få til møter som kan forandre holdningene og bryte ned stereotypiene som er dannet. De bidrar til en ond sirkel som opprettholder avstanden mellom gruppene (Hylland Eriksen 1993:24) og forsterker de norske ungdommenes ønske om å holde seg til sin gruppe og ha så lite som mulig å gjøre med spanjolene i El Paraíso.

”Blærete utlendinger” – spanjoler karakteriserer nordmenn

Det er ikke bare spanjolene som er utsatt for fordommer på bakgrunn av enkeltes oppførsel og adferd. Også de norske ungdommene opplever stigmatisering, slik en av jentene forteller det:

Spanjolene tenker at alle utlendinger går på privatskole, vi blir sett på som rikinger, som bare kommer ned, går på sin egen privatskole, har de kuleste klærne, får nye klær osv. De visste jo ikke at jeg jobbet for det jeg fikk og at familien min slett ikke er rik og sånne ting.

Det norske miljøet er, i likhet med det spanske, sammensatt av mennesker fra flere sosiale lag. Men denne nyansen ser det ut som mange av de spanske ungdommene ikke ser. Jeg tror en viktig grunn til dette kan være at El Paraíso tilhører en fattig del av Spania. Dette får skillet mellom fattig og rik, som jeg nevnte i avsnittet over, til å virke enda mer ekstremt. Mange av de typiske turistområdene sliter med høy kriminalitet, også El Paraíso. Jeg snakker med en spansklærer som mener en av grunnene til dette, er at de spanske ungdommene ønsker det samme som de rike ungdommene som flytter til El Paraíso. ”Problemet er at de spanske ungdommene ofte bruker ulovlige metoder for å skaffe seg dette”, sier spansklæreren. I en samtale med en av foreldrene til en av ungdommene, forteller hun om hvor ofte de opplever at ting blir ødelagt og stjålet. Særlig mopeden til sønnen har fått gjennomgå. Moren er sikker på at det er spanske ungdommer som står bak, og at motivet er misunnelse.

En av informantene jeg pratet med har gått ett år på spansk skole. Hun forteller hvor overrasket de spanske klassekameratene hennes ble, da de skjønnte at hun var en helt normal

jente, som faktisk jobbet for lommepengene sine og ikke var så ulik dem selv. De ble forundret da hennes *faktiske sosiale identitet*, de egenskapene hun faktisk besitter, viste seg å være annerledes en hennes *tilsynelatende sosiale identitet* (Goffman 1975:14). De egenskapene de regnet med at hun skulle ha fordi hun tilhørte kategorien ”utlending”. Jenter hun tidligere hadde vært i klammeri med og som før hadde hetset henne var kjempekoselige når de lærte å kjenne henne slik hun egentlig var.

Men deler av det norske miljøet bidrar selv til spanjolenes negative holdning.

Ungdommene forteller om nordmenn og utlendinger som lager kvalm og forsterker det negative synet til lokalbefolkningen i El Paraíso på sine nye innbyggere.

(...) jeg skjønner jo kanskje at de er lei av turister som er her hele tiden og sånn.. men at de skal la det gå utover meg for eksempel, jeg har jo ikke valgt å være her på den måten (...)så jeg synes jo det er litt sånn dumt at de dømmer alle etter noen turister som de har sett oppfører seg litt dårlig.

Dette opprører mange av ungdommene og de forteller hvordan de føler på kroppen at de blir stemplet av spanjolene, kun fordi de er utlendinger.

Spanjolene er som regel i større grupper og da blir det som regel tøffere, og da må du bare overse det. Uansett hvordan du går kledd, uansett hva du gjør så ler de av deg, det er liksom ikke noe du kan gjøre med det, uansett. Det blir sånn, du blir bare vant til det (...)vi prøver å snakke spansk og vi prøver å oppføre oss bra, men det er vanskelig å komme inn i ett samfunn som på en måte ikke vil ha deg inn da, man blir satt utenfor uansett. Da har det ikke så mye å si hva du gjør egentlig.

Det kan bli en selvoppfyllende spådom, hvor den stigmatiserte gruppen til slutt er overbevist om at det er slik de er og oppfører seg deretter (Hylland Eriksen 1993:24-25). Denne informanten forteller hvordan hun gjerne vil lære den spanske kulturen og spanjoler bedre å kjenne, men hun føler seg utestengt. Det er så mye fordommer mot dem, som utlendinger, at hun har gitt opp. ”Da er det bedre å holde seg unna”, mener informanten, så slipper de i hvert fall bråk. Slik faller både de norske og spanske ungdommene inn i en ond sirkel av fordommer og stigmatisering av hverandre, det kan være vanskelig å komme ut av, og som gjør den usynlige grensen enda vanskeligere å passere.

”Fyllesvin og skattesnytere” – nordmenn i Norge karakteriserer nordmenn i El Paraíso

Det er ikke bare spanjolene som lager stereotyper av de norske som bor i El Paraíso, de norske må også kjempe mot fordommer fra sine egne, nordmenn i Norge.

Sånn som med barnevern og foreldre som stikker av med barna sine og alt sånn der, og masse alkoholisme og sånt. Det er jo riktig, men det er jo ikke riktig heller, for alle er jo ikke sånn, det er kanskje 2 - 3 stykker blant hundre.

De fleste nordmennene i Spania er fullt klar over hva som skrives om dem i avisene og ser med forbauselse og ergrelse over hvor mye feilaktig som står der. ”Det er tilfeller av alkoholisme her i Spania, men det er det også i Norge”, sier en av ungdommene. Flere andre deler hans syn; ”Det er klart det finnes ekstreme tilfeller her, men det gjør det jo overalt”, sier en annen av informantene. Jeg mener de norske ungdommene opplever en form for dobbel stigmatisering, hvor de opplever å bli dømt fra to kanter, spanjolene i El Paraíso og nordmennene i Norge. De opplever fordommer i den nye hverdagen i Spania, og de blir stemplet av hverdagen og virkeligheten de forlot i Norge. Det kan være tøft å skulle forholde seg til dette, når presset kommer fra begge kanter, og det skjer både innenfra og utenfra.

På mange måter kan nok holdningene fra nordmennene i Norge virke mer sårende og være et større problem for mange av nordmennene i Spania, enn hva spanjolene mener om dem. Dette fordi stemplingen fra andre nordmenn føles mer som et angrep fra sine egne. Det er Norge de engang skal tilbake til og som de må forholde seg til videre. Informantene mener utsagnene til nordmennene i Norge bygger på misunnelse og uvitenhet:

Det er idiotisk, det virker nesten som om folk er misunnelige på de som bor i Spania. Pga. staten.. det er masse sånne ting som vi nordmenn i utlandet ikke kan gjøre, og det virker som om de på en måte skal straffe oss da. Ellers så er det bare så idiotisk.. at alle nordmenn bare 'å ja, du bor i Spania, er foreldrene dine alkoholikere eller noe sånt da?'. Og jeg bare 'nei, vi flyttet for de vi ville'.

5.5 Kulturkonflikter

Konflikt kan sies å være en konsekvens av gruppens forsvar eller angrep mot en annen gruppe (Stier 2004:95). Vi ser hvordan konfliktene kan oppstå under prosessen med å danne en ”vi” følelse mot ”de andre”. Det oppstår også konflikt, når gruppene bruker fordommene de har, for å beskrive ”de andre”.

Konflikten trenger ikke bare være negativt, innad i gruppen kan det virke samlende, og gi styrke til å kjempe sammen mot en felles ”fiende”. Et slikt fellesskap kan virke provoserende

for utenforstående, men internt i gruppen kan et slikt fellesskap virke som en pådriver til opprettholde grensene mot ”de andre” (Hylland Eriksen 1993).

Tolker vi institusjonen som et speil av samfunnet utenfor institusjonen (Garsjøe 2003:159), vil en konsekvens av en slik tolkning være at det også finnes mange konflikter på innsiden av institusjonen. Spenningsforholdet mellom klient og administrasjon danner grunnlag for gruppedannelse blant klientene. Med hjelp fra institusjonsmetaforen kan dette overføres til de norske ungdommene og ”institusjonen” El Paraíso. Også blant de norske ungdommene vil grenseforsvar og grenseovertredelser være en viktig del av hverdagen og årsaker til konflikter mellom dem og ”de andre”, da særlig administrasjonen i El Paraíso, spanjolene. Men hva dreier konfliktene seg om og hvordan oppstår de? Det skal jeg prøve å se nærmere på i dette avsnittet, hvor jeg begynner med å se på konfliktens tema, er det ressurser eller verdier det krangles om?

5.5.1 Nordmenn vs. Spanjoler – en interesse eller verdikonflikt?

Donald Horowitz mener at det er konkurransen om de knappe ressursene, mer enn kulturforskjeller som preger etniske konflikter i dagens samfunn (1985 gjengitt i Hylland Eriksen 1997b:10). Det kan tolkes som om etniske konflikter i det moderne samfunnet er interessekonflikter, mer enn verdikonflikter. Som nevnt i teorikapitlet er Hylland Eriksen, uenig i dette utsagnet, og mener også det er for lett å si at alle multietniske samfunn er konfliktfylte (Horowitz 1985 gjengitt i Hylland Eriksen 1997b:10). Men er konflikt et utslag av forsvar av egne grenser (Stier 2004:110), har kanskje Horowitz (1995) rett. Konflikter blir dermed unngåelig i dagens multietniske samfunn, hvor ulike grupper lever så tett og kjemper om de samme ressursene.

Som nevnt tidligere, er ungdomskriminalitet et problem på mange av turiststedene i Spania. Den spanske læreren som forteller meg dette, forteller om stadige konfrontasjoner mellom de langtidsboende utenlandske ungdommene og de lokale ungdomsgjengene. Her ser vi et eksempel på Horowitzs (1985) etniske konflikt. Han mener det økonomiske i økende grad vil være en viktig faktor og det derfor er på tide å se forbindelsene mellom sosiale klasser og etniske grupper (Horowitz 1985:105-106). Mange av de norske familiene kommer til Spania og blir en del av en ”utenlandsk” øvre middelklasse, i kraft av sin økonomi og livsstil. Dette er et faktum som skiller de norske ungdommene fra andre grupper av innvandrere, for eksempel i Norge. Det snakkes ofte om en ”underklasse”, når det er innvandrere som

kommer til vestlige land for, med et ønske om arbeid og bedre levestandard (Franzén 1999:183-184). Flere av ungdommene jeg snakket med beskriver hvordan de som en minoritet likevel har høy status på grunn av foreldrenes gode økonomi. De føler misunnelsen på kroppen. Mopedene deres blir ramponert og de får ofte stygge blikk og hatske utfall når de passerer spanske ungdomsgjenger. Skjev fordeling i ressursene viser seg å være en viktig årsak til konfliktene blant de ulike ungdomsgruppene i El Paraíso, slik jeg ser det. Det blir en opprivende konflikt, der minoriteten på mange måter har makten på grunn av sin status og økonomiske stilling. Det blir en konflikt som i større grad er bygget på penger og livsstil, enn kultur.

Til tross for den tydelige kampen om ressursene og misunnelse mellom de norske og spanske ungdommene, kan man ikke uten videre avfeie betydningen av verdier, og dermed kanskje kulturforskjeller som en årsak til konfliktene i El Paraíso. Mye av grunnlaget for ulike konflikter er bygget på misforståelser og feiloppfatninger (Ehn 1986). Den svenske kulturforskeren Billy Ehn (1986) mener vi lett bruker kulturen som fasit og forklaring for spesiell adferd og oppførsel (Ehn 1986:22-23). Det er lett å skylde på kulturen når noen oppfører seg rart eller er annerledes, det gjorde også de norske ungdommene:

(...) men sånn som her roper alle og plystrer, og det er ekkelt synes jeg (...) ja men jeg tror, her vet de hvordan spanjoler er. I hvert fall spanske gutter, sånn... de virker veldig desperat på en måte. At de sånn som "Ah, rubia"²⁹, sånn går på gaten og bare.

De forteller om hvor forskjellig synet til spanjolene er når det gjelder sex, forhold og kjæresten. Denne forskjellen er en av grunnene til at de norske ungdommene ikke ønsker å ha så mye med spanjolene å gjøre. De ulike holdningene skaper problemer for de unge informantene. De norske og andre utenlandske jentene føler ofte de er fritt vilt for spanske gutter fra strenge hjem med mange regler. I møtet med mer frigjorte blonde utenlandske pikene er mange av de spanske guttene ganske pågående. Sitatet over viser hvilket stempel de spanske guttene har fått på seg; som "sexgale" med kun en tanke i hodet: få de utenlandske jentene i seng. Det er naturlig at slike motsetninger og holdninger skaper en kjølig tone mellom gruppene.

²⁹ "rubia": slang på spansk for en pike som er lyshåret. Kan også brukes om spanske jenter.

Situasjonene mellom de spanske og norske ungdommene skapes av *etnosentriske holdninger* fra begge hold. Begge gruppene vurderer hverandre ut ifra sine egne skikker og egen kultur (Hylland Eriksen og Sørheim 1994:52-53), og slik vil den andres kultur sjelden falle i smak fordi den bryter så sterkt med egne verdier. Motsetningene fører til at møtet sjelden eller aldri finner sted. Når det finner sted, vil begge gruppene være så sterkt preget av kulturen de har vokst opp med og holdningene de har tatt med seg, at motsetningene vil være for sterke til å kunne enes. Verdikonflikter er ofte vanskeligere å løse enn interessekonflikter, siden det i interessekonfliktene ligger en grunnleggende enighet om verdien, men det er fordelingen som skaper problemene (Aubert 1981:198). Verre er det når man er uenig om de grunnleggende verdiene. Verdikonflikter fører ofte til at gruppene holder seg unna hverandre, i stedet for å føre til konfrontasjon (Aubert 1981:198). Dette ser vi tydelig i El Paraíso. De norske ungdommene holder seg langt unna det spanske og spanjolene, og omvendt. De går ut på forskjellige dager, til forskjellige tider og på ulike steder. Spanjolene skyr ”guiri³⁰” plassene. I ”institusjonen” El Paraíso gjelder fortsatt den totale institusjonens regler (Goffman 1967), der spanjoler og nordmenn holder seg mest mulig fra hverandre på grunn av ulik status og interesser i institusjonen.

5.5.2 Rammekonflikter i El Paraíso

I forrige avsnitt diskuterte jeg om konfliktene i El Paraíso hovedsakelig er interessekonflikter eller verdikonflikter. I dette avsnittet skal jeg gå nærmere inn på selve konflikten og la årsakene være. Det interessante blir hvordan selve konflikten oppstår og på hvilken måte jeg mener å kunne bruke Goffmans rammeteori (Goffman 1974) for å forklare dette.

Rammer handler om hva som definerer enhver situasjon og er en rettesnor for det enkelte individ i hverdagen. Gjennom ulike rammer forstår individet hvordan han eller hun skal oppføre seg i gruppen. Situasjoner blir tolket og individene handler i tråd med rammene som er satt (Goffman 1974). Problemet oppstår når rammene mistolkes og individene oppfatter rammen for situasjonen ulikt (Goffman 1974:301).

³⁰ ”guiri”: slang på spansk for utlending. Brukes som regel i negativ betydning.

Siden rammer kan sees på som samhandling på mikronivå (Album 1996:23), åpner dette for en mulighet til å se nærmere på hva som skjer mellom de enkelte individer i en konfliktsituasjon. Når rammeteorien tar konflikten ned på mikronivå, mener jeg det gir et godt verktøy til å forklare hva som skjer i samhandlingen mellom hvert enkelt individ og hvordan konflikten oppstår.

De norske ungdommene skaper sine rammer gjennom sin samhandling. For nykommere er det viktig å skjønne hvilke rammer som gjelder og følge reglene for dem. De lærer fort ved å ta etter de andre og se hvordan de oppfører seg. Alle har en viss forpliktelse til å følge de regler som er satt. Brytes dette vil de grunnleggende reglene og normene for sosial orden være truet (Album 1996:110). For de som allerede er bor i El Paraíso, og er en del av det norske miljøet, er det viktig og fortest mulig få videreformidlet hvilke regler som gjelder. Med felles språk og kulturbakgrunn er mye av det arbeidet allerede gjort, og læreprosessen vil være enkel. De norske ungdommene har mange kulturelle fellesnevner som gjør at kommunikasjonen går greit (Hylland Eriksen 1997e). Selv om de norske ungdommene ikke kjenner hverandre, vil de nok ganske fort skjønne hvilke normer som gjelder. Er noe uklart, er det enkelt å få det forklart.

Problemet med opprettholdelse av rammene kommer i stor grad når kommunikasjonen svikter, slik det gjelder i forhold til det spanske miljøet. De norske ungdommene opplever i sitt møte med de spanske ungdommene at kommunikasjonen er dårlig og tonen oppleves som aggressiv.

(...)på tilbake veien så ropte, så gikk vi forbi, så dyttet hun ene borti meg. Hun begynte å si masse stygge ord som jeg ikke skjønnte båret av. Hun var kanskje 13 år, men hun var stor i kjeften og vil ble kjemperedde. Også bablet hun masse ting på spansk og vi bare stod der, de var 6-7 stykker. Hun ene skrek etter oss og sånn, vi hadde jo ikke gjort noen ting, vi bare, vi bare gikk forbi.

Dette sitatet viser hva som skjer når fortolkningen av situasjonen er forskjellig, og situasjonen blir "misframed", rammene blir misforstått (Goffman 1974:308). De norske jentene skjønner ikke hva de spanske sier, men oppfatter at det er fiendtlig. Goffman skiller mellom usikkerhet og tvetydighet når det gjelder uklare rammer, "ambiguity" (Goffman 1974:302). I situasjonen, beskrevet i sitatet over, er det usikkerheten som er det fremtredende. De norske ungdommene er usikre på hva som egentlig foregår. Hadde de kunnet spansk, ville det vært lettere å få sitasjonen under kontroll. Ungdommene kunne

forsøkt å enes om en felles ramme for den oppståtte situasjonen. De kunne for eksempel ha utvekslet informasjon om hverandre, og slik forstått hverandre bedre (Goffman 1974:338-339). Dette ville gjort det lettere å komme til en løsning, ved neste eventuelle konfrontasjon.

For å forstå en situasjon, er evnen til å gjøre den meningsfull og forstå hva som skjer, et viktig premiss (Goffman 1974:21). Det finnes en del situasjoner som lett kan misforståes fordi det som foregår egentlig bare er en modell av en annen meningsfull handling. Det avgjørende da er om alle parter klarer å transformere handlingen slik at den får riktig mening til gjeldende situasjon (Goffman 1974:41). Goffman bruker leke-slossing mellom to dyr for å beskrive hva som skjer under en "keying" situasjon. Den meningsfulle handlingen er "å sloss", og denne bruker dyrene til å utføre sin leke-slossing. Individene som ser situasjonen skjønner om det er leke-slossing det er snakk om, og transformerer i de tilfellene "slossingen", til å være kun lek (Goffman 1974:40.41).

Hadde de norske jentene kunnet spansk og de spanske kodene, hadde det kanskje vært lettere å skjønne hva som foregikk. De hadde hatt flere alternativer til å svare på spørsmålet om "What is it that's going on here?" (Goffman 1974:46). I stedet, har jentene kun et svar på dette, de mener de spanske jentene truer dem og er ekle mot dem. Kanskje de spanske jentene bare spøkte med dem, selv om de kunne virke truende. Det hadde vært lettere for de norske jentene å vurdere situasjonen annerledes og handle deretter om de hadde skjont hva som ble sagt. De kunne svart tilbake, oppklart misforståelser og kanskje sammen kunne de ha blitt enige om en ny ramme på situasjonen. Når de norske jentene kun ser sinte fjes og hører høylytte stemmer, er det lett å tolke det akkurat slik de ser det, som en primærramme, uten noen form for "keying" (Goffman 1974: 43-44). Dermed blir mistolkning av rammer en grunn til at grensene opprettholdes mellom gruppene.

5.6 Kulturmøter

De foregående avsnitt har tatt for seg hvordan gruppen som et resultat av en "vi" følelse oppstår og blir en motsetning til "de andre", både gjennom fellesskap og stigmatisering.

Det finnes verken fellesskap eller konflikt uten det fysiske møtet mellom grupper med ulik etnisk og /eller kulturell bakgrunn, noe som også er en del av definisjonen for *kulturmøtet*; "kulturmöten rör möten mellan människor vars kulturer skiljer seg åt i något bestämt

avseende”(Stier 2004:13). Jeg har allerede vist kulturmøtet i praksis, i min beskrivelse av møter mellom de norske ungdommene og lokalbefolkningen. Jeg har også bemerket hvordan de norske ungdommene føler seg annerledes og stemplet av sine egne, nordmenn i Norge. Det er ikke sikkert kulturmøtet alltid skjer der man hadde forventet det. Hylland Eriksen mener kulturmøter også kan skje mellom mennesker med samme etniske opprinnelse. Det kan være stor forskjell i levesett og verdier innad i samme kultur (Hylland Eriksen 1997d:44-45). Vi ser hvordan nordmenn i Spania har dannet sin egen del-kultur, og hvordan dette derfor kan bidra til et kultur møte med det norske miljøet, for de nyankomne til El Paraíso. Vi skal videre i dette avsnittet se på de to tydeligste kultur møtene, slik jeg ser det, som de norske ungdommene står overfor. Møtet med spanjolene, og møtet med del-kulturen som er dannet av det norske miljøet i El Paraíso.

5.6.1 Møtet med Spania

Kongen av Spania, hvem er det?

Kunnskapen blant mange av de norske ungdommene om Spania er snever og kun basert på hva de lærer på skolen. Det virker nesten som om flere kun har lært seg det mest nødvendige for å klare seg i landet. Denne påstanden grunner jeg på flere uttalelser og opplevelser jeg hadde i løpet av mine samtaler med de norske ungdommene og min tid i El Paraíso. Jeg fulgte klassen i forskjellige timer. I spansktime fikk jeg et inntrykk av spansk kunnskapen og interessen til elevene. Jeg tror mange av elevene ser spansktime som fritimer i en ellers ganske tøff og lang skoledag. Klassen var aldri fulltallig, og mange kom for sent. De få som var der, kom ofte uforberedt, og flere ganger hadde de glemt bøkene, eller andre ting de trengte til timen. Det var mye uro og ukonsentrasjon i timen. Og mye fnising når de ble bedt om å lese eller svare på spørsmål. Elevene hadde en helt annen væremåte i spansktime og overfor spansklærerne, enn med de andre lærerne. De syntes spansklærerne var strenge og kjedelige. For de fleste elevene virket den obligatoriske spanskundervisningen, som kun et ork de måtte igjennom. Flere av elevene som har bodd mange år i Spania er fortsatt på laveste nivå. Spansklærerne, som er etnisk spanske, uttrykte høylytt sin ergrelse og oppgitthet over manglende kunnskap og interesse hos elevene når det gjaldt spansk kultur og språk.

Spania for nordmenn

Det er kanskje ikke så rart at kunnskapen om Spania er så liten som den er hos de norske elevene. Selv om de bor i landet, er møtene med den spanske kulturen og folket for mange kun overfladiske møter i helt nødvendige situasjoner.

For man blir jo veldig... jeg vet ikke.. innelukket da, man blir jo veldig satt fast i det norske miljøet og man holder seg der fordi det er trygt og man vet hvordan nordmenn er og pleier å være.

De fleste elevene og deres familier holder seg til det norske miljøet. De gjør ting på en norsk måte og er fornøyd med det. Det blir lite kulturformidling mellom gruppen med slike holdninger og adferd. Situasjoner hvor elevene har sjansen til å lære spansk blir ofte unngått. Et eksempel er den manglende interessen for spansktimene, men det forundret meg også holdningen de hadde til ulike kulturelle tilbud, for eksempel film og kino i Spania. Spansk praksis er å dubbe de fleste filmer. Og se filmer som er dubbet er en ypperlig sjanse for å lære språket. Men ingen av elevene hadde noe interesse av dette. Da jeg ved en anledning sa jeg hadde vært på kino, og sett en film som var dubbet på spansk, ser en av elevene på meg, ler og rister på hodet mens han utbryter: ”Hæ går du og ser på dubbet film, du vet at det finnes kinoer som viser filmene på originalspråket?”. Informanten har bodd i Spania i lang tid og utbruddet var preget av medlidenhet overfor min tilsynelatende uvitenhet om at det finnes kinoer som har filmer på originalspråket. Til tross for mange uttalelser om hvor spennende det er å møte nye kulturer og se nye steder så hadde de færreste vært andre steder i Spania, og enda færre bruker den spanske kulturen og språket aktivt. Ved en annen anledning kom jeg gående og spiste på en baguett. En av informantene var sulten, og siden deres lunch som regel består av donuts fra super`n på hjørnet, spurte de om hvor jeg hadde fått tak i baguetten. Jeg tok dem med til en bar 100 meter lenger ned i gaten. Den var veldig typisk spansk og de hadde aldri vært innom. Men alle kjøpte baguetter og var veldig fornøyde, og ble gode og mette. Dette er et eksempel på hvor fysisk nær de norske ungdommene er den spanske kulturen, men hvordan de likevel som regel unngår det spanske om de kan. Det er nærmest som jeg møter en motvilje blant de norske ungdommene når jeg kommenterer hvorfor de ikke ser på spansk TV, eller har flere spanske venner.

Jeg har inntrykk av at skolen prøver å legge til rette for en bedre forståelse av spansk språk og kultur. De arrangerte foreldre/elev kveld med spanske innslag mens jeg var der. Elevene fortalte om ulike ekskursjoner de har hatt rundt omkring i området. Spanskundervisningen er

obligatorisk fra 1 klasse på barneskolen, men jeg er usikker på hvor mye disse tiltakene hjelper på motivasjonen til ungdommene. For samtidig som det var viktig for skolen å fremme spanske verdier og vise interesse for det spanske, slo deg meg som underlig da lærerne på det første foreldremøtet ikke nevnte med et ord Spania og spansk kultur. Spansklærerne var ikke engang med på møtet, hvor alle lærerne ble presentert. De snakket mye om skole og fremtidsmuligheter for elevene, men det ble ikke nevnt med et ord ting som kanskje hadde vært nyttige å vite med tanke på at skolen faktisk ligger i Spania, og ikke Norge. Det er kanskje ikke så rart at mange av ungdommene har et så likegyldig syn til Spania, når de voksnes bidrag ofte var preget av den samme likegyldigheten og manglende kunnskapen om Spania og spansk kultur.

Et mislykket møte?

Når jeg spør en av informantene om hun føler seg integrert i de spanske miljøet, rister hun på hodet og svarer med en oppgitt tone: ”Jeg føler at jeg står litt utenfor, for det er veldig vanskelig å integrere seg, men det er klart vi prøver jo alle på hver vår måte(...)”. Hun forteller videre om hendelser, der spanske ungdommer har kommet til skolen for å lage bråk:

De kommer ned på skolen og de står der og sier masse stygge ord til oss, uten grunn, og vi gjør ikke noe annet, vi bare går fordi det er ikke noe vits å si noen ting, fordi de gjør det bare for å.. det er ikke noe grunn.

Det er ikke så lett å bli en del av et miljø, eller prøve å få til positive møter, når de få møtene er av typen som er beskrevet over. Da er det like greit å holde seg unna mener mange av informantene. Slike opplevelser fører til en generell negativ holdning til spanjoler, slik jeg beskriver tidligere i min diskusjon om stigmatisering i El Paraíso. Negative holdninger bringes fort videre i det norske miljøet, som er lite og tett. Holdningene til spanjolene blir fordomsfulle, og det blir også en negativ holdning til dem som sosialiserer seg med ”fienden”. Det er lett å skjønne at en usikker 16 åring ikke søker spanske miljøer eller venner, hvis det kan bety utestegning fra sitt eget miljø. De norske ungdommene er i en fase hvor det er viktig hva vennene synes (Coterell 1996:1). Kanskje viktigere enn å utforske den nye kulturen og lære det nye stedet å kjenne. Nykommerne i vennegjengen skjønner raskt hva de bør og ikke bør gjøre for å holde seg inne med gjengen (Coterell 1996:57).

Den norske skolen skiller seg ut fra skoler i Norge på grunn av sin store spredning i alder på elevene. Det er gjort flere undersøkelser, som viser at skoler med høy grad av

aldersspredning ofte kan virke negativt ut på de yngste elevene (Coterell 1996:108-110). De eldre elevene har stor påvirkningskraft på de yngre, og da veldig ofte negativt (Coterell 1996:108-110). De yngste elevene på den norske skolen lærer kanskje fort de negative holdningene de eldre elevene har til det spanske og Spania. Når de eldre elevene aldri har kontakt med spanjoler eller beveger seg på spanske områder, kan nok dette påvirke de yngres holdning og oppførsel til det spanske miljøet.. Elevene lærer fort hva de må gjøre for å bli godtatt i det norske miljøet. De negative holdningene til alt som har med Spania å gjøre, går i arv innad i det norske barne og ungdomsmiljøet i El Paraíso, kanskje ofte med skolen som den viktigste formidlingsplassen.

Men ikke bare venner har påvirkningskraft, også familien er viktig for interessen til informantene for å lære mer om det nye landet de kommer til. Jeg møter ungdommer med foreldre som overhodet ikke bryr seg verken om å lære språket eller se landet. Andre har foreldre som faktisk tar dem med rundt i Spania og prøver å lære spansk selv. Holdningen til foreldrene gjør noe med motivasjonen til ungdommene for å bruke de spanske tilbudene mer aktivt. Jeg er ikke helt sikker på om de merker det selv, men jeg syntes tydelig å se en større motivasjon for det spanske hos de ungdommene som har reist litt rundt i Spania og har foreldre som ikke isolerer seg helt fra det spanske samfunnet.

Ja, det er klart. Det er mye bedre å ha ett spansk miljø, at man etablerer seg i begge miljøene, for at da får man større nettverk og da får man jo, da er man ikke så mye usikker lenger på folkene rundt deg.

Det er akkurat som de har en større forståelse for hva som bør gjøres for at tiden i Spania skal bli enklere å takle. Med større kunnskap om sine naboer, ser de hvordan de kan unngå ulike negative opplevelsene som skaper både utrygghet og frustrasjon. Men det er stykke fra tanke til handling for ungdommene. Selv de som innser at de bør integrere seg mer, er det få som setter det ut i praksis.

5.6.2 Et annerledes kulturmøte

Vi definerer kulturmøter som møter mellom mennesker med ulik bakgrunn, men dette trenger ikke begrense seg til møter mellom mennesker med forskjellig etnisk bakgrunn (Stier 2004:25). Vi så i forrige avsnitt at kulturmøtet mellom nordmenn og spanjoler på mange måter er veldig overfladisk og flyktig. De norske ungdommene holder seg til sine egne og kan fint leve hverdagen sin nesten uten kontakt med lokalbefolkningen.

Jeg føler på mange måter at møtet med det norske miljøet i El Paraíso byr på vel så mange utfordringer når det gjelder å omstille seg en ny kultur og dets normer og regler. Det blir et møte mellom en nasjonal kultur og en del-kultur, der jeg mener nordmennene i Norge representerer den ledende kulturen i det etniske fellesskapet Norge, mens nordmennene i Spania blir en del-kultur.

Det skjer en forandring under oppholdet i El Paraíso. Fra å være en utenforstående vil de norske nykommerne over tid tilpasse seg den nye hverdagen og ta til seg de nye reglene (Pollock og Van Reken 2003). Selv om noen kanskje aldri finner seg helt til rette, vil de likevel bli institusjonalisert i det nye miljøet, ta til seg miljøets holdninger og vaner (Goffman 1967:51), og bli en del av kulturen i det norske miljøet i El Paraíso.

Nordmenn i El Paraíso – en del-kultur

Norge blir ofte sett på som en kultur, hvor det er få forskjeller mellom mennesker, men ingen kultur er helt enhetlig. Det finnes ulike klasser, livsstiler, folk har forskjellig økonomi, sosiale preferanser, de har ulike levesett og ulike tenkemåter (Gullestad 1989:87-88). Når en gruppe bruker de samme rammene for å definere hverdagen, kan vi kalle det en del-kultur (Album 1996:23). Dette ser vi i det norske miljøet i El Paraíso. Nordmennene tar biter fra både spansk og egen kultur og danner sitt eget levesett og sine egne normer og regler. De lever sine liv i El Paraíso annerledes enn livet i Norge. Møtet med den norske del-kulturen i Spania er til tider problematisk for flere av informantene.

*Så synes jeg da at de er annerledes enn vennene mine som jeg er vant med.
For vennene mine i Norge fester ikke og de fleste er kristne da, og det er de ikke her. Så jeg føler at det er litt annerledes(...)*

Det er det norske miljøet i Spania sine normer og regler hun må forholde seg til og som får konsekvenser for hennes hverdag. Hun trekker seg etter hvert unna dette miljøet, noe som resulterer i få venner. Hun savner sine nære venner i Norge, de som deler hennes vaner og verdier. Det kan være tungt for en ungdom å føle seg på siden av et miljø hun må delta i hver dag. Savnet av nære venner man kan prate med er vanskelig (Coterell 1996:75-76). Møtet med det norske miljøet og den utviklede norske del-kulturen er også vanskeligere å unngå, så lenge man går på den norske skolen. Det kan rett og slett være enklere å unngå det spanske miljøet og de eventuelle problemer det forårsaker, enn det norske som de må leve så tett innpå hver dag.

En annen viktig faktor, slik jeg ser det, er hvordan man møter den andre kulturen, alene eller som en gruppe. Møtet med den spanske kulturen blir et møte mellom to ulike grupper, mens informantene mine som regel kommer kun med familien og kjenner ingen andre på skolen første skoledag. Møtet med det norske miljøet, vil være individet mot gruppen, og som vi har sett Stier bemerke, ønsker de færreste å stå alene, hvis de ikke må (Stier 2004:93). Kommer man ikke inn i det nye miljøet, kan man risikere å bli stående alene, uten en gruppe som følelsesmessig og fysisk buffer mot det ukjente (Hamm og Faircloth 2005:61-78). Dette er vanskelig og kan få negative konsekvenser for ungdommer hvor relasjoner med andre kanskje er det viktigste i hverdagen (Coterell 1996). Relasjoner er også en kilde til videre utvikling av egen identitet (Erikson 1980).

Skjer ikke en viss adaptasjon til det norske miljøet i Spania, vil det nærmest være umulig å bo der. Løsningen må være å dra hjem, eller dra til et annet sted, slik det ofte skjer i El Paraíso. Når de har blitt institusjonalisert i den norske del-kulturen, blir det som før var deres hverdag i Norge det fremmede og ukjente. Ved en eventuell hjemreise, opplever de nok engang et kulturmøte og en kulturkollisjon. Også denne gangen med nordmenn, men nå er de norske ungdommene blitt en del av del-kulturen i El Paraíso.

6. Det lukkede paradis

6.1 Innledning

Denne oppgaven er basert på et feltarbeid som ble gjort over 3 måneder i en by som ligger i et av de populære turistområdene i Spania. Det har blitt en emperinær oppgave (Widerberg 2001:21), hvor mine egne observasjoner og intervjuene er blitt den viktigste dokumentasjonen.

Under analyseprosessen opplevde jeg å nærme meg det jeg mener er det noe av det mest spennende med sosiologien; *muligheten til å se det uvanlige i det alminnelige* (Wadel 1991:19). Jeg fikk et innblikk i ungdommenes hverdag i El Paraíso, og de delte mange av sine tanker om det livet de lever i Spania. For å finne det spesielle ved den hverdagen jeg observerte, valgte jeg å bruke teori fra et annet sosiologisk felt; institusjonsteori, med vekt på Goffmans (1967) *totale institusjon*. Dette er et område som i utgangspunktet kan virke lite relevant for mitt tema. Men under analyseprosessen opplevde jeg fort hvordan institusjonsteorien hjalp empirien min frem og ga den mening. Gjennom mitt arbeid ble jeg oppmerksom på mange små og store detaljer ved en tradisjonell institusjon som kan overføres til El Paraíso og livet der.

I dette kapitlet vil jeg prøve å samle sammen trådene gjennom oppgaven, med utgangspunkt i min problemstilling og gi en helhetsvurdering av mine funn og betraktninger i forbindelse med dette. Jeg vil vise hvordan jeg mener *institusjonsmetaforen*, jeg introduserte i innledningen, kan brukes i en analyse av de norske ungdommene og det miljøet de er en del av i El Paraíso. Jeg har valgt å dele de norske ungdommene i tre kategorier, for klarere å vise hvordan ungdommene på forskjellige måte tilpasset seg det spanske samfunnet. Til slutt vil jeg forklare hvorfor jeg valgte tittelen *Det Lukkede Paradis*, for min oppgave, og hvordan jeg mener denne tittelen kan oppsummere mine funn i El Paraíso med tre ord.

6.2 El Paraíso – en institusjon?

Jeg forklarer i innledningskapittelet til oppgaven, mitt bruk av institusjonsbegrepet i El Paraíso. Jeg har tatt utgangspunkt i Goffmans (1967) definisjon av den totale institusjonen, som ofte kjennetegnes med fysiske vegger og tak. Den totale institusjonen er et sted hvor medlemmer forlater samfunnet for en periode og tilegner seg institusjonens regler og normer (Goffman 1967). Veggene og takene på institusjonen El Paraíso finnes ikke som fysiske stengsler. Men gjennom mitt arbeid med stoffet har jeg i det norske miljøet funnet igjen mange av de samme strategiene som brukes i hverdagen på en institusjon.

Det er viktig for meg å presisere at *institusjonsmetaforen* er en metafor i ordets rette betydning, kun en språklig sammenlikning av to fenomener. Det er en sammenlikning jeg har brukt for lettere å avdekke det unike ved hverdagen til de norske ungdommene i El Paraíso. Det kan være nyttig å bruke sammenlikninger for å få frem essensen i en problemstilling (Thagaard 1988:185).

Jeg opplever det norske miljøet som et tett og lite samfunn hvor folk bor på midlertidig basis. Hvordan de norske lever sine liv i El Paraíso, synes jeg er en slående parallell til hvordan en institusjon kan være bygget opp. En institusjon har mange avdelinger plassert på et fysisk atskilt sted, med en stab, en administrasjon som har det overordnede ansvar for institusjonen og beboernes ve og vel (Goffman 1967, Album 1996). El Paraíso, er et populært turiststed, hvor ulike utenlandske grupper har bosatt seg og dannet sine egne kolonier. Selv om det er lite kontakt mellom de fastboende utlendingene og spanjolene, er det likevel spanjolene som fungerer som ”administrasjonen”. De er spanjolene som har ansvar for at El Paraíso skal fungere som et multikulturelt samfunn, med mange ”avdelinger”. Det finnes flere typer innvandring, også fra fattigere land. For denne typen innvandring er målet en bedre levestandard og et bedre liv. For de norske og andre vestlige utlendinger er det ofte et ønske om rehabilitering eller typer helseplager som er målet. Eventyrlyst og en mulighet for å arbeide i utlandet er andre viktig årsaker for at familier velger å flytte til Spania.

En institusjon er preget av sterke normer og regler for hvordan man skal oppføre seg, og det blir ikke sett lett på om man bryter disse (Goffman 1967). Det oppstår hyppige konflikter innad i institusjonen, der ofte kjernen er den fiendtlige holdningen klient og administrasjon har til hverandre (Goffman 1967:14). De har forskjellige rammer å forholde seg til, og det

skjer ofte misforståelser i tolkningen av hverandres rammer (Album 1996), noe som fører til større splid mellom gruppene. i dette tilfellet representert ved spanjolene. Det midlertidige aspektet er, ved siden av det lukkede miljøet, kanskje det viktigste likhetstrekket mellom El Paraíso og en institusjon. De norske ungdommene vet at oppholdet engang vil ta slutt, slik de fleste opphold ved en institusjon tar slutt. Dette er ikke alltid like enkelt å takle. Det kan være vanskelig å leve med en uvisshet om hva som skjer i fremtiden og hvilke valg man skal ta (Giddens 2004). Og det kan være vanskelig å skulle vende tilbake til "virkeligheten", Norge og livet utenfor El Paraíso.

6.3 "Drivhusungdom" – idealtyper i El Paraíso

6.3.1 Drivhuset – en allegori på "institusjonen" El Paraíso

Teorier om institusjonen har vært et nyttig redskap i analysen av El Paraíso som miljø og minoritetssamfunn. Jeg ønsker likevel å unngå at institusjonsmetaforen kan ha negative konsekvenser og bidra til en ytterligere stigmatisering av nordmennene i Spania som gruppe. Derfor velger jeg i dette avsnittet å bruke *drivhus* som en allegori på miljøet til de norske ungdommene i Spania. En allegori defineres som; "en billedlig fremstilling av en abstrakt egenskap eller idé" (Wikipedia³¹), slik drivhuset kan brukes som en billedlig fremstilling av ideen om "institusjonen" El Paraíso. Ved å bruke *drivhuset*, bruker jeg også en av informantenes egen beskrivelse på hverdagen sin i El Paraíso.

*Det blir jo litt kjedelig, du får jo ikke opplevd fullt ut å bo i Spania, egentlig. Du er med norske, snakker bare norsk, alt er norsk. Det blir som jeg sa, som å bo i et **drivhus** i Norge.*

Hun bruker *drivhus* for å beskrive hvordan hun føler den lukkede tilværelsen. Dette er en god sammenlikning synes jeg. Drivhus kjennetegnes ved sin spesielle konstruksjon, hvor vegger, tak og dører er av glass, og temperaturen alltid behagelig og varm. Klimaet i drivhuset har ført ungdommer fra mange nasjonaliteter sammen, gjennom foreldrenes valg av Spania som

³¹ Wikipedia: <http://no.wikipedia.org/wiki/Allegori>

bosted. Men drivhuset bidrar også til atskillelse ved at man blir innestengt i drivhuset. Dette kan gjøre ungdommene sårbare når de må ut i virkeligheten igjen.

6.3.2 Tre idealtyper i El Paraíso

Idealtyper er en sammensetning av flere individers egenskaper og handlinger. Det har ingen ting med virkeligheten å gjøre. Idealtypene skal derimot ”abstrahere ut fra flere virkelig liv og situasjoner det man vil løfte fram som essensen” (Widerberg 2001:124) Max Weber var en av de første til å ta i bruk idealtyper, inspirert av markedsøkonomiens idealtyper (Andersen og Kaspersen 2000:90). Jeg har velger å presentere mine idealtyper av de norske ungdommene i El Paraíso i siste kapittel av oppgaven. Det er først etter gjennomarbeidelse og omskriving av hele materialet at jeg ser hvordan jeg kan kategorisere ungdommene i ulike typer.

Jeg har funnet frem til tre forskjellige idealtyper, som viser det generelle ved adferden og holdningene til de norske ungdommene i El Paraíso; ”Innestengt i drivhuset”, ”ungdom på dørstokken” og ”spanjolske ungdommer”. Den siste kategorien ”spanjolske ungdommer”, er i klart mindre tall og har ikke vært ofte nevnt i min oppgave, nettopp av den grunn. Men jeg vil likevel ta dem med, siden disse også er en del av det norske miljøet.

”Innestengt i drivhuset”

Ungdommer av kategorien ”innestengt i drivhuset”, var den typen jeg traff flest av, og som jeg fikk inntrykk av var i flertall blant norske ungdommer i El Paraíso. Dette er ungdommer som går på norsk skole, har norske eller andre utenlandske venner og trives med dette. De lever sine liv i *drivhuset* uten noe spesielt behov for å bevege seg utenfor. De kan ikke tenke seg å gå på spansk skole eller ha noe særlig med spanjoler å gjøre. De snakker minimalt med spansk og vet lite om Spania og spansk kultur. De har heller ikke foreldre som oppmuntrer dem til å lære seg spansk og integrere seg i majoritetssamfunnet. De klarer seg bra slik ting er, og tenker ikke noe særlig på at de går glipp av å bli kjent med en ny kultur. For dem er ikke dette et alternativ, og heller ikke derfor de er i Spania. De kan se på engelsk eller norsk TV via parabol, de går på utenlandske barer og synes det er skummelt med spanske barer og spanjoler ute i helgene. Flere av dem gruer seg til å reise hjem. De gruer seg ikke til å forlate det spanske og den spanske kulturen, men til å forlate drivhuset, som nå har blitt det trygge stedet å være.

”Ungdom på dørstokken”

Denne typen står på dørstokken til drivhuset. De står og kikker i døren, vil egentlig gå ut, men tørr ikke helt. Disse ungdommene ønsker egentlig å ha spanske venner og bli bedre kjent med den spanske kulturen. De er i større grad enn kategorien ”innestengt i drivhuset” inneforstått med at de bare opplever Spania halvveis slik de lever. Men de mangler viljen til å gjøre noe særlig med det. De er ganske alene på dørstokken, de fleste andre vennene er godt plassert på innsiden. Det blir med kikkingen. Foreldrene til denne gruppen er kanskje noe mer engasjert i å lære seg litt spansk språk og kultur, men det er likevel ikke nok til ”å dytte” dem helt ut av drivhuset. Det kan hende det blir godt for disse ungdommene å komme tilbake til Norge, selv om de ikke selv tenker på det slik. Da vil de slippe å føle seg dratt mellom to ulike kulturer og hverdager. De slipper å kjenne et press om at de burde ha lært seg mer spansk og vært mer integrert, samtidig som det er viktig å gjøre som vennegjengen sier. I El Paraíso merket jeg hvordan det på mange måter var å bryte en norm om man sosialiserte seg med spanjoler.

”Spanjolske ungdommer”

Dette er de som har tatt steget ut av drivhuset. De snakker bra spansk og har, om ikke så mange, i hvert fall noen spanske venner eller bekjentskaper. Disse lever også sine liv i drivhuset, men i motsetning til de andre forlater de også drivhuset en gang iblant. De går ut på spanske steder, har kanskje reist litt rundt i Spania og kjenner godt til den spanske kulturen. Selv om ikke alle er så flinke i spansk så ønsker de å lære mer og få flere spanske venner. Ungdommen i denne kategorien går også på den norske skolen og har norske venner, men de skiller seg altså ut ved samtidig å bevege seg utenfor det kjente og faste norske miljøet. For denne kategorien kan det også være veldig vanskelig å vende tilbake til Norge, men av helt andre grunner enn de ”innestengte i drivhuset”. De trives meget godt utenfor drivhuset og har blitt mer og mer en del av det spanske samfunnet og dets levemåte. De fremhever den spanske væremåten og den spanske kulturen som noe de setter pris på og som de savner i Norge. De er dessuten ikke helt sikre på om de kjenner seg som norske eller spanske. Dette er en usikkerhet som kan være vanskelig å takle når de er i en fase av livet hvor en egen identitet skal skapes, og stabilitet er viktig for å klare dette.

6.3.3 Idealtypene – tre kategorier, eller en gruppe?

Hvordan er forholdet mellom de forskjellige idealtypene? Er de en samlet gruppe, eller utgjør de forskjellige kategorier i møte med andre og hverandre? Til en viss grad er de nok én etnisk gruppe utad. De er alle deltakere i gruppen ”nordmenn i Spania”. Men innad i gruppen er idealtypene tydeligere, og skillene større. Vi har tidligere snakket om ulike former for kulturmøter. Hvordan nykommere i El Paraíso kan oppleve det norske miljøet som et møte med en ny kultur. Men også mellom idealtypene kan vi spore ulike kulturmøter. For medlemmer av kategorien ”innestengt i drivhuset”, er oppførselen og livsstilen til ”spanjolske ungdommer” både fremmed og uforståelig, og omvendt. De ”spanjolske ungdommene” kommer med flere uttalelser om hvor uforståelig det er at klassekameratene deres ikke vil lære mer spansk og gå ut på spanske steder. De som har mange spanske venner og er integrert i det spanske miljøet har ikke så stor interesse av å gå på de utestedene og bare være sammen med utlendinger. De som er godt etablert i drivhuset forblir der og forholder seg kun til andre som også er ”innestengt i drivhuset”. Gruppen ”ungdom på dørstokken”, faller litt mellom de to andre gruppene. Kontrastene blir kanskje ikke så store verken til de ”innestengte”, eller de ”spanjolske”, siden denne gruppen har beina litt i begge leire.

Utad blir de norske ungdommene som regel sett på som en ensartet gruppe, noe de ”spanjolske ungdommene” uttrykker stor misnøye over. De ønsker ikke å bli identifisert med dem som ikke gjør noe forsøk på å komme i kontakt med spanjoler og det spanske.

Vi prøver å snakke spansk og vi prøver å oppføre oss bra og... slike ting, men spanjolene vil egentlig ikke ha så mye kontakt med deg, fordi de ser at du er utlending og at de er litt sånn lei av turister da(...)de har på en måte ingen respekt for andre mennesker hvis de kommer fra et annet land og har lyst hår og blå øyne.

De som virkelig prøver å integrere seg, snakke spansk og ta kontakt med spanjoler, føler veldig ofte de blir avist og forhåndsdomt av spanjolene. Denne motviljen mener flere av informantene er et resultat av fordommer mot dem. Vi ser en stemping av de norske ungdommene som gruppe. Denne motviljen møter de også når de forlater drivhuset for å reise tilbake til Norge. På nytt blir de utsatt for en generalisering og en stemping som en gruppe (Goffman 1975:144). Effekten av å skape ”et vi” er at det kan komme i retur som et stigma fra ”de andre”. En mekanisme oppstår der vi generaliserer andre, men vil helst ikke vil bli generalisert selv. Selv for ”spanjolske ungdommene” er det drivhuset de hører til og

som er deres referansepunkt som fellesskap i Spania. Derfor, mulig ubevisst, er også de ”spanjolske” med på å generalisere spanjolene som gruppe. Gjennom motviljen fra spanjolene, merker også de ungdommene som ønsker å integrere seg i det spanske samfunnet konsekvensene av dette.

Også i forhold til nordmenn i Norge er det idealtypen ”Spanjolske ungdommer”, som kanskje lider mest ved å bli sett på som en del av gruppen ”nordmenn i Spania”. De kjenner seg overhodet ikke igjen i beskrivelsene av ”nordmenn i Spania” i media, der de ofte fremstilles som alkoholikere og trygdesnyltere, som ikke ønsker å integrere seg. Men heller ikke ”de innestengte”, eller ”ungdom på dørstokken”, kjenner seg igjen i slike beskrivelser. Og jeg skjønner lett fortvilelsen og ergrelsen fra gruppen ”nordmenn i Norge”, som en helhet, når de blir fremstilt på denne måten.

6.4 Hva tar de med seg videre?

Hva betyr oppholdet i Spania for disse ungdommene? Jeg har valgt å ikke intervju norske ungdommer som har vendt tilbake til Norge. Derfor er det vanskelig å si noe mer om konsekvenser ved en eventuell hjemreise, og hvordan dette kan prege livet deres senere.

Men ungdommene hadde mange tanker om hvordan det muligens kunne bli å dra tilbake til Norge, slik jeg har beskrevet tidligere. Det kan bli vanskelig å dra tilbake. Mange av de norske ungdommene i Spania føler de vokst fra vennene sine i Norge og tilpasset seg hverdagen i El Paraíso. De foretrekker hverdagen i Spania.

Til tross for at mange må leve med usikkerheten om når de må reise tilbake til Norge, og hvordan det vil bli, er alle jeg intervjuet enige om at de har fått mye igjen ved å bo i Spania. Selv de som ikke har funnet seg helt til rette i det norske miljøet, er også enige om at de lærer og opplever mye ved å bo der.

Jeg har bodd på samme sted hele mitt liv, frem til nå. Du blir på en måte sittende fast, det går i det samme hele tiden. Men når du kommer ut i en ny hverdag så blir ting veldig annerledes, og du ja.. liksom utvikler seg selv (...)vi har lært så mye om oss selv, hvordan vi reagerer i andre situasjoner.

Slik informantene over sier, gjør det noe med selvtilliten å bo i utlandet slik de gjør. De lærer mye om seg selv og hvordan det er å komme til ett nytt sted, å skulle tilpasse seg et nytt liv

der. De får både nye venner og omgangskrets. "Hjem" for de norske ungdommene er på mange måter like mye definert ut i fra fellesskap og opplevelser, som etnisk tilhørighet og faste grenser (Ålund 2000:60). De snakker om hvordan de utvikler seg som menneske, noe som er ekstra avgjørende i denne perioden av livet, der så mye forandrer seg og man er så lett påvirkelig (Frønes 1994).

(...)for her må du bli kjent med nye, du er nødt lissom, du har ikke noe valg. Jeg synes det ikke er så gøy å møte nye folk hele tiden. Så det har lært meg mye om hvordan det er.. og at det ikke er så ille som jeg har trodd.

Et viktig poeng ved dette og de foregående sitatene i avsnittet er *forandring*. Informantene føler de har fått forandringserfaring på både godt og vondt. De har lært seg til å takle store omskiftninger, de har tatt farvel med trygge omgivelser, for å måtte skape trygghet et nytt sted. Senere må de antageligvis enda en gang forlate det trygge til fordel for det ukjente, når de reiser tilbake til Norge. Pollock og Van Reken snakker om TKB-barnas evne til høy mobilitet, som en viktig egenskap. Det er viktig å kunne omstille seg fort, danne nye bekjenskaper og fort lære seg de nye kodene på et nytt sted (Pollock og Van Reken 2003:103). Slik erfaring kan gi de norske ungdommene en fordel når det gjelder verden vi lever i. En verden i konstant forandring, hvor individet jevnlig må ta forskjellige valg for fremtiden (Giddens 2004:10-11).

Den usikkerhet som preger hverdagen i El Paraíso, på grunn av mange avskjeder, nye bekjenskaper og tilhørighet, kan også brukes til noe positivt. Flere av informantene som har bodd lenge i El Paraíso, sier de har blitt vant til å ta farvel, fordi det har skjedd så mange ganger. Den erfaringen de får med seg når det gjelder hyppige forandring og skifter i nærmiljøet, gir dem kanskje en større sikkerhet på seg selv. En sikkerhet som kan gi dem et godt utgangspunkt for videre utvikling av egen identitet og plass i samfunnet (Giddens 2004).

6.5 Et lukket paradis?

Jeg kaller oppgaven for "Et lukket paradis?". Denne tittelen ble til helt på slutten av skriveperioden, etter mange analyserunder og nøye gjennomgang av stoffet. Tittelen kan virke motstridende; "lukket" assosieres ofte med noe negativt, noe innestengt og fanget. "Paradis" er for de fleste forbundet med noe godt, et sted man vil være. Jeg ønsker at tittelen

skal fange den motstridende atmosfæren jeg føler finnes i El Paraíso, og i det norske miljøet. Tittelen ”Et lukket paradys?” beskriver meget godt de norske ungdommenes El Paraíso, slik jeg tolker det. Etter tre måneder i feltet fikk jeg en følelse av El Paraíso: *Som et lukket sted der det er godt og trygt å være, men hvor idyllen fort kan bli brutt på grunn av fordommer og stigmatisering mellom gruppene.* Nordmennene har klart å skape sitt paradys i El Paraíso. De har tatt med seg det beste fra Norge og blandet det med sydlandsk klima og billige priser, som en av informantene uttalte det.

Men de er isolert, og det kan være vanskelig for mennesker fra andre grupper å komme inn i *det lukkede paradys.* Også nordmennene som kommer som nykommere må bruke tid for å lære kodene og slippe inn i paradiset. Men blir de først sluppet inn, er det få som beveger seg utenfor, med unntak av dem som føler at isolasjonen blir for sterk og miljøet for lite, og oppsøker andre miljøer og grupper. De norske forholder seg mest til hverandre, og har liten eller ingen kontakt med spanjoler annet enn i butikker og når det er helt nødvendig. Da jeg skulle begynne å skrive om kulturmøter, fant jeg fort at jeg heller kunne snakke om et *fravær av kulturmøter.* I den grad vi kan snakke om sterke kulturopplevelser for ungdommene, fikk jeg inntrykk av at møtet med det norske miljøet, var en større kontrast for nykommerne, enn møtet med Spania. Også under selve oppholdet var kulturmøter med spanjoler i liten grad en del av hverdagen til de norske ungdommene. Møtene med spanjolene var preget av korte møter, ofte med konflikt som ramme for situasjonen.

En av informantene som har bodd i Spania i 9 år har aldri vært i Madrid, hovedstaden i Spania. Kontakten til Norge er heller ikke så hyppig blant dem som hadde bodd der en stund. Det var mest i begynnelsen de fikk mye besøk, forteller en av informantene. Flere av dem som har bodd lenge i El Paraíso, er sjeldnere og sjeldnere på besøk i Norge og har mistet mye av kontakten med særlig venner, men også med familie der hjemme. Norge er blitt en fjern virkelighet for dem. Det er ikke bare spanjolene som er blitt ”de andre”, men også de hjemme i Norge blir definert som fremmede og annerledes. Det var ungdommenes isolasjon i Spania, og midlertidige avskårenhet fra virkeligheten i Norge, som styrket min idé om å bruke *institusjonsmetaforen* for å forstå hverdagen i El Paraíso.

De norske ungdommene lever sin hverdag i El Paraíso, sitt paradys, men det er ikke så mange andre som slipper inn.

Litteraturliste

- Album, Dag (1996), *Nære fremmede – pasientkulturen i sykehus*. Oslo: TANO.
- Andersen, H., Kaspersen, Lars.B (2000), *Klassiske og moderne samfundsteori*. København: Hans Reitzels Forlag AS.
- Aubert, Vilhelm (1981), *Sosiologi*. Universitetsforlaget.
- Bjartveit, S., Kjærstad, Trond (1996), *Kaos og kosmos – byggesteiner for individer og organisasjoner*. Otta: KOLLE forlag.
- Breivik, Jan-Kåre (1997), *Å leve i eksil – Identitetsproblemer og moralske dilemmaer i norsk eksil*. Bergen: Forlaget Migrasjonslitteratur.
- Cohen, Erik (1977), "Expat Communities". *Current Sociology*. vol 24. nr 3.
- Cotterell, John (1996), *Social Networks and Social Influences in Adolescence*. London and New York: Routledge.
- Egedius, Tonje (2002), "I skyggen på solsiden". *KK – kvinner og klær* 35/2002
- Ehn, Billy (1986), *Det otydeliga kulturmötet*. Malmö: Liber Förlag.
- Eriksen, T. H., Sørheim, T. A (1994), *Kulturforskjeller i praksis – Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Eriksen, T.H (1993), *Ethnicity & Nationalism – Anthropological Perspectives*. Colorado: Pluto Press. London-Boulder.
- Eriksen, T.H. (1997a), "Forord". ss-7-8. I: Eriksen, T.H. red., *Flerkulturell forståelse*. Forfatterne og Tano Aschehoug. Otta: Forfatterne og Tano Aschehoug.
- Eriksen, T.H. (1997b), "Det multietniske samfunn". ss. 9-20. I: Eriksen, T.H. red., *Flerkulturell forståelse*. Forfatterne og Tano Aschehoug. Otta: Forfatterne og Tano Aschehoug.
- Eriksen, T.H. (1997c), "Tilhørighet og integrasjon i komplekse samfunn". ss.21-33 I: Eriksen, T.H. red., *Flerkulturell forståelse*. Forfatterne og Tano Aschehoug. Otta: Forfatterne og Tano Aschehoug.
- Eriksen, T.H. (1997d), "Identitet". ss.34-52. I: Eriksen, T.H. red., *Flerkulturell forståelse*. Forfatterne og Tano Aschehoug. Otta: Forfatterne og Tano Aschehoug.
- Eriksen, T.H. (1997e), "Kultur, kommunikasjon og makt". ss.53-66. I: Eriksen, T.H. red., *Flerkulturell forståelse*. Forfatterne og Tano Aschehoug. Otta: Forfatterne og Tano Aschehoug.

-
- Erikson, Erik H (1980), *Identity and the Life Cycle*. New York, London: W.W. Norton & Company.
- Fangen, Katrine (2004), *Deltakende observasjon*. Oslo: Fagbokforlaget AS.
- Fenton, Steve (2003), *Ethnicity*. Cambridge: KEY CONCEPTS.
- Fossaskåret, Erik (1997), "Ustrukturerte intervjuer med få informanter gir i seg selv ikke noen kvalitativ undersøkelse". ss.11-48. I: Erik Fossaskåret, Otto Laurits Fuglestad og Tor Halfdan Aase, red., *Metodisk feltarbeid, produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Franzén, Elise C. (1999), "Formandet av en underklass. Om innvandring, arbeidsløshet och etnifisering av arbetssökande". ss.157-194. I: Olsson, Erik red., *Etnicitens Gränser och mångfald*. Stockholm: Carlsson Bokförlag och resp.författare.
- Fredriksen, Kjell-Martin (2003), "Det norske Spania – i sol og skygge" Åpningsinnlegg. ss.11-14. I: Hovland, Brit Marie., Aagedal, Olaf red., *Det Norske Spania – i sol og skygge. En konferanserapport om den nye norske utvandringsbølgen – og om norsk velferd i utlendighet*. Oslo: Konferanserapport. Diaforsk.
- Frønes, Ivar (1994), *De likeverdige – Om sosialisering og de jevnaldrendes betydning*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Fuglerud, Øivind (2004), "Innledning". ss.11-32. I: Fuglerud, Øivind, red., *Andre bilder av "de andre"*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Fuglerud, Øivind (2001), *Migrasjonsforståelse, flytteprosesser, rasisme og globalisering*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gamst, B., Schultz Jørgensen, P. (1988), "Interview med store skolebørn". ss.132-147. I: Jensen, Mogens Kjær, red., *Interview med børn. København: Social Forsknings Instituttet*. Rapport 88:9.
- Garsjø, Olav (2003), *Institusjon som hjem og arbeidsplass – et bidrag til institusjonsfaglig kompetanse*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Giddens, Anthony (2004), *Modernitet og Selvidentitet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Giddens, Anthony (2001), *Sociology*. 4 utgave. Cambridge: Polity Press.
- Glaser, Barney G., Strauss, Anselm L (1977), *The Discovery Of Grounded Theory. Strategies for qualitative research*. Chicago: ALDINE PUBLISHING COMPANY.
- Goffman Erving (1967), *Anstalt og menneske*. København: Jørgen Paldudans Forlag.
- Goffman, Erving (1974), *Frame Analysis – An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge, Massachusetts: Havard University Press.
- Goffman, Erving (1975), *Stigma*. København: Gyldendals samfundsbibliotek.

-
- Gustafson, Per (2002a), "Meanings of Place: Everyday experience and theoretical conceptualizations". ss. 5-1632. I: Gustafson, Per: *Place, Place attachment and mobility – Three sociological studies*. Göteborg: Göteborg Studies in Sociology No 6.
- Gustafson, Per (2002b), "Roots and routes: Exploring the relationship between place attachment and mobility". ss. 667-68633 Gustafson, Per: *Place, Place attachment and mobility – Three sociological studies*. Göteborg: Göteborg Studies in Sociology No 6.
- Halhjem, Odd Arild (2004), *Velferd for norske barn i Spania*. Oslo: Diakonhjemmet Høgskole, avd. for Forskning og Utvikling.
- Hamm, Jill V., Faricloth, Beverly S. (2005), "The Role of Friendship in Adolescents' Sense of School Belonging". ss. 61-78. I: Way, N., Hamm, J.H. red., *The Experience of Close Friendships in Adolescence*. New Directions for Child and Adolescent Development. San Francisco: Jossey – Bass. Number 107.
- Harman, L.D (1988), *The Modern Stranger – on Language and Membership*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Heggen, K., Jørgensen, G., Paulgaard, G (2003), *De Andre – Ungdom, risikosoner og marginalisering*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Heggen, Kåre., Øia, Tormod (2005), *Ungdom i endring – Mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Helset, A., Lauvli, M., Sandlie, H. C (2004), *Norske pensjonister og norske kommuner i Spania*. Oslo: NOVA rapport 3.
- Horowitz, Donald L. (1985), *Ethnic Groups in Conflict*. Berkely-Los Angeles-London: University of California Press.
- Hovland, Brit Marie., Aagedal, Olaf (2003) "Det Norske Spania – i sol og skygge. En konferanserapport om den nye norske utvandningsbølgen", Innledning til rapporten. ss.5-10. I: Hovland, Brit Marie., Aagedal, Olaf red., *Det Norske Spania – i sol og skygge. En konferanserapport om den nye norske utvandningsbølgen – og om norsk velferd i utlendighet*. Oslo: Konferanserapport. Diaforsk.
- Jenkins, Richard (1997), *Rethinking ethnicity – Arguments and Explorations*. London: SAGE Publications Ltd.
- Jensen, Mogens Kjær (1991), *Kvalitative metoder i anvendt samfunnsforskning*. København: Social Forsknings Instituttet.
-

³² Sidehenvisningen viser til den opprinnelige utgivelsen av artikkelen.

³³ Sidehenvisning viser til den opprinnelige utgivelsen av artikkelen i *Environment and Behavior* 33(5). SAGE Publications 2001

-
- Krange, Olav (2004), *Grenser for individualisering – Ungdom mellom ny og gammel modernitet*. Oslo: NOVA Rapport 4.
- Kvale, Steinar (2004), *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lysgaard, Sverre (1961), *Arbeiderkollektivet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lysgaard, Sverre (2001), *Arbeiderkollektivet – en studie i de underordnedes sosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Måseide, Per (1975), *Paradoksal kommunikasjon i eit terapeutisk miljø*. Universitetet i Tromsø: Magisteravhandling i sosiologi.
- O'Reilly, Karen (2000), *The British on the Costa del Sol. Transnational identities and local communities*. London: Routledge.
- Olsson, Erik (1997), "Att leva nära en flygplats. Chilenska migranter mellan hemland og värdland". *Socialvetenskaplig tidskrift* 4:1, ss. 43-63.
- Olsson, Erik (2000a), "Forord". ss.7-9. I: Olsson, Erik, red., *Etnicitens Gränser och mångfald*. Stockholm: Carlsson Bokförlag och resp.författare.
- Olsson, Erik (2000b), "Etniska gränser och transnationella gemenskaper – Några reflektioner kring etnicitet, social förändring och migration". ss. 11-26. I: Olsson, Erik, red., *Etnicitens Gränser och mångfald*. Stockholm: Carlsson Bokförlag och resp.författare.
- Paulgaard, Gry (1997), "Feltarbeid i egen kultur – innenfra, utenfra eller begge deler?". ss.70-93. I: Erik Fossåskaret, Otto Laurits Fuglestad og Tor Halfdan Aase, red., *Metodisk feltarbeid, produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Prieur, Annick (2004), *Balansekunstnere – Betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Qvarsell, Birgitta (1988), "Samtal med skolbarn om fritid og massekultur". ss. 209-228. I: Jensen, Mogens Kjær, red., *Interview med børn*. København: Social Forsknings Instituttet. Rapport 88:9.
- Repstad, Pål (1988), *Institusjonssosiologi*. Oslo: TANO A.S.
- Repstad, Pål (1993), *Mellom nærhet og distanse*. Otta: Universitetsforlagets AS.
- Roth, Hans Ingvar (2005), *Mångkulturalismens utmaninger*. Sverige: Studentlitteratur, Lund.
- Schultz Jørgensen, Per (1988), "Børn i en forandrlig verden". ss.23-40. I: Jensen, Mogens Kjær, red., *Interview med børn*. København: Social Forsknings Instituttet. Rapport 88:9.
- Stier, Jonas (2004), *Kulturmöten – En introduction till interkulturella studier*. Lund: Forfatteren og Studentlitteratur.

- Skjerve, Ingunn (2005), *"Expatriates på norsk" – En studie av norske kvinners konstruksjon av en meningsfull hverdag i Dubai*. Oslo: Universitet i Oslo, Sosialantropologisk institutt, Hovedoppgave.
- Thagaard, Tove (1998), *Systematikk og innlevelse*. En innføring i kvalitativ metode. Bergen: Fagbokforlaget AS.
- Turner, Ralph (1962), "Role-Taking: Process Versus Conformity" In Rose, A.R. red. *Human Behavior and Social Processes. An Interactionist Approach*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Useem, Ruth Hill (1993), "Third Culture Kids: Focus of Major Study". *Newslinks*, Newspaper of the International School Service 12, 3:1.
- Wadel, Cato (1991), *Feltarbeid i egen kultur*. Flekkefjord: SEEK A/S.
- Wallace, Ruth A., Wolf, Alison (1999), *Contemporary Sociological Theory – Expanding the Classical Tradition*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc. Upper Saddle River.
- Widerberg, Karin (2001), *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Øia, Tormod (1998), *Generasjonskløften som ble borte – Ungdom, innvandrere og kultur*. Oslo: Cappelen Akademiske Forlag as.
- Ålund, Aleksandra (2000), "Etnisitetens mangfold och mangfoldens etniciteter – Kön, klass, identitet og ras". ss.27-78. I: Olsson, Erik, red., *Etnisitens Gränser och mangfold*. Stockholm: Carlsson Bokförlag och resp.författare.
- Aase, Tor Halfdan (1997), "En status som passer for meg? Deltagende observasjon i Pakistan". ss. 49-69. I: Erik Fossåskaret, Otto Laurits Fuglestad og Tor Halfdan Aase, red., *Metodisk feltarbeid, produksjon og tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kilder fra internett:

- Mauren, Arnfinn: Tusener vil ha lærerjobb i Spania. Aftenposten 19.04.04.
<http://forbruker.no/jobbogstudier/studier/article776041.ece>
- Barne og likestillingsdepartementet: Perspektiver 4.6.
<http://odin2.dep.no/nb/dep/bld/dok/NOUer/2004/NOU-2004-23/5/6.html?id=387971>
- Beverfjord, Alexandra: Nybyggere.
<http://www.dagbladet.no/magasinet/2002/02/09/311473.html>
- Mauren, Arnfinn: Tusener vil ha lærerjobb i Spania. Aftenposten 19.04.04.
<http://forbruker.no/jobbogstudier/studier/article776041.ece>
- Skjerdal, Cecilie: Hus i Spania, medaljens bakside. Kronikk i Aftenposten. 17.09.05.
<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1116750.ece>

Wikipedia: <http://no.wikipedia.org/wiki/Metafor>

Wikipedia: <http://no.wikipedia.org/wiki/Allegori>

Alle kilder i denne oppgaven er oppgitt.

Antall ord: 39 587.

Vedlegg

Vedlegg 1. Intervjuguide

Innledning

Hvor gammel er du

Hvor lenge har du vært i Spania

Hvilken klasse begynte du i da du kom

Hvorfor reiste du/dere til Spania

Hva gjorde foreldrene dine i Norge, hva gjør de her

Ville du også reise

Hva visste du om Spania før dere reiste, stemte det med det du har sett

Skolen

Trives du på skolen

Hva savner du på skolen, som kanskje var i Norge, hva er bedre her

Miljøet her, drikkepress, venner, lærere, innetider - tror du det er annerledes enn Norge

Hva tror du er største forskjellen med å gå på VGS i Norge og Spania

Fremtid

Vet du når du skal tilbake til Norge

Når ville du dra tilbake, om du fikk bestemme

Har du villet dra hjem i løpet av tiden du har vært her

Hva vil du gjøre etter VGS

Hvor ser du deg selv om 5 år

Hva tror du oppholdet i Spania kan bety for deg i fremtiden

Fritid

Er det lett / vanskelig å få venner

Kjenner du mange her

Kjenner familien din mange her, når treffes de etc.

Har du spanske venner, hvorfor / hvorfor ikke - hvor er vennene dine fra

Hva gjør du på fritiden

Føler du at du er aktiv her

Hva er største forskjellen mellom fritiden og helgene i Norge og Spania, hva er bra/dårlig

Holdninger

Hva synes du om det som skrives i media om nordmenn i Spania

Hvorfor tror du slike ting skrives

Hva kan gjøres for å forandre det negative bildet

Mange nordmenn klager mye her nede, hva synes du om det

Hva er største forskjellen mellom spanjoler og nordmenn

Om du kunne velge og kunne språket, ville du gått på spansk eller norsk skole

Ville du hatt flere spanske venner

Hva tenker du når du hører ordet integrering

Er du og din familie integrert

Om nei, hvorfor ikke

Avslutning

Fortell om ditt første møte med Spania, ditt første inntrykk

Har inntrykket forandret seg på den tiden du har vært her

Hva gleder du deg mest til akkurat nå.

Vedlegg 2.

Informasjonsskriv til informanter og foreldre

Jeg er en student fra Blindern som holder på med den avsluttende Masteroppgaven hvor temaet skal være *Norsk fastboende ungdom i Spania*. Det har vært skrevet mye om nordmenn som reiser til Spania. Mange forbinder det kun med pensjonister og ”timeshare” leiligheter, men det er en gruppe som det ikke har vært så mye fremme i media, ungdommene. De som er med sine foreldre og forlater Norge for å bo en periode i utlandet. Jeg ønsker å prøve å finne ut hvordan det er å bo i utlandet når de på mange måter har tatt med seg en stor bit av sitt hjemland. De går på norsk skole, har norske venner og er der med sin norske familie. Hvordan påvirker det deres hverdag? Hvordan er det å skulle danne seg en identitet, når det er så mange forskjellige referanser å forholde seg til? Har spansk kultur idet hele tatt innflytelse, og i så fall på hvilke måter? For mulig å få svar på noen av disse spørsmålene ønsker jeg å snakke med ungdom mellom 16-18 år som har bodd minst ett år i Spania. Samtalen vil dreie om de punkter jeg har nevnt ovenfor. Det vil stort sett bli en samtale om de unges hverdag. Jeg vil bruke MiniDisc (båndopptaker) og ta notater mens vi snakker sammen. Samtalene vil skje på den Norske Skolen og ha en varighet på ca 1 time pr. intervju.

Det er selvfølgelig frivillig å være med og alle har mulighet til å trekke seg underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom noen trekker seg vil alle innsamlede data om den personen bli slettet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig. Hvis det er noe du lurer på kan du sende en e-post til isabel3b@hotmail.com. Du kan også kontakte min veileder Anne Helset ved NOVA³⁴ på telefonnummer 22541200, eller på mail anne.helset@nova.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Vennlig hilsen Isabel Vartdal.

³⁴ Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) Munthesgt. 29, 0260 Oslo

